

Fredagen den
18 maj 1979

Fredagen den 18 maj

Kl. 09.00

§ 1 Justerades protokollet för den 10 innevarande månad.

§ 2 Meddelande om val av en riksdagens ombudsman

TALMANNEN:

Jag får meddela att vid början av kammarens sammanträde onsdagen den 23 maj kommer att anställas val av en riksdagens ombudsman.

*Meddelande om
riksdagsarbetet
fredagen den 25
och lördagen den
26 maj*

*Anslag till gymna-
sieskolan. m. m.*

§ 3 Meddelande om riksdagsarbetet fredagen den 25 och lördagen den 26 maj

TALMANNEN:

Kammarens sammanträde fredagen den 25 maj kommer att avslutas senast kl. 22.30. Sammanträdet lördagen den 26 maj, som tar sin början kl. 09.00, blir ett bordläggningssplenium vid vilket ett antal interpellationer besvaras.

§ 4 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1978/79:2699–2705 till civilutskottet

1978/79:2706–2708 till arbetsmarknadsutskottet

§ 5 Anslag till gymnasieskolan, m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1978/79:40 med anledning av propositionen 1978/79:100 såvitt gäller anslag till gymnasieskolan samt enskild yrkesutbildning och lärlingsutbildning m. m. jämte motioner.

Regeringen hade i propositionen 1978/79:100 bil. 12 (utbildningsdepartementet) efter föredragning av statsrådet Birgit Rodhe föreslagit riksdagen under punkten C 17 (s. 330–350) att

1. bemyndiga regeringen att meddela bestämmelser om statsbidrag för skogsbrukets yrkesutbildning i enlighet med vad som förordats i propositionen,

2. godkänna de grunder för statsbidrag till inbyggd utbildning inom industri och hantverk som förordats i propositionen,

3. bemyndiga regeringen att sluta nytt avtal med Örebro kommun om

Nr 150

Fredagen den
18 maj 1979

Anslag till gymnasieskolan, m. m.

gymnasial utbildning för gravt hörselskadade inom Örebro kommuns gymnasieskola,

4. till Bidrag till driften av gymnasieskolor för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 2 529 000 000 kr.,

under punkten C 25 (s. 360–362) att

1. godkänna de grunder för statsbidrag till företagsskolor som förordats i propositionen,

2. till Bidrag till driften av enskild yrkesutbildning för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 28 532 000 kr.,

under punkten C 26 (s. 362–364) att

1. godkänna de grunder för statsbidrag till lärlingsutbildning som förordats i propositionen,

2. till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 7 530 000 kr.,

under punkten C 1 (s. 269–273) att

till Skolöverstyrelsen för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 109 892 000 kr.,

under punkten C 2 (s. 273–275) att

till Länskolnämnderna för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 48 069 000 kr.

Vidare hade regeringen berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som i propositionen anförts om skolöverstyrelsens rätt att utfärda föreskrifter m. m.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1978/79:266 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att försöksverksamhet med varvad utbildning i gymnasieskolan startades i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkandet 2),

1978/79:322 av Margaretha af Ugglas (m),

1978/79:340 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen med anledning av den till arbetsmarknadsutskottet remitterade motionen 1978/79:339 beslutade att uttala sig för en ökning av antalet platser på gymnasieskolans yrkesinriktade kurser,

1978/79:447 av Rolf Rämgård m. fl. (c), vari yrkats att riksdagen beslutade att försöksverksamheten med gymnasieskolstudier och elitidrott skulle utökas till högst 20 kommuner med högst 250 elever,

1978/79:449 av Ingrid Sundberg (m) och Olle Aulin (m),

1978/79:518 av Olle Aulin (m),

1978/79:521 av Bertil Fiskesjö (c),

1978/79:628 av Olof Palme m. fl. (s) vari yrkats att riksdagen skulle

1. besluta att hos regeringen hemställa om att regeringen meddelade föreskrifter så att gymnasieskolans organisation fr. o. m. läsåret 1980/81 i största möjliga utsträckning avgjordes av länsskolnämnderna inom de ramar som fastställts av regering och riksdag,

2. besluta öka antalet årsstudieplatser främst för yrkesutbildning inom gymnasieskolans s. k. stora ram med 3 400 till 114 250 motsvarande 100 % av den aktuella årskullen 16-åringar (+27 200 000 kr.),

3. besluta bemyndiga regeringen att utfärda bestämmelser om förhyrning av utbildningskapacitet i företag i enlighet med vad som anförts i motionen,

4. besluta att hos regeringen hemställa att skolöverstyrelsen gavs i uppdrag att planera korta och påbyggbara kurser i gymnasieskolan från höstterminen 1979, i första hand motsvarande 2 000 årsstudieplatser, i enlighet med vad som anförts i motionen,

5. med avslag på regeringens förslag om att länsskolnämnderna skulle fatta beslut om beviljande av lärlingsbidrag besluta bemyndiga regeringen att vidta förändringar i fråga om lärlingsutbildningen i enlighet med vad som anförts i motionen,

6. besluta att anslaget Främjande av lärlingsutbildningen hos hantverksmästare m. m. skulle utgå ur riksstaten och att förslaget belopp för budgetåret 1979/80 av 7 530 000 kr. skulle föras över till anslaget Bidrag till driften av gymnasieskolor,

7. besluta avslå förslaget i propositionen 1978/79:100 bil. 12 om höjning av statsbidraget till inbyggd utbildning inom området industri och hantverk (-4 700 000 kr.),

8. med avslag på förslaget i propositionen 1978/79:100 bil. 12 om höjning av statsbidraget till företagsskolor besluta att till Bidrag till driften av enskild yrkesutbildning anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 4 290 000 kr. minskat anslag av 24 242 000 kr. i enlighet med vad som anförts i motionen,

9. som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om en informationskampanj i syfte att öka intresset för gymnasieskolans verkstadstekniska linje,

10. besluta om en resurs på 5 000 000 kr. till skolöverstyrelsens förfogande att fördelas till gymnasieskolor i enlighet med vad som anförts i motionen 1978/79:629,

11. besluta att till Bidrag till driften av gymnasieskolor för budgetåret 1979/80 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 35 000 000 kr.

Nr 150

Fredagen den
18 maj 1979

Anslag till gymnasieskolan, m. m.

Nr 150

Fredagen den
18 maj 1979

*Anslag till gymna-
sieskolan, m. m.*

(+27 200 000 kr., +7 500 000 kr., -4 700 000 kr., +5 000 000 kr.) förhöjt
förslagsanslag av 2 564 000 000 kr.,

1978/79:733 av Gunnar Biörck i Värmdö (m),

1978/79:919 av Nils Hjorth (s) och Essen Lindahl (s),

1978/79:921 av Ove Karlsson m. fl. (s),

1978/79:923 av Svante Lundkvist m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen
beslutade utöka försöksverksamheten med kombination av
gymnasieskolstudier och elitidrott i enlighet med vad som anförts i motio-
nen,

1978/79:931 av Birgitta Rydle (m) och Gunnar Biörck i Värmdö (m),

1978/79:936 av Sten Svensson m. fl. (m), vari yrkats att riksdagen
skulle

1. besluta att hos regeringen begära förslag om höjningar av anslagen till
lärlingsutbildning i enlighet med vad som anförts i motionen samt att antalet
bidragsrum skulle utökas,

2. besluta uttala att en höjning av bidragen till lärlingsutbildning borde
finansieras genom motsvarande minskningar på anslagen till anordnandet av
beredskapsarbeten,

1978/79:1335 av Gösta Bohman m. fl. (m),

1978/79:1337 av Gösta Bohman m. fl. (m) såvitt nu var i fråga (yrkandet
5),

1978/79:1371 av Hans Nyhage m. fl. (m), vari yrkats att riksdagen som sin
mening gav regeringen till känna att skolöverstyrelsen vid fördelning av
klasserna inom försöksverksamheten med varianter på naturvetenskaplig
linje och med gemensam studiegång i årskurserna 1 och 2 på naturveten-
skaplig och fyraårig teknisk linje i första hand skulle beakta de berörda
kommunernas önskemål om typ och variant av försöksverksamheten,

1978/79:1388 av Bengt Wiklund (s) och Ivar Högström (s),

1978/79:1649 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari yrkats att
riksdagen beslutade att uttala sig för en ytterligare utbyggnad av idrottsgym-
nasier och starta liknande verksamhet på försök på universitetsnivå,

1978/79:1891 av Claes Elmstedt m. fl. (c), vari yrkats att riksdagen
beslutade anvisa 2,5 milj. kr. till försöksverksamhet med saxad utbild-
ning,

1978/79:1893 av Claes Elmstedt m. fl. (c), vari yrkats att riksdagen beslutade att bidraget till vissa organisationer under C 1. Skolöverstyrelsen skulle utgå med 1 330 000 kr., varav höjningen om 500 000 kr., jämfört med regeringens förslag, skulle tillföras Riksförbundet Hem och Skola,

1978/79:1919 av Johan Olsson (c) och Sven-Olov Träff (m), vari yrkats att riksdagen skulle

1. hos regeringen anhålla om utredning av frågan om ersättning till företag och hantverksmästare som gav lärlingsutbildning så att den kom att ligga i nivå med vad motsvarande utbildning kostade i gymnasieskolan,
2. hos regeringen anhålla att begränsningen av antalet bidragsrum slopades fr. o. m. kommande budgetår,

1978/79:1926 av Per Stjernström (c),

1978/79:1927 av Marianne Stålberg (s) samt

1978/79:1937 av Rune Ångström (fp) och Gunnar Richardson (fp), vari yrkats att riksdagen beslutade att utöka försöksverksamheten med s. k. idrottsgymnasier från nuvarande 13 orter till 20 orter.

Utskottet hemställde såvitt avsåg resp. avsnitt
gymnasieskolans dimensionering

1. att riksdagen beträffande antalet helårsplatser i intagningsklasser inom gymnasieskolans direkt grundskoleanknutna del budgetåret 1979/80 godkände vad utskottet förordat med anledning av propositionen 1978/79:100 och motionerna 1978/79:340 i denna del och 1978/79:628, yrkandet 2 i denna del,

2. att riksdagen beträffande gymnasieskolans dimensionering fr. o. m. budgetåret 1980/81 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av motionen 1978/79:628, yrkandet 2 i denna del,

3. att riksdagen beträffande antalet årselevplatser för specialkurser som anordnades inom gymnasieskolans s. k. lilla ram godkände vad som förordats i propositionen 1978/79:100,

4. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 bemyndigade regeringen att – i den mån arbetsmarknadsskäl m. m. talade för det – öka det totala antalet elevplatser i gymnasieskolan,

5. att riksdagen beträffande korta yrkesinriktade kurser skulle avslå motionen 1978/79:628, yrkandet 4,

6. att riksdagen beträffande nya grunder för statsbidrag till inbyggd utbildning inom industri och hantverk skulle bifalla propositionen 1978/79:100 och avslå motionen 1978/79:628, yrkandet 7,

lokaler m. m. för gymnasieskolan

7. att riksdagen beträffande inventering av lokaler för gymnasieskolan skulle avslå motionen 1978/79:449, yrkandet 1,

8. att riksdagen beträffande förhyrning av utbildningskapacitet skulle avslå motionerna 1978/79:449, yrkandet 2, och 1978/79:628, yrkandet 3,

9. att riksdagen beträffande anordnande av försöksverksamhet med saxad schemaläggning skulle avslå motionen 1978/79:1891 i denna del,

10. att riksdagen beträffande försöksverksamhet med varvad utbildning och praktik skulle avslå motionen 1978/79:266, yrkandet 2,

särskilda åtgärder för elever i gymnasieskolan m. m.

11. att riksdagen beträffande resurs för särskilda åtgärder i gymnasieskolan skulle avslå motionen 1978/79:628, yrkandet 10,

12. att riksdagen beträffande åtgärder till stöd åt handikappade elever med bifall till propositionen 1978/79:100 skulle avslå motionen 1978/79:921,

naturvetenskapliga linjen m. m.

13. att riksdagen beträffande fördelning av klasser på försöksverksamhet med varianter av naturvetenskaplig linje med anledning av propositionen 1978/79:100 och med bifall till motionen 1978/79:1371 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

14. att riksdagen beträffande införande av fyraårig studiegång på naturvetenskaplig linje m. m. skulle avslå motionen 1978/79:521,

15. att riksdagen beträffande åtgärder för att stimulera rekrytering i gymnasieskolan till naturvetenskaplig linje skulle avslå motionen 1978/79:733 i denna del,

16. att riksdagen beträffande särskilda åtgärder för att stimulera rekrytering till verkstadsteknisk linje skulle avslå motionen 1978/79:628, yrkandet 9,

försöksverksamhet med kombination av gymnasieskolstudier och idrott

17. att riksdagen beträffande försöksverksamhet med gymnasieskolstudier och idrott med anledning av propositionen 1978/79:100 samt med bifall till motionerna 1978/79:447, 1978/79:923, 1978/79:1649 och 1978/79:1937, samtliga motioner i denna del, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

18. att riksdagen beträffande försöksverksamhet med kombination av universitetsstudier och idrott skulle avslå motionen 1978/79:1649 i denna del,

19. att riksdagen beträffande beslut om lokalisering till Lidingö av försöksverksamhet med elitidrott skulle avslå motionerna 1978/79:919 och 1978/79:931,

20. att riksdagen beträffande beslut om lokalisering till Sollefteå av försöksverksamhet med elitidrott skulle avslå motionen 1978/79:1388,

organisationsbeslut för gymnasieskolan m. m.

21. att riksdagen beträffande de gymnasiala studievägarnas organisation skulle avslå motionen 1978/79:628, yrkandet 1,

22. att riksdagen bemyndigade regeringen att meddela bestämmelser om

statsbidrag för skogsbrukets yrkesutbildning i enlighet med vad som har förordats i propositionen 1978/79:100,

23. att riksdagen bemyndigade regeringen att sluta nytt avtal med Örebro kommun om gymnasial utbildning för gravt hörselskadade inom Örebro kommuns gymnasieskola i enlighet med vad som förordats i propositionen 1978/79:100,

24. att riksdagen förklarade sig inte ha något att erinra mot vad som i propositionen 1978/79:100 anförts om skolöverstyrelsens rätt att utfärda föreskrifter m. m.,

enskild yrkesutbildning

25. att riksdagen beträffande nya grunder för statsbidrag till företagsskolor skulle bifalla propositionen 1978/79:100 och avslå motionen 1978/79:628, yrkandet 8 i denna del,

26. att riksdagen beträffande anhållan om förslag till ökad ungdomsutbildning i företag skulle avslå motionen 1978/79:322,

främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m.

27. att riksdagen beträffande decentralisering av administrationen av statsbidrag till lärlingsutbildning, med avslag på propositionen 1978/79:100 och med anledning av motionen 1978/79:628, yrkandet 5, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde,

28. att riksdagen beträffande överförande av medlen under förslagsanslaget Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m. till förslagsanslaget Bidrag till driften av gymnasieskolor skulle avslå motionen 1978/79:628, yrkandet 6,

29. att riksdagen beträffande antalet bidragsrum för lärlingsutbildning med bifall till propositionen 1978/79:100 samt med avslag på motionerna 1978/79:936, yrkandet 1 i denna del, och 1978/79:1919, yrkandet 2 i denna del, godkände vad som förordats i propositionen,

30. att riksdagen beträffande grunder för statsbidrag till lärlingsutbildning med avslag på motionerna 1978/79:936, yrkandet 1 i denna del och yrkandet 2 i denna del, 1978/79:1335 i denna del samt 1978/79:1919, yrkandet 1, godkände vad som förordats i propositionen 1978/79:100,

31. att riksdagen beträffande överförande av medel från anslag till beredskapsarbeten skulle avslå motionerna 1978/79:936, yrkandet 2 i denna del, och 1978/79:1335 i denna del,

32. att riksdagen beträffande inventering av näringslivets utbildningsresurser skulle avslå motionen 1978/79:449, yrkandet 3,

centrala och regionala myndigheter

33. att riksdagen beträffande uttalande om begränsning av skolöverstyrelsens skolpolitiska roll skulle avslå motionen 1978/79:1337, yrkandet 5,

34. att riksdagen beträffande utlokalisering av skolöverstyrelsen skulle avslå motionen 1978/79:1926,

35. att riksdagen beträffande länskolnämndernas roll i skolplaneringen skulle avslå motionen 1978/79:518,

36. att riksdagen beträffande inrättande av länskuratorstjänster skulle avslå motionen 1978/79:1927,

37. att riksdagen beträffande bidrag till Riksförbundet Hem och Skola skulle bifalla propositionen 1978/79:100 och avslå motionen 1978/79:1893 i denna del,

medelsanvisningar

38. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med anledning av propositionen 1978/79:100 och motionerna 1978/79:340 i denna del och 1978/79:628, yrkandet 11, med bifall till motionerna 1978/79:447, 1978/79:923, 1978/79:1649 och 1978/79:1937 samt med avslag på motionen 1978/79:1891, samtliga fem sistnämnda motioner i denna del, till Bidrag till driften av gymnasieskolor under nionde huvudtiteln för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 2 629 100 000 kr.,

39. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionen 1978/79:628, yrkandet 8 i denna del, till Bidrag till driften av enskild yrkesutbildning under nionde huvudtiteln för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 28 532 000 kr.,

40. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionerna 1978/79:628, yrkandet 6, 1978/79:936, yrkandena 1 och 2, 1978/79:1335 och 1978/79:1919, yrkandet 2, samtliga motioner i denna del, till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m. under nionde huvudtiteln för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 7 530 000 kr.,

41. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionen 1978/79:1893 i denna del till Skolöverstyrelsen under nionde huvudtiteln för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 109 892 000 kr.,

42. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med bifall till propositionen 1978/79:100 till Länskolnämnderna under nionde huvudtiteln för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 48 069 000 kr.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande korta, yrkesinriktade kurser i gymnasieskolan av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Roland Sundgren, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Åke Gillström (samtliga s) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:628, yrkandet 4, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

2. beträffande nya grunder för statsbidrag till inbyggd utbildning inom industri och hantverk av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Roland Sundgren,

Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Åke Gillström (samtliga s) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa
att riksdagen skulle bifalla motionen 1978/79:628, yrkandet 7, och avslå propositionen 1978/79:100,

3. beträffande anordnande av försöksverksamhet med saxad schemaläggning av Claes Elmstedt, Gösta Karlsson, Christina Rogestam och Karin Andersson (samtliga c) som ansett att utskottet under 9 bort hemställa
att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1891 i denna del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

4. beträffande försöksverksamhet med varvad utbildning och praktik av Claes Elmstedt, Gösta Karlsson, Christina Rogestam och Karin Andersson (samtliga c) som ansett att utskottet under 10 bort hemställa
att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:266, yrkandet 2, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

5. beträffande resurs för särskilda åtgärder i gymnasieskolan av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Roland Sundgren, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Åke Gillström (samtliga s) som ansett att utskottet under 11 bort hemställa
att riksdagen skulle bifalla motionen 1978/79:628, yrkandet 10,

6. beträffande särskilda åtgärder för att stimulera rekrytering till verkstadsteknisk linje av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Roland Sundgren, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Åke Gillström (samtliga s) som ansett att utskottet under 16 bort hemställa
att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:628, yrkandet 9, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

7. beträffande nya grunder för statsbidrag till företagsskolor av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Roland Sundgren, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Åke Gillström (samtliga s) som ansett att utskottet under 25 bort hemställa
att riksdagen skulle bifalla motionen 1978/79:628, yrkandet 8 i denna del, och avslå propositionen 1978/79:100,

8. beträffande grunder för statsbidrag till lärlingsutbildning av Claes Elmstedt (c), Ove Nordstrandh (m), Gösta Karlsson (c), Hans Nyhage (m), Christina Rogestam (c) och Karin Andersson (c) som ansett att utskottet under 30 bort hemställa
att riksdagen skulle godkänna vad som förordats i propositionen 1978/79:100 och med anledning av motionerna 1978/79:936, yrkandet 1 i denna del, och 1978/79:1919, yrkandet 1, samt med avslag på motionerna 1978/79:936, yrkandet 2 i denna del, och 1978/79:1335 i denna del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört om en utredning,

Nr 150

Fredagen den
18 maj 1979

Anslag till gymnasieskolan, m. m.

Fredagen den
18 maj 1979

Anslag till gymnasieskolan, m. m.

9. beträffande bidrag till Riksförbundet Hem och Skola av Claes Elmstedt, Gösta Karlsson, Christina Rogestam och Karin Andersson (samtliga c) som ansett att utskottet under 37 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:100 och med bifall till motionen 1978/79:1893 i denna del anvisade sammanlagt 1 330 000 kr. till Bidrag till vissa organisationer,

beträffande förslagsanslaget Bidrag till driften av gymnasieskolor

10. av Ove Nordstrandh (m) och Hans Nyhage (m) som ansett att utskottet under 38 bort hemställa

att riksdagen beträffande medelsanvisningen med anledning av propositionen 1978/79:100 och med bifall till motionerna 1978/79:447, 1978/79:923, 1978/79:1649 och 1978/79:1937 samt med avslag på motionerna 1978/79:340 och 1978/79:1891, samtliga sex motioner i denna del, och med avslag på motionen 1978/79:628, yrkandet 11, till Bidrag till driften av gymnasieskolor under nionde huvudtiteln för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 2 529 100 000 kr.,

11. av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Roland Sundgren, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Åke Gillström (samtliga s) som – vid bifall till reservationerna nr 2 och 5 – ansett att utskottet under 38 bort hemställa

att riksdagen beträffande medelsanvisningen med anledning av propositionen 1978/79:100 och motionerna 1978/79:340 i denna del och 1978/79:628, yrkandet 11, samt med bifall till motionerna 1978/79:447, 1978/79:923, 1978/79:1649 och 1978/79:1937 samt med avslag på motionen 1978/79:1891, samtliga fem sista nämnda motioner i denna del, till Bidrag till driften av gymnasieskolor under nionde huvudtiteln för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 2 629 400 000 kr.,

12. av Claes Elmstedt, Gösta Karlsson, Christina Rogestam och Karin Andersson (samtliga c) som – vid bifall till reservationen nr 3 – ansett att utskottet under 38 bort hemställa

att riksdagen beträffande medelsanvisningen med anledning av propositionen 1978/79:100 och motionerna 1978/79:340 i denna del och 1978/79:628, yrkandet 11, samt med bifall till motionerna 1978/79:447, 1978/79:923, 1978/79:1649, 1978/79:1891 och 1978/79:1937, samtliga fem sista nämnda motioner i denna del, till Bidrag till driften av gymnasieskolor under nionde huvudtiteln för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 2 631 600 000 kr.,

13. beträffande reservationsanslaget Bidrag till driften av enskild yrkesutbildning av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Roland Sundgren, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Åke Gillström (samtliga s) som – vid bifall till reservationen nr 7 – ansett att utskottet under 39 bort hemställa

att riksdagen beträffande medelsanvisningen med anledning av propositionen 1978/79:100 och med bifall till motionen 1978/79:628, yrkandet 8 i denna del, till Bidrag till driften av enskild yrkesutbildning under nionde huvudtiteln för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 24 242 000 kr..

14. beträffande förslagsanslaget Skolöverstyrelsen av Claes Elmstedt, Gösta Karlsson, Christina Rogestam och Karin Andersson (samtliga c) som – vid bifall till reservationen nr 9 – ansett att utskottet under 41 bort hemställa

att riksdagen beträffande medelsanvisningen med anledning av propositionen 1978/79:100 och med bifall till motionen 1978/79:1893 i denna del till Skolöverstyrelsen under nionde huvudtiteln för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 110 392 000 kr.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Roland Sundgren, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Åke Gillström (samtliga s).

LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Gymnasieskolan står f. n. inför en rad problem på grund av att årskullarna 16-åringar ökar kraftigt samtidigt som en allt större andel av ungdomarna önskar gymnasieskolutbildning. Budgetpropositionens förslag beträffande gymnasieskolan ansåg vi socialdemokrater vara helt otillräckliga. Det gällde både antalet platser till gymnasieskolan och nya grepp för att öka utbildningskapaciteten och förändra innehållet.

En omfattande socialdemokratisk partimotion om gymnasieskolan utarbetades således. Vi krävde flera gymnasieplatser, en bättre planering av kortkurserna, ökat regionalt ansvar för gymnasieskolans organisation och särskilda medel för att förbättra arbetssituationen i gymnasieskolan för de elever som har särskilda problem. Vi presenterade också vissa annorlunda grepp för att öka framför allt yrkesutbildningarna inom gymnasieskolan genom ett utvidgat samarbete med arbetslivet.

Regeringen tog tydligen till sig en del av vår kritik. Under våren har det droppat förslag från regeringen, som har inneburit att våra motionsyrkanden till stor del har bifallits innan de ens behandlats här i riksdagen. Att det här förfaringsättet förrycker riksdagens beslutsprocess är illa, men ännu värre är att det beträffande gymnasieskolans dimensionering försätter de lokala skolmyndigheterna i en mycket besvärlig planeringssituation. I ett läge då ungdomskullarna ökar så kraftigt bör regeringen försöka öka planeringstiden. Istället gör nuvarande regering tvärtom. Regeringens handlande kommer då att leda till att många ungdomar till hösten avvisas från gymnasieskolan och att kvaliteten på utbildningarna riskeras.

Angående dimensioneringen av gymnasieskolan vill jag lyfta fram ett principiellt viktigt ställningstagande som utskottet gör i anledning av den socialdemokratiska partimotionen. Fr. o. m. budgetåret 1980/81 bör plane-

Anslag till gymnasieskolan, m. m.

ringen inriktas på att antalet utbildningsplatser skall vara minst 100 % av årskullen 16-åringar, säger utskottet. Därutöver kan såsom inför kommande budgetår ramen ökas av arbetsmarknadsskäl.

I detta sammanhang må sägas att den moderata reservationen på denna punkt i vad gäller medelstilldelningen är synnerligen underlig. Från moderat håll vill man inte ta kostnaderna för den ökade gymnasiedimensioneringen på skolanslaget utan hänvisar till anslag över arbetsmarknadshuvudtiteln.

Detta leder lätt tankarna till det synsätt som ibland framförs i debatten om gymnasieskolan, nämligen att den skall vara en plats där ungdomar skall förvaras till dess de kan få ett jobb. Från socialdemokratiskt håll ser vi inte på gymnasieskolutbildning på detta sätt. En rejäl utbildning utöver grundskolan är positiv för alla ungdomar. En god yrkesutbildning leder dessutom säkrast till en fast förankring på arbetsmarknaden för den unge.

Det är oacceptabelt om gymnasieutbildning får en utformning som ger sken av terapi eller som egentligen inte alls är utbildning utan enbart ett sätt för företagen att tillgodogöra sig billig arbetskraft.

Enligt vår mening måste olika grepp tas för att få till stånd ett bättre samspel mellan skola och arbetsliv. Det kan ske inom ramen för kortkurserna genom att där praktisera varvning av studier i skolan och utbildning på en arbetsplats. Det bör då eftersträvas att göra dessa kurser påbyggbara. Bl. a. av det skälet hävdar vi att utbudet av korta kurser bör ingå som en del av det fasta utbildningsutbudet i gymnasieskolan.

Vi har vidare föreslagit att skolan skall köpa utbildningskapacitet hos företagen, dvs. såväl lokaler och utrustning som personal, att utnyttjas i elevernas utbildning. Inbyggd utbildning, företagsskolor och lärlingsutbildning är andra former som kan användas. Enligt vår uppfattning är det dock helt nödvändigt att det klart framgår att skolan har huvudansvaret för eleverna också när de finns i sådana utbildningsformer.

Vi är glada över att det socialdemokratiska förslaget om en förändrad lärlingsutbildning har vunnit utskottets gehör. Vi accepterar däremot inte att öka statsbidraget till företagsskolor och inbyggd utbildning utan att man med dessa ökade statsutgifter på något vis garanterar att antalet utbildningsplatser ökar.

Den verkstadstekniska linjen har stora rekryteringsproblem. Det brukar vara så här i riksdagen och också i gymnasiedebatten i övriga sammanhang att intresset för teknisk och naturvetenskaplig utbildning är mycket stort. Vi beklagar därför att den borgerliga majoriteten när det gäller den yrkesinriktade delen av den tekniska utbildningen, såsom verkstadsteknisk utbildning, lämnar denna fråga nära nog med en axelryckning.

I gymnasieskolan finns många elever som behöver extra stöd och hjälp. Regeringens ovilja att fortsätta att bevilja medel för särskilda åtgärder på gymnasieskolområdet är därför uppseendeväckande. Oviljan grundas dessutom på ett sakunderlag som inte har något med dagens situation ute i gymnasieskolorna att göra. Detta har också utskottets majoritet insett och försöker inte dölja att regeringen lämnat missvisande uppgifter i budgetpropositionen. Likväl är den borgerliga majoriteten inte beredd att låta de tidigare

medlen till särskilda insatser i gymnasieskolan fortsätta att utgå.

Vi socialdemokrater anser det orättfärdigt att de elever som behöver särskilt stöd skall undandras detta. De s. k. SÅS-medlen har exempelvis tidigare gått till förstärkt undervisning i svenska för elever på de yrkesinriktade linjerna. Socialdemokraterna anser att sådan förstärkning av undervisningen behövs också fortsättningsvis liksom särskilda insatser för socialt utslagna ungdomar. Bidraget bör alltså fortsätta att utgå och ökas till 5 milj. kr.

Jag inledde med att säga att gymnasieskolan inte bara står inför en lång rad kortsiktiga problem utan också har behov av förändringar av mer långsiktig karaktär. Det senare är en uppgift för den sittande gymnasieutredningen. Det är därför synnerligen olyckligt att denna utredning nu återigen under ett halvt års tid tvingas vänta på tilläggsdirektiv från den nuvarande regeringen liksom man tidigare fick göra när det gällde trepartiregeringen. Gymnasieskolans framtida uppgifter, dess mål, struktur och organisation, är så viktiga att utredningens arbete nu måste få komma i gång på allvar.

Herr talman! Jag vill med det sagda yrka bifall till reservationerna 1, 2, 5, 6, 7, 11 och 13.

GÖSTA KARLSSON (c):

Herr talman! Det är två problem som f. n. måste vara utgångspunkter för planeringen på gymnasieskolans område; det är den s. k. 16-årspuckeln och svårigheterna för ungdomen på arbetsmarknaden. Det är en besvärlig planering med hänsyn till båda problemen, men dessa besvärligheter måste angripas och angripas med alla de medel som står till buds.

Utskottet säger att den ekonomiska satsning som måste till är blygsam mot de skador som åsamkas samhälle och individer när stora grupper av ungdomar tvingas gå sysslolösa under särskilt känsliga år. I likhet med Lena Hjelm-Wallén måste jag konstatera att regeringen i budgetpropositionen i januari räknar med en kapacitet inom den s. k. stora ramen av utbildningsplatser motsvarande 97 % av antalet 16-åringar. I mars är regeringen de facto beredd att räkna med att det finns behov av platser för minst 100 % av årskullen. Det är svårt för mig att konstatera om det har varit hänsynen till de ekonomiska svårigheterna i januari som gjorde att regeringen då tvekade. Men i varje fall har utskottet, som också Lena Hjelm-Wallén pekat på, ansett att målsättningen inför 1980/81 måste vara minst 100 % och att detta bör vara utgångspunkten för planeringen redan nu. Kanske man vågar uttrycka den förhoppningen att detta uttalande av utskottet skall bidra till att utjämna arbetsbelastningen inte bara i kanslihuset utan också i riksdagen.

För att möta de ökade anspråken är det emellertid nödvändigt att effektivt utnyttja de resurser som står till förfogande, och jag konstaterar att detta i år präglar utskottets betänkande i högre grad än förut. Från centerns sida menar vi att detta tänkande måste slå igenom överallt men att det inte har fått göra så från majoritetens sida. Vi har reserverat oss för ett särskilt bidrag för att stimulera till ett bättre utnyttjande av lokaler för studievägar inom industri och hantverk genom en försöksverksamhet med saxad schemaläggning. Här

gäller det särskilt dyra lokaler och utrustning. SÖ har menat att det finns en möjlighet att effektivisera denna verksamhet genom att staten går in med ett extra bidrag för att användas för extrakostnader för t. ex. uppsättning, städnings- och vaktmästararbeten.

Det tycker nu inte utskottet. Detta menar i stället såvitt jag förstår att det ligger i kommunernas eget intresse att åstadkomma ett skiftesvis utnyttjande och att problemet framför allt måste lösas schematekniskt. Det skall inte bestridas att det är ett schematekniskt problem och att kommunerna också har intresse av detta. Men som jag ser saken ligger det lika mycket i statens intresse att få ner kostnaderna för dyrbar utrustning och att den dyrbara materielen användes så effektivt som möjligt.

Jag vill i detta sammanhang konstatera att det också gäller att övervinna andra hinder. Det vet den som haft att kämpa för att få utnyttja skolans lokaler och utrustning och därvid mött hårdnackat motstånd. Ett bidrag skulle vara rätt använda pengar. Det kan inte, som utskottet säger, vara riktigt att det måste uppstå en tungrodd administration. En administration går att förenkla. Vi skall ju minska på krånglet – eller hur?

Såsom Lena Hjelm-Wallén konstaterar har utskottet gått in för en ny administration av bidragen till lärlingsutbildningen hos hantverkare. Begränsningen i antalet bidragsrum har därvid tagits bort. Det visar enligt min mening att det är möjligt att åstadkomma en enklare administration, men ännu viktigare är att man därigenom från samtliga håll erkänner vikten av denna utbildning. Hantverksyrkena är en tillgång, som börjar få allt större betydelse och har börjat erkännas av allt flera. Man har börjat förstå att det är nödvändigt att ta avstånd från slit-och-släng-mentaliteten, och kraven på resurshushållning för på nytt fram kraven på kvalitet. Det gäller också att bevara hantverkstraditionen, det mänskliga kunnandet, och det gäller den resurs som utbildning hos hantverksmästare ger. Det finns också ett behov hos många ungdomar att få denna utbildning – inte bara ett behov hos hantverkarna av lärlingar. Det är därför vi måste se till att det för hantverket skapas möjligheter att ta emot sådana lärlingar. De bidrag som nu utgår uppgår till 56 öre per timme om man räknar med en normalarbetstid om 1 600 årstimmar. Årets uppräknning enligt budgetpropositionen och utskottsförslaget ligger på upp till 93 öre. Därför är det enligt vår mening nödvändigt att göra en uppräknning till rimlig nivå. En sådan uppräknning kan lämpligen göras i samband med att administrationen enligt utskottets förslag skall överflyttas till kommunerna. Vi har fått moderaterna med på reservationen i detta avseende. Däremot konstaterar jag att socialdemokraterna och folkpartisterna har en annan uppfattning. Det framgick nu senast av Lena Hjelm-Walléns anförande.

Sedan föreslår vi att anslaget till Riksförbundet Hem och Skola uppräknas med 500 000 kr. Det anslag som utgår nu är blygsamt, inte minst i förhållande till det faktum att vi alla erkänner nödvändigheten av ett aktivt föräldrainsatse för skolan och skolans problem. Men utskottet har inte råd. Man tycker att det räcker med den uppmuntran som nu ges. Vi reserverar däremot menar att det gäller att ta till vara resurserna i det här fallet – nämligen det

intresse som visas – och att det är nödvändigt att ge organisationen möjlighet att arbeta på ett annat och effektivare sätt än nu för att nå nya grupper föräldrar – föräldrar som man inte nått. Men för det behövs ytterligare medel.

Slutligen, herr talman, begär vi i reservationen 4 att gymnasieutredningen skall få i uppdrag att anordna försöksverksamhet med varvad utbildning och praktik. Utskottet menar att gymnasieutredningen har den möjligheten. Ja, det kan tänkas. Men vad vi gör i reservationen är att hänvisa till möjligheten att i denna försöksverksamhet pröva även ett treterminssystem i stället för det tvåterminssystem som vi har. Jag har inte kunnat läsa ut ur direktiven att man bett att få den möjligheten prövad. Jag har heller inte hört någonting om att utredningen skulle planera något sådant. Men vi menar att detta måste prövas – inte bara därför att ungdomarna bör få möjlighet att varva praktik och läsning utan också därför att man på det sättet möjligen skulle kunna få vissa lättnader när det gäller lokal- och utrustningsplanering. Vi menar att försök bör göras för att man skall kunna se vad som går att åstadkomma.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 3, 4, 8 och 9 och följreservationerna 12 och 14 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Anslag till gymnasieskolan, m. m.

LENA HJELM-WALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill något kommentera det som Gösta Karlsson anförde om varvning av utbildning och praktik. Det här centerkravet är något underligt, och jag tror det bygger på en betydande okunnighet både om den försöksverksamhet som vi har ute i landet, som SÖ och regeringen har beviljat, och om vad som står i gymnasieutredningens direktiv.

Gymnasieutredningen har just i uppgift att utarbeta förslag om varvad utbildning och praktik. Den har dessutom i sina direktiv direkt inskrivet att försöksverksamhet skall få bedrivas. Detta framgår mycket klart om man läser direktiven, som den socialdemokratiska regeringen utfärdade 1976. Jag tycker alltså att centern borde ta reda på litet mer av verkligheten. Därigenom skulle man inse att reservationen är helt onödig.

Jag skulle vilja rekommendera centerns representant i gymnasieutredningen att där ta initiativ till försöksverksamhet på det här området. Jag kan lova att vi socialdemokrater i utredningen kommer att bemöta de initiativen på ett positivt sätt, eftersom vi också är mycket intresserade av att få till stånd varvning av utbildning och praktik.

GÖSTA KARLSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar Lena Hjelm-Wallén för instämmandet i syftet bakom vårt krav. Vad jag ville uppmärksamma henne på var emellertid att det gällde den form av varvad utbildning som avses ingå i ett treterminssystem. Jag har läst utredningens direktiv, och i dessa, som är underskrivna av Lena Hjelm-Wallén, står följande: "Organisationen bör möjliggöra ett system där studier och yrkesverksamhet kan varvas." Det heter vidare i direktiven: "Jag finner det sannolikt att en viss försöksverksamhet kan behöva genomföras innan mer definitiva ställningstaganden kan göras om den

framtida gymnasiala utbildningen.”

Jag vet inte vad utredningen tänker göra. Jag har i varje fall inte fått något tecken som tyder på att man beslutat sätta i gång någon tretermensverksamhet. Att det finns möjlighet för en utredning att tänka själv, bestrider jag inte. En annan sak är att det enligt min uppfattning behövs en meningsyttring för att få i gång detta arbete. Jag tror att det är viktigt att detta sker i form av tilläggsdirektiv för att understryka värdet av det som vi här varit inne på.

I övrigt har jag ingen anledning att tro att centerns representant i gymnasieutredningen skulle tveka att ställa förslag i denna riktning.

LENA HJELM-WALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Det blir något av ett spel för galleriet att be regeringen ge en utredning ett uppdrag, som redan är inskrivet i dess direktiv. Dessutom har det parti som framför detta krav en representant i utredningen.

GÖSTA KARLSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte avgöra vem som bedriver ett spel för galleriet. Meningen är att försöka få ett auktoritativt uttalande för att för utredningen peka på vikten av den aktuella formen av verksamhet. Jag vill också upprepa vad jag sade i min föregående replik: Det finns inte något hinder för utredningen att sätta i gång med en försöksverksamhet men det tycks vara nödvändigt att peka på vikten av detta.

BIRGITTA RYDLE (m):

Herr talman! Som framgår av förevarande utskottsbetänkande har regeringen med anledning av den situation som råder för ungdomar på arbetsmarknaden beslutat att öka antalet studieplatser på gymnasieskolan med 10 000 under förutsättning att riksdagen beviljar erforderliga medel härför.

Vi moderater anser att regeringen gör en riktig satsning, eftersom utbildning enligt vår mening är det bästa medlet för att hjälpa ungdomar att få ett meningsfullt arbete. Vi biträder därför förslaget om att det tillskapas ytterligare årselevplatser på gymnasieskolan. Förslaget medför dock en kostnadsökning med 100 milj. kr.

Eftersom det här är fråga om en åtgärd som har en direkt anknytning till förhållandena på arbetsmarknaden, anser vi det rimligt att kostnaderna för utökningen får bestridas av medel för arbetsmarknadsdepartementets verksamhet. Genom utbildningsdepartementets satsning kommer i motsvarande grad kostnaderna för kontant arbetslöshetsunderstöd, beredskapsarbeten och andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder att minska.

Vi finner det därför naturligt att SÖ erhåller ersättning från arbetsmarknadsdepartementet för de kostnader som de 10 000 intagningsplatserna kommer att innebära. Enligt vår mening finns det därför ingen anledning för riksdagen att anvisa de ytterligare 100 milj. kr. som utskottsmajoriteten föreslår. Jag vill därför yrka bifall till reservation nr 10 som fogats vid

utbildningsutskottets betänkande 1978/79:40. Samtidigt, herr talman, yrkar jag bifall till reservation nr 8.

Nr 150

Fredagen den
18 maj 1979

LENA HJELM-WALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill gärna fråga Birgitta Rydle om hon har noterat att utskottet gör ett principiellt ställningstagande i vad avser att höja planeeringsnivån för gymnasieskolans dimensionering, nämligen upp till 100 % av antalet 16-åringar. Innebär moderaternas ställningstagande att bara 97 % av platserna skall betalas över skolanslaget och att resterande 3 %, i fråga om vilka man gjort ett principiellt ställningstagande i utbildningsutskottet, också fortsättningsvis skall betalas över arbetsmarknadsanslaget?

Anslag till gymnasieskolan, m. m.

BIRGITTA RYDLE (m) kort genmäle:

Herr talman! I detta fall är det fråga om en extraordinär åtgärd som sätts in för att lösa de problem som vi har under det här året. Jag tycker det vore konstigt om inte riksdagen då också skulle kunna besluta att överföra medel från ett departement till ett annat. Det är ju ändå samma ungdomar som det är fråga om, vare sig det gäller åtgärder på arbetsmarknadssidan eller på utbildningssidan, som i det här fallet.

LENA HJELM-WALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Det kan tyckas göra detsamma vilket anslag som står för kostnaderna för det ökade antalet gymnasieskoleplatser, men moderaternas yrkande tycks bygga på synen att det enbart är av arbetsmarknadspolitiska skäl som man gör ökningen. Vi kan inte acceptera det. Vi menar att utbildningen i sig för ungdomar är viktig. Den har ett egenvärde. Den finns inte där bara av arbetsmarknadspolitiska skäl. Moderaternas synsätt är uppscendeväckande.

BIRGITTA RYDLE (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill än en gång påpeka att det nu är fråga om extraordinära åtgärder för kommande år.

Vad som kommer att hända i fortsättningen finns ju anledning att återkomma till vid ett annat tillfälle.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Debatten om ett ökat antal platser på gymnasieskolan har både i utskottsbetänkandet och i debatten här i kammaren till stor del handlat om ungdomsarbetslösheten och situationen på arbetsmarknaden. Jag skall också ta upp diskussionen om ungdomsarbetslösheten, men ur andra synvinklar än de föregående talarna har gjort.

I januari 1979 var 47 000 unga människor registrerade som arbetslösa. Många var verksamma genom kortvariga beredskapsjobb eller utbildningar. Totalt är 110 700 ungdomar under 25 år ställda utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Det finns en klar tendens till ökande undersysselsättning för ungdom i varaktiga arbeten. Denna tendens kan också konstateras för en

lång tid tillbaka.

Denna utbredda ungdomsarbetslöshet är utomordentligt allvarlig. Den skapar destruktivitet och social utslagning. Den fortsätter och förstärker den utslagning som man har i skolan. Den sorterar ut människor redan i unga år till arbetsmarknadens s. k. B- och C-lag. Den används som spjutspets mot lagar som syftar till anställningstrygghet. Den skapar också misstro mot framtiden i den generation som inom kort skall ta över en stor del av ansvaret.

De borgerliga regeringarnas åtgärder har inte lett till några egentliga förbättringar. Regeringen vägrar hårdnackat att se de strukturella förändringarna som främsta orsak till ungdomsarbetslösheten.

Regeringen föredrar att se arbetslösheten som en tillfällig företeelse, och man rättar åtgärderna efter detta trots att det i själva verket fordras en långsiktigt planerad politik för att öka antalet arbetstillfällen i landet. De åtgärder som vidtagits har inte haft till syfte att skapa varaktiga jobb. Det finns skäl att vidta speciella åtgärder för att stärka de unga människornas ställning på arbetsmarknaden.

Det är absolut nödvändigt att ett åtgärdsprogram görs upp med långsiktig planering för att skaffa fler jobb. Det innebär att samhället måste gå in och skapa arbeten inom nya industrigrenar efter de behov som gagnar den samhälleliga utvecklingen. Exempel på sådana grenar är utbyggande av kollektivtrafiken, ökat bostadsbyggande och satsningar på byggande av barnstugor och fritidshem. Med ett program på bl. a. dessa grunder är det möjligt att skapa arbeten också på andra områden.

På utbildningens område måste självfallet åtgärder vidtas för att möjliggöra en varvning av utbildning och praktik. Den undfallenhet som präglar regeringens handlande i den här frågan måste utbytas mot krav på näringslivet för att på så sätt tvinga fram praktikjobb. Det kan bl. a. ske genom att man lagstiftningsvägen tvingar företagen att ställa praktikplatser till förfogande för arbetsförmedling och skolor. En ofta förekommande anledning till att ungdomarna har speciellt svårt att få jobb är företagens krav på dels arbetslivserfarenhet, dels praktik. Jag tycker att vi borde vända på det hela: De som ställer dessa krav bör i stället åläggas att ställa praktikplatser till förfogande.

En mycket stark pessimism kan spåras hos den studerande ungdomen när det gäller möjligheterna att få jobb efter avslutad utbildning. En del ungdomar söker sig till utbildning bara därför att det inte finns jobb att få. Många av dem som går på gymnasiet är skoltrötta och skulle hellre ta ett jobb om ett sådant fanns. Detta påvisas i en undersökning som Elevförbundet genomfört bland gymnasieelever. Ur denna aspekt är det mycket angeläget att en varvning av utbildning och praktik kommer till stånd.

En ökning av antalet platser i den yrkesinriktade gymnasieskolan behövs. Vid den senaste intagningen till dessa kurser visade det sig att tusentals ungdomar ställdes utanför, trots att arbetsmarknaden i sig är i stort behov av yrkesutbildade människor. Detta gäller framför allt inom vårdsektorn. Den nuvarande arbetssituationen för de vårdarbetande är under all kritik, vilket

framgått inte minst av gårdagens debatt här i kammaren. Enda sättet att förbättra denna situation är att utbilda och anställa fler. Detta gäller förstås även inom andra områden.

Ungdomsarbetslösheten kommer inte att försvinna om man inte utformar en politik, som på ett avgörande sätt möjliggör en ökning av antalet jobb. En sådan politik måste vara långsiktig.

Enligt SÖ måste antalet gymnasieplatser ökas dels på grund av de ökande ungdomskullarna, dels på grund av den rådande arbetsmarknadssituationen. Under budgetåret 1977/78 uppgick det faktiska antalet intagningsplatser till drygt 100 000, vilket motsvarar ca 95 % av antalet 16-åringar. Det är en stor differens mellan det beräknade antalet platser och det faktiskt anordnade antalet platser. Detta förhållande har sin grund i flera olika problem. I fråga om vårdlinjen, för att ta ett exempel, är det främst bristen på praktikplatser som gjort att antalet platser inte blivit vad man planerat. Detta visar också på behovet av en mer långsiktig planering.

Regeringen lade för en tid sedan fram ett 18-punktsprogram för ungdomens sysselsättning. I programmet tar man inte itu med den nuvarande arbetslösheten. Man pekar på behovet av utbildning utan att ange var och hur det skall kunna skaffas arbete åt den arbetslösa ungdomen.

Herr talman! Det går inte att utbilda bort arbetslösheten. För att råda bot på arbetslösheten behövs helt andra åtgärder, som bottnar i en långsiktig närings-, produktions- och sysselsättningspolitik, som utgår från helt andra värderingar än vad man i nuvarande regering och samhällssystem är beredd att använda.

Det går inte att utbilda bort arbetslösheten. Som det nu fungerar på många håll används skolan som en värmestuga för arbetslös ungdom. Det viktiga är att skaffa jobb och att ungdomar får en utbildning som leder till och garanterar jobb efter avslutad utbildning. Med det menar jag att det behövs långsiktig planering både när det gäller utbildning och när det gäller arbete. Den nuvarande brandkårspolitik som socialdemokraterna och olika borgerliga regeringar ägnat sig åt under många år leder bara till ytterst kortsiktiga förbättringar – roten till det onda har man inte fått upp med den typ av politik man fört och med den typ av åtgärder man vidtagit.

Utbildning är bra, och sådan skall alla ungdomar ges möjlighet till. Men det räcker inte med att bara hänvisa till att man skall vidga utbildningen. Det avgörande för att ungdomar skall få jobb är att man tillskapar nya arbetstillfällen.

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har i olika motioner till årets riksdag fört fram dessa frågor. Bl. a. har vi krävt att antalet platser inom gymnasieskolan vidgas, och eftersom vårt motionskrav i denna del är tillgodosett har jag ingen anledning att yrka bifall till motionen 340.

Slutligen vill jag säga något om anslaget till Hem och Skola. Vänsterpartiet kommunisterna kommer vid voteringen att stödja den reservation som yrkar på större anslag till Hem och Skola. Vi anser att den organisationen måste få större ekonomiska resurser, om intentionerna om ett vidgat samarbete mellan hem och skola skall kunna förverkligas.

Anslag till gymnasieskolan, m. m.

LINNEA HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Utbildningsutskottet har att handlägga ärenden på flera nivåer av utbildningens område. I dag handlar det om gymnasieskolan, enskild yrkesutbildning och lärlingsutbildning hos hantverksmästare. Liksom på andra avsnitt av samhällslivet, som kammaren har att ägna sina omsorger, gäller det här för statsmakterna att gå en balansgång mellan å ena sidan kravet att hålla igen på statsutgifterna i ett svårt ekonomiskt läge och å andra sidan nödvändigheten att prioritera mellan en rad angelägna behov.

Alla är vi överens om att stora satsningar måste göras för att ge en meningsfull sysselsättning åt de ungdomsgrupper som är aktuella för gymnasieskolan. För den nuvarande regeringen har det också varit en medveten målsättning att vid anslagstilldelningen prioritera åtgärder som avser att motverka arbetslösheten bland ungdom. Det lyser igenom också i den del av budgetförslaget, som ligger till grund för utbildningsutskottets betänkande nr 40, vilket kammaren nu behandlar.

Vi vet att vi är inne i en period då antalet 16-åringar ökar varje år – ökningen kommer att kulminera ett par år in på 1980-talet. Vi vet också att arbetsmarknaden för ungdomar alltjämt är mycket svår. Det är därför inte underligt att antalet behöriga förstahandssökande till minst ettåriga studievägar inom gymnasieskolan våren 1978 ökade med ca 8 000 jämfört med föregående år. Av allt att döma kommer vi därför att nästa år åter ha behov av ett större antal elevplatser i gymnasieskolan.

I budgetpropositionen föreslås en ökning av antalet elevplatser med 5 470 jämfört med innevarande år. Genom beslut den 15 mars i år har regeringen utökat antalet helårsplatser för budgetåret 1979/80 med 10 000 i förhållande till förslaget i budgetpropositionen. Detta sker under förutsättning att regeringens nuvarande rätt att av arbetsmarknadsskäl besluta om en sådan ökning inte inskränks. Utskottet har tillstyrkt dessa ökningarna, men därutöver uttalat att man i planeringen fr. o. m. budgetåret 1980/81 bör räkna med att antalet utbildningsplatser skall motsvara minst 100 % av årskullen 16-åringar. Det är glädjande att det i utskottet råder full enighet om vikten av satsningar på detta område.

Jag vill ägna några minuter åt att kommentera de reservationer som är fogade vid utskottets betänkande.

Socialdemokraterna har reserverat sig för en fastlagd miniminivå på korta yrkesinriktade kurser om 2 000 årselevplatser. Utskottsmajoriteten har inte velat binda sig vid ett sådant beslut, då den vill avvakta den bedömning av platsbehovet som SÖ fått i uppdrag att göra. Den nuvarande planeringen omfattar 5 200 årselevplatser, vilket innebär att minst 20 000 elever kan komma i åtnjutande av korta kurser om tio veckor.

Mot bakgrund av socialdemokraternas önskemål om ökad kortkursutbildning verkar det egendomligt att de inte velat gå med på en uppräknig av bidraget till inbyggd utbildning, som även den ökar den yrkesinriktade utbildningen. I likhet med skolöverstyrelsen och regeringen tror nämligen utskottsmajoriteten att en väsentligt ökad omfattning av inbyggd utbildning inom industri och hantverk knappast kan komma till stånd utan att

statsbidraget höjs. En för samhället så relativt billig utbildning bör därför stimuleras.

Jag är ense med Lena Hjelm-Wallén om behovet av resurser till särskilda åtgärder i gymnasieskolan. Även om det skulle vara så att resurserna för stödundervisning och samordnad specialundervisning inte utnyttjas fullt ut, är de överskottspongarna förmodligen inte tillräckliga för att täcka behovet. Av statsfinansiella skäl är utskottet emellertid inte berett att biträda yrkandet om s. k. SÅS-medel.

Den socialdemokratiska motionen om att ge SÖ uppdraget att ordna en informationskampanj för att öka intresset för den verkstadstekniska linjen har utskottsmajoriteten inte heller biträtt. Vi räknar med att SÖ kontinuerligt följer verksamheten och vid behov vidtar de åtgärder som behövs för att stimulera till en ökad utbildning också på den verkstadstekniska linjen. Ett ämbetsverk med de resurser som skolöverstyrelsen har bör kunna klara det.

Utskottet har delade meningar om det värdefulla i att höja bidraget till enskilda yrkesskolor. Utskottsmajoriteten har anslutit sig till regeringens förslag om höjning. Vi tror att en sådan åtgärd kan få snabb effekt och på kort sikt vara ett sätt att ge utbildning till ungdomar som annars riskerar att bli arbetslösa.

Från centerpartiets sida har också fogats en del reservationer vid utskotts-
betänkandet. Den första, reservationen 3, gäller s. k. saxad schemaläggning, som medför en mer effektiv användning av skolans lokaler. Flera kommuner arbetar med denna fråga och skolöverstyrelsen följer den uppmärksam. Utskottet menar dock att ett nytt bidrag med ty åtföljande administrativ apparat inte är vad kommunerna i första hand behöver. Det är i stället konkreta förslag till schematekniska lösningar, och dem kan man få från skolöverstyrelsen eller andra kommuner. Därför har utskottsmajoriteten avstyrkt centermotionen i denna del.

Centermotionen om försöksverksamhet med varvad utbildning och praktik har avvisats av utskottet. Det har redan – bl. a. av Lena Hjelm-Wallén – förts en debatt om detta, varför jag inte behöver gå in mer på den motionen. I budgetpropositionen föreslås att statsbidraget till lärlingsutbildning ökas med 65 % fr. o. m. den 1 juli i år. Det innebär en rejäl anslagsuppräknning som kommer mycket få anslagsområden till del. Från såväl center- som moderathåll föreligger emellertid förslag om ytterligare höjning av detta bidrag, något som dock utskottsmajoriteten inte anser sig kunna tillstyrka med hänsyn till det statsfinansiella läget. Att överföra medel från arbetsmarknadssidan till den reguljära lärlingsutbildningen, som föreslagits i sammanhanget, låter sig inte heller göras. De medlen är ju avsedda att användas på ett flexibelt sätt för att möta de akuta problemen på arbetsmarknaden.

Av statsfinansiella skäl avstyrker utskottet också centerns motion om en höjning av anslaget Bidrag till vissa organisationer, med särskild adress till Riksförbundet Hem och Skola. Någon ytterligare kommentar är jag inte benägen att göra – vi har som bekant ont om pengar i statskassan.

Som jag anförde i samband med frågan om lärlingsutbildningen kan inte

utskottet ansluta sig till den tanke som framförts i reservationen 10 från moderaterna om att medel skulle kunna överföras från arbetsmarknadsdepartementet för att täcka kostnader för den reguljära verksamheten inom utbildningsdepartementet.

Herr talman! Jag vill med dessa ord yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

GÖSTA KARLSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill gärna erinra Linnea Hörlén om att förslaget om bidrag för att uppmuntra försöken med saxad schemaläggning kommer från skolöverstyrelsen. Jag sade redan i mitt första anförande att det är självklart att också schematekniska faktorer spelar in, men de ger inte sådana möjligheter som ett bidrag kan ge.

Att vi har ont om pengar är ju Linnea Hörléns argument också när det gäller avstyrkandet av de andra centermotionerna. Ja, visst har vi ont om pengar, men man måste naturligtvis ta hänsyn till vilken nytta man får av pengarna, och jag tror att pengar som används för att göra det möjligt att utnyttja befintlig utrustning genom dubbelanvändning av lokaler är mycket väl använda pengar. På samma sätt tror jag att man skulle uppnå ökad kapacitet för lärlingsutbildning om man använde pengar till det ändamålet. Detta gäller naturligtvis också den verksamhet som Hem och Skola bedriver. Jag beklagar att folkpartiet inte har kunnat sluta upp kring dessa angelägna saker.

LENA HJELM-WALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Linnea Hörlén sade inledningsvis att det är glädjande att full enighet råder om att för gymnasieskolans dimensionering öka planeringsnivån från 97 % till 100 % av årskullens 16-åringar. Ja, det är glädjande. Linnea Hörlén hade kunnat fortsätta och säga att det är glädjande att folkpartiet, centern och moderaterna har ändrat sin inställning och anslutit sig till den socialdemokratiska motionen. Vi tackar för det.

Beträffande kortkurserna har vi en reservation som gäller en principfråga, nämligen att utbudet av kortkurser bör ingå i det vanliga utbildningsutbudet i gymnasieskolan med en miniminivå. Detta av två skäl: för det första för att markera att kortkursutbudet inte bara är ett arbetsmarknadspolitiskt medel utan främst skall ses som en flexibel form av gymnasieutbildning, som kan byggas på till en fullständig gymnasieutbildning. För det andra för att en i budgetpropositionen angiven miniminivå innebär goda planeringstider för de lokala kursanordnarna.

Trots att det nu är tredje året i följd som vi debatterar detta vill inte den borgerliga majoriteten förstå den ursprungliga avsikten med kortkursutbudet. Det beklagar jag verkligen.

Jag vill vidare nämna något om de s. k. SÅS-medlen. Jag vill göra det genom att läsa ett stycke ur ett brev som jag fått från en lärare. Hon säger bl. a.: "Det räcker inte att ta in eleverna i gymnasieskolan det måste också finnas resurser att ta emot eleverna och ge dem en adekvat och meningsfull utbildning. Vi ser varje år på Polhemsgymnasiet hur många elever slås ut och

slutar därför att skolan inte har resurser att hjälpa alla elever som behöver hjälp. Om man vill ge den typ av elever det här är frågan om en reell chans till utbildning räcker inte resurserna på långt när." Hon tycker att våra fem miljoner i SÅS-medel är ett mycket bra initiativ.

Jag noterar bara att utskottsmajoriteten inte vill ställa sig bakom det förslaget. Däremot anser man sig ha pengar när det gäller att ge ökat stöd till företagsskolor. Det innebär med säkerhet ökade statsutgifter, men man kan icke säga att det innebär en enda ny utbildningsplats.

Anslag till gymnasieskolan, m. m.

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Linnea Hörlén kopplar också ihop ungdomsarbetslöshet och utbildning. Hon beklagar att man behöver ha en balansgång mellan olika behov och att man måste prioritera och förklarar varför man måste hålla igen på bl. a. det här området. Men ingenting är ju så dyrt som arbetslöshet, både för den enskilde och för samhället i stort. Det resonemang som Linnea Hörlén för är ett typiskt kortsiktigt borgerligt resonemang. Det kan aldrig vara för dyrt att häva arbetslöshet och se till att människor, inte minst ungdomar, har jobb.

Det heter att nu skall 100 % av 16-åringarna få plats inom gymnasieskolan. Men de övriga då? 17- och 18-åringarna? Och vad kommer att hända med de ungdomar som slutar sin värnplikt i vår? Man har räknat ut att hälften av dem – och det är 10 000 ungdomar – kommer att sakna jobb när de muckar i vår.

Det går, som jag sade i mitt förra inlägg, inte att utbilda bort arbetslöshet. Alla ungdomar skall ha möjlighet till utbildning, och sedan skall man ha jobb på den utbildningen. Men att, som tendensen är nu, använda utbildning som ett surrogat för arbete är fel. För att komma till rätta med de här problemen – speciellt för ungdomar, som vi diskuterar i dag – behövs det en långsiktig planering både när det gäller utbildning och när det gäller arbete och arbetstillfällen.

LINNEA HÖRLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill till Gösta Karlsson säga att jag kan förstå att han önskar ett ökat anslag till Hem och Skola. Det finns emellertid som jag ser det inte ekonomiska möjligheter till det.

Det är väl så att kommunerna ger sig in på försök med saxad schemaläggning därför att man räknar med att det är en ekonomisk fördel för kommunen. Jag skulle tro att de som gör det stimuleras av just möjligheten till minskade kostnader.

Jag hoppas också att den dagen kommer då jag får vara med om att yrka bifall till förslag om mera SÅS-pengar, Lena Hjelm-Wallén. Av de kontakter jag har med skolans värld vet jag att det är mycket uppskattade medel.

Att vi satsar på företagsskolorna hänger samman med att de anslagen tidigare har kommit litet i skymundan. Vi tror att vi har möjligheter att den vägen få till stånd en ekonomiskt fördelaktig utbildning, som vi tror tilltalar många.

Fredagen den
18 maj 1979

Anslag till gymnasieskolan, m. m.

GÖSTA KARLSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill gentemot Linnea Hörlén slå fast att vi har olika prioriteringar i fråga om angelägenheten av satsningar som samhället måste göra. Visst är det bra med förståelse för den verksamhet för att göra föräldrar intresserade för skolan och dess problem som Hem och Skola utövar, men det räcker inte med förståelse om man skall åstadkomma någonting. Vad Riksförbundet Hem och Skola sysslar med är ju bl. a. framställning av materiel för klassmöten och övrig verksamhet för att aktivera föräldrarna.

Vad beträffar försöksverksamheten med saxad schemaläggning vill jag fråga Linnea Hörlén, om hon inte har lagt märke till de problem som olika intressenter ställts inför när det gäller effektivt utnyttjande av befintliga lokaler för olika ändamål. Det är inte bara ett schematekniskt problem. Det finns också andra problem i sammanhanget. Ett bidrag skulle hjälpa till att klara upp den här situationen.

LENA HJELM-WALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Angående de särskilda medlen för att hjälpa de svagare cleverna i gymnasieskolan säger Linnea Hörlén att hon vet att de mycket väl behövs. Hon har också godkänt vad vi sade i vår motion, nämligen att föredraganden har ett missvisande sakunderlag för sitt ställningstagande i propositionen. Jag tycker att det borde leda både Linnea Hörlén och övriga borgerliga ledamöter till att bifalla det socialdemokratiska motionsyrkandet. Så rakryggade borde riksdagsledamöter vara.

Företagsskolorna och den inbyggda utbildningen fick redan förra året ökade bidrag, men det ledde inte till flera utbildningsplatser inom företagen. Företagens intresse för att ställa upp med utbildningsplatser är nämligen konjunkturbetonat. När de har nyrekryteringsproblem är det intressant att öka utbildningen, men när de inte behöver nyrekrytera vill de inte ställa upp. Det här är insatser som knappast görs av någon sorts välvilja mot skolan, utan beror av helt andra faktorer.

Jag vidhåller vad jag tidigare har sagt, nämligen att det enda som förslaget om ökade bidrag till företagsskolor och inbyggd utbildning nu garanterar är ökade statsutgifter och ökade subventioner till företagen. Däremot garanterar det inte en enda ny utbildningsplats.

LINNEA HÖRLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag förmodar, Gösta Karlsson, att svårigheterna när det gäller lokaler finns det möjlighet att övervinna. Det är väl också troligt att kommunerna här kan samråda för att finna lämpliga vägar. SÖ har väl också vissa möjligheter. Vi har alltså inte i det här sammanhanget ansett oss kunna ge några medel, men vi hoppas att problemet så småningom ändå skall kunna lösas.

Jag är inte övertygad om att Lena Hjelm-Wallén har rätt i att företagens intresse uteslutande skulle vara konjunkturbetonat. Företagen önskar väl i alla tider skaffa sig medarbetare som är utbildade på det sätt som man ser som det riktiga, och jag förutsätter att det intresset inte behöver vara konjunk-

turbetonat.

Med anledning av vad Inga Lantz sade tidigare vill jag säga, att jag tycker att hennes debattinlägg närmast hörde hemma i ett annat sammanhang.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! I motionen 936 har jag tillsammans med några andra moderater yrkat att statsbidraget till lärlingsutbildning skall höjas.

Mot bakgrund av den omfattande ungdomsarbetslösheten är detta ett mycket angeläget krav. En sådan satsning skulle, enligt min mening, bidra till att öppna utbildningsmöjligheter för många ungdomar i yrken som i dag efterfrågar yrkeskunnig arbetskraft. Därmed torde anslagen till beredskapsåtgärder kunna minskas. Därför är det anmärkningsvärt att utskottet har behandlat motionen så lättvindigt som man gjort.

Det förhåller sig onekligen på det sättet att hantverksyrkena har kommit i blickpunkten på senare tid. Typiska hantverksyrkena – exempelvis skomakare och möbelrenoverare – tycks gå mot en renässans i takt med att, som Gösta Karlsson nyss uttryckte det, slit-och-släng-mentaliteten är på tillbakagång.

Hantverks- och småindustriorganisationerna beräknar att ca 15 000 ungdomar skulle kunna få lärlingsutbildning, om staten ger erforderligt stöd, t. ex. på samma nivå som studiemedel utgår till studerande i gymnasieskolan.

Utskottet nöjer sig dock med att konstatera att regeringen föreslagit att statsbidraget räknas upp med 65 %. Men denna höjning undviker utskottet att uttrycka i kronor och ören. Man kan undra varför.

Det är nämligen på det sättet, herr talman, att den föreslagna höjningen sker på en mycket blygsam nivå, eftersom basbeloppen är så låga. Jag vill göra det påpekandet, precis som Gösta Karlsson gjorde i sitt inledningsanförande, att storleken på statsbidraget nu är 56 öre per timme. Med den föreslagna höjningen blir det 93 öre. Grundbidraget kommer – om man följer utskottsmajoritetens linje – att utgöra endast 3,5 % av lärlingslönen inkl. sociala kostnader. 93 öre per timme skall jämföras med det förhållandet att en hantverksmästare som följer verkstadsavtalet måste betala en lärling 25 kronor och 23 öre per timme *plus* sociala avgifter!

Om statsbidragets storlek ställs i relation till anslagen för arbetsmarknadspolitiska åtgärder – t. ex. beredskapsarbeten för ungdomar – framstår blygsamheten i ännu mera öppen dager.

När man i dag ger bidrag på 75 % av kostnaderna inkl. sociala avgifter för beredskapsarbete upp till sex månader, för ungdomar mellan 16 och 20 år, är det ganska svårförståeligt att ett företag som ger ungdomar en treårig yrkesutbildning inte skall få åtminstone samma ersättning som företagen får, om de utan nämnvärda förpliktelser ger ungdomar sysselsättning genom tillfälligt beredskapsarbete.

Fördelarna med lärlingsutbildning framför beredskapsarbete är, förutom själva utbildningsmomentet, att dylik utbildning normalt leder fram till en fast anställning.

En starkare satsning på lärlingsutbildningen skulle dessutom kunna leda till gynnsamma resultat inom regionalpolitiken. För de ungdomar som

önskar utbildning i stället för beredskapsarbete erbjuds en möjlighet att stanna kvar på hemorten, t. ex. inom småindustri och hantverk, i stället för att tvingas flytta till avlägset belägna orter.

Missnöjet med den uteblivna satsningen återspeglas allt oftare i den pågående offentliga debatten. Men det förfaller som om regeringen och utskottsmajoriteten, inkl. Linnea Hörlén, har lyckats undgå de allt starkare reaktionerna mot den bristande initiativkraften på det här området.

Den 9 april skrev exempelvis tidningen Expressen bl. a. följande i sin huvudledare:

”I det här fallet är det nämligen motiverat att kalkylera samhällsekonomiskt. Vad kostar det – inte enbart i pengar – att ungdomar som vill ha jobb inte kan få det?

Och vad kommer det att kosta att halvsula ett par skor eller låga en gammal möbel när det inte längre finns mer än några få hantverkare kvar som klarar jobbet – och som kan välja och vraka bland kunderna?

Detta är ett uppenbart fall för utbildningsministern. En blygsam insats kan ge stort resultat och t. o. m. bli en kulturgärning.”

Några veckor senare tog Verner Helte, utbildningsexpert inom SHIO-Familjeföretagen, upp samma problem under rubriken Brännpunkt i Svenska Dagbladet. Verner Helte framhåller:

”Riksdagen måste snabbt besluta om kraftfulla och verksamma åtgärder för att förbättra utbildningsmöjligheterna inom hantverksyrkena och närliggande serviceyrken. Den ena utbildningsreformen efter den andra har genomförts under 1960- och 1970-talen till miljardkostnader, medan utbildningsformerna traditionell lärlingsutbildning och inbyggd utbildning i samverkan mellan skola och företag helt har försumrats under två årtionden.

Det är egentligen makabert att en utbildningssektor under riksdagens ansvar på detta sätt har undantagits från varje form av anpassning till penningvärdeförsämringen under 20 år.”

Mot den här bakgrunden är det således märkligt att utskottsmajoriteten kan avfärda motionsyrkandena med några få allmänt hållna meningar. Det behöver som sagt inte innebära en ökad budgetbelastning när man kan finansiera en höjd ersättning genom minskningar av anslag till arbetsmarknadspolitiska stödåtgärder. Rent allmänt sett, herr talman, borde vi föra en politik som leder till att kostnaderna för beredskapsarbeten och andra tillfälliga lösningar kan skäras ner.

Jag ber därför att få instämma i yrkandet om bifall till reservationen 8.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! I det här utskottsbetänkandet behandlas en liten del av en motion som vi lämnat och som tar upp frågan om idrotten och idrottens betingelser i vårt land. Den kan i det här sammanhanget tyckas vara en liten fråga med tanke på den diskussion som förekommit tidigare, men jag vill ändå fästa uppmärksamheten på en liten sak i sammanhanget.

Vi har i vår motion bl. a. föreslagit utökad verksamhet vid det som kallas

idrottsgymnasier. Vi har också föreslagit att man inleder en försöksverksamhet av sådan art på högskole- och universitetsnivå.

Beträffande idrottsgymnasierna kan vi registrera en viss framgång. Men jag tycker själv att det är en något blygsam ökning som kommer till stånd. Anledningen till att den är så blygsam är enligt vad utskottet säger att man vill invänta mer erfarenheter av verksamheten. Jag menar nog att vi vid det här laget har erfarenheter som är så positiva att de borde leda till att vi följer upp verksamheten. Det finns även erfarenheter från det internationella planet som tyder på att det är en riktig väg som vi slagit in på.

Men jag nöjer mig ändå i dag med att registrera att det sker en utveckling i rätt riktning.

Tyvärr tillstyrker inte utskottet vårt förslag när det gäller försöksverksamhet på universitetsnivå, och det är enligt min uppfattning mycket beklagligt. Det är för alla som har kontakt med idrottsrörelsen på ett eller annat sätt ett känt förhållande att det efter gymnasietiden uppstår ett formligt tomrum som är väldigt svårt att täppa till.

För elitidrotten med de mycket stora krav som ställs på idrottsmän och idrottskvinnor är det nästan helt omöjligt att förena den verksamheten med reguljära studier eller f. ö. reguljär yrkesutövning på heltid. Detta innebär att idrottsungdomar efter gymnasietiden tvingas att välja väg, antingen fortsätta att idrotta eller att fortsätta sin yrkesutbildning. Och de val som då görs kan på litet sikt visa sig vara mycket olyckliga såväl för den enskilde idrottsmannen eller idrottskvinnan som för samhället i stort.

Jag vill också när det gäller detta med universitets- och högskolenivå peka på att det finns en mängd problem och att vårt land nästan är ett u-land när det gäller att lösa frågan om idrottsungdomars studie- och yrkesutbildningsmöjligheter. Och det är något förvånansvärt därför att vi lever i ett land som har ett mycket brett idrottsintresse. Samhället borde inte så att säga köra huvudet i sanden och duka för de problem som idrottsutövandet innebär för dem som ägnar sig åt det.

Jag menar att det borde vara samhällets absoluta skyldighet att för de människor vars framgångar vi med mycket stor stolthet solar oss i glansen av när de sker också se till att, när deras idrottskarriär är slut, vi har skapat möjligheter för dem till ett fullvärdigt liv.

Jag ber därför att få yrka bifall till motionen 1649.

LINNEA HÖRLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom frågan om idrottsgymnasierna inte behandlats förut i debatten vill jag bara erinra herr Hagel om att skolöverstyrelsen har fått i uppdrag av regeringen att redovisa hittillsvarande erfarenheter av försöksverksamheten, se efter på vilket sätt den kan permanentas och att ytterligare belysa under vilka förutsättningar en kombination av studier och elitidrott kan anordnas utanför gymnasieskolan, exempelvis genom folkhögskolan och den kommunala vuxenutbildningen.

Det finns alltså ett uppdrag till SÖ att fundera över hur den här verksamheten ytterligare kan byggas ut.

OVE KARLSSON (s):

Herr talman! I motionen 1978/79:921 som behandlas i detta betänkande aktualiserar jag tillsammans med några partikamrater de handikappade elevernas möjligheter att genomgå gymnasial utbildning i vanlig gymnasieskola.

Målet för samhällets insatser för handikappade måste vara att göra deras livsmiljö så normal som möjligt. Samtidigt måste vi eftersträva att utforma samhället så, att åtgärder för handikappade normalt skall ingå i de tjänster som samhället erbjuder sina medborgare. Därför måste samhällets ansvar innebära att handikappade ges rätt att bli accepterade i samhället och i samhällets institutioner på sina egna villkor.

Jag anser det självklart att man måste försöka normalisera de handikappades skolgång och så långt möjligt möjliggöra för dem att gå i vanlig gymnasieskola.

Det som vi aktualiserat i motionen är det förhållandet att gymnasieskolan är en frivillig skola, och det föreligger därför ingen skyldighet för kommunerna att sätta in extra resurser för att hjälpa handikappade elever med deras speciella problem. Det kan behövas hjälp med transporter, personell assistens och tekniska hjälpmedel. Detta kan medföra svårigheter för enskilda elever och deras föräldrar, inte minst av ekonomisk art, eller att de hänvisas till riksgymnasium, vilket måste bli dyrare för samhället.

Eftersom samhället eftersträvar att integrera undervisningen, så måste man ta konsekvenserna av detta och anpassa statsbidraget därefter.

Utskottet finner syftet med motionen mycket vällovligt, med hänsyn till betydelsen av att handikappade elever kan integreras i den lokala gymnasieskolan och samtidigt bibehålla kontakten med hemmet i stället för att bli hänvisade till riksrekryterande gymnasieskola för handikappade elever. Det är ju precis vad vi motionärer också anser, och därför tycker jag att man hade kunnat tillstyrka motionen. Jag är besviken över att utskottet inte har velat göra det. Nu hänvisar man i stället till en utredning, integrationskommittén, som skall behandla dessa frågor.

Jag beklagar att man från utskottets sida inte ville ta steget fullt ut i dag, men mot ett enigt utskott finner jag det lönlöst att ställa något yrkande om bifall till motionen, varför jag avstår från det. Men jag är självfallet beredd att återkomma om frågan inte får en positiv lösning.

GÖSTA KARLSSON (c):

Herr talman! Jag ber kammaren om tillgift för att jag tar tiden i anspråk ytterligare någon minut. Men Lena Hjelm-Wallén fällde några ord i ett replikskifte med Linnea Hörlén, som jag inte kan undvika att gå i svaromål på. Jag kunde inte gå in då, enligt gällande regler för debatten.

Lena Hjelm-Wallén sade, om jag uppfattade det rätt, ungefär så här: Företagsutbildning ger inte en enda plats. Låt oss bara konstatera att Lena Hjelm-Wallén och jag har helt olika uppfattningar. För min del tror jag att det är möjligt att öka antalet utbildningsplatser genom att ta i anspråk den kapacitet som finns. Jag tror att det inte bara är möjligt utan också nödvändigt

att göra det med hänsyn till den knapphet på resurser som vi har i dag. Vi måste ta vara på kapaciteten där den finns och utnyttja den på bästa sätt. Det är mycken kapacitet i detta land som inte har utnyttjats under de tider vi har levat i och som vi med all sannolikhet får vänja oss vid att leva i.

Låt mig också konstatera att intresse för företagsutbildning finns, inte bara hos de partier som har ställt sig bakom förslaget om de ökade statliga insatserna utan också från företagens och elevernas sida. Men en sådan utbildning får inte ske bara i företag som har den ekonomiska möjligheten att satsa på detta, utan den måste ske där den bedöms angelägen med hänsyn till samhällsekonomiska aspekter. Det är därför som det är nödvändigt att satsa också på företagsutbildning.

Jag vill mot den bakgrunden fråga Lena Hjelm-Wallén hur detta går ihop med det yttrande i betänkandet som, om jag minns rätt, också Lena Hjelm-Wallén står bakom, nämligen att det är nödvändigt att köpa utbildningskapacitet i företagen. Jag tycker att det är bra att man hyr eller köper utbildningskapacitet där sådana möjligheter finns, och jag tror att vi måste hjälpas åt för att undanröja de administrativa och andra hinder som finns också här.

Anslag till gymnasieskolan, m. m.

LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Oavsett om jag uttryckte mig otydligt eller om Gösta Karlsson lyssnade ouppmärksamt är det bra att jag nu får förtydliga mig på den här punkten. Vad jag sade var att ökade statsbidrag till företagsskolor inte garanterar en enda ny utbildningsplats, och det står jag definitivt för. Jag kan inte tänka mig att Gösta Karlsson kan motbevisa det påståendet. Förra året ökades bidraget till företagsskolorna, men detta har inte inneburit att verksamheten där har ökat – tvärtom. Jag har ett tidningsurklipp här där det står att läsa att man i Alfa-Laval i Lund säger att företaget just nu inte har behov av ytterligare personal, varför man vill lägga ner sin inbyggda utbildning. Däremot, säger man vidare, hyr man gärna ut utbildningskapacitet till skolan.

Vi menar alltså att den här verksamheten måste ske i en ny modell. Och detta har vi motionerat om. Regeringen har också anslutit sig till den modellen, nämligen att skolan skall köpa utbildningskapacitet av företagen. Eleverna skall alltså under skolmyndigheternas ansvar få utbildning i företagen.

Eftersom det i det här avscendet är risk för att det kan bli en viss sammanblandning med lärlingsutbildningen vill jag här också klargöra de synpunkter vi har framfört på denna i vår motion, som ett enhälligt utskott har ställt sig bakom. Vi menar att man måste göra någonting vettigt av lärlingsutbildningen. Man måste få in den i en ny organisation, så att man får den närmare knuten till skolans ansvar i övrigt. När detta väl är genomfört – vilket det blir, om riksdagen fattar beslut i enlighet med vad som framförs i betänkandet – bör lärlingsutbildningen ökas. Då har en bra modell skapats för den.

GÖSTA KARLSSON (c):

Herr talman! Jag konstaterar, liksom jag gjorde redan i mitt förra anförande, att Lena Hjelm-Wallén och jag är ense om det nödvändiga i att köpa vad vi båda kallar för utbildningskapacitet och om att detta är en riktig väg att gå.

Vidare noterade jag att Lena Hjelm-Wallén bekräftade att hon mycket riktigt sagt att hon inte tror att höjda statsbidrag för företagsskolorna är någon garanti för att man skapar fler utbildningsplatser. Jag vill då konstatera att det går framåt. I fjolårets debatt i ett replikskifte med mig som gällde gymnasieskolan lät det mera kärvt från Lena Hjelm-Walléns sida. Ur protokollet från det tillfället citerar jag följande uttalande av Lena Hjelm-Wallén: "Däremot är vår inställning till att öka utbildningen inom företagsskolorna och lärlingsutbildningen negativ."

Då var det alltså en negativ syn när det gällde att öka den här utbildningen. I år låter det bättre. Lena Hjelm-Wallén säger nu bara att hon inte är säker på att det finns garantier för att antalet utbildningsplatser ökar, och det är ju alltid glädjande när det går framåt.

Hur det sedan är med lärlingsutbildningen vet jag inte. Det ger sig väl så småningom. Det beror på hur man från olika håll kommer att tolka anslutningen till förslaget att slopa antalet bidragsrum i samband med överflyttningen av administrationen till kommunerna. Jag hoppas att det går framåt också i det avseendet för Lena Hjelm-Wallén.

LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Sedan förra året har alltså det hänt att vi har motionerat om en ny modell av lärlingsutbildningen. Utskottet har ställt sig bakom denna. Vi ser gärna att lärlingsutbildningen ökar när den nya modellen kommer i tillämpning.

Hur många platser som kan komma att finnas i företagsskolor vet man inte förrän efteråt, men av vad vi nu kan utläsa från förra årets verksamhet framgår att det inte innebar en ökning. I en situation där företag inte behöver nyrekrytera personal är man inte särskilt intresserad av att driva utbildningsverksamhet. Då innebär ökade statsbidrag till denna verksamhet enbart att man ytterligare subventionerar redan befintlig utbildningsverksamhet i företagen. Man skapar inte någon ny. Diskussionen just nu handlar om hur vi skall få fram flera utbildningsplatser på gymnasieskolenivå.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1-4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Stig Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lena Hjelm-Wallén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Stig Alemyr m. fl.

Anslag till gymnasieskolan, m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lena Hjelm-Wallén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 149
Nej - 142
Avstår - 1

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Stig Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lena Hjelm-Wallén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Stig Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lena Hjelm-Wallén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 148
Nej - 144
Avstår - 1

Mom. 7 och 8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Claes Elmstedt m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Gösta Karlsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Claes Elmstedt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Gösta Karlsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 222
Nej - 69
Avstår - 1

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av Claes Elmstedt m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Gösta Karlsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av Claes Elmstedt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Gösta Karlsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 218
Nej - 72
Avstår - 2

Mom. 11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av Stig Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lena Hjelm-Wallén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 11 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av Stig Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lena Hjelm-Wallén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 148
Nej - 144
Avstår - 1

Mom. 12–15

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 16

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av Stig Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lena Hjelm-Wallén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 16 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av Stig Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lena Hjelm-Wallén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 147
Nej – 144
Avstår – 2

Mom. 17

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 18

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1649 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Rolf Hagel begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 18 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1649 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Rolf Hagel begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 276
Nej – 12
Avstår – 2

Nr 150

Fredagen den
18 maj 1979

Anslag till gymnasieskolan, m. m.

Nr 150

Fredagen den
18 maj 1979

Anslag till gymnasieskolan, m. m.

Mom. 19-24

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 25

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av Stig Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lena Hjelm-Wallén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 25 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av Stig Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lena Hjelm-Wallén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 147
Nej - 144
Avstår - 1

Mom. 26-29

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 30

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av Claes Elmstedt m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Gösta Karlsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 30 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av Claes Elmstedt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Gösta Karlsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 171
Nej - 119
Avstår - 1

Mom. 31–36

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 37

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av Claes Elmstedt m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Gösta Karlsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 37 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av Claes Elmstedt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Gösta Karlsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 210
Nej – 81
Avstår – 1

Mom. 38

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av Ove Nordstrandh och Hans Nyhage, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birgitta Rydle begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 38 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av Ove Nordstrandh och Hans Nyhage.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birgitta Rydle begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 245
Nej – 47
Avstår – 1

Mom. 39–42

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Nr 150

Fredagen den
18 maj 1979

Anslag till gymnasieskolan, m. m.

Fredagen den
18 maj 1979

*Avgift till
barnomsorgen för
egenföretagare*

Föredrogs socialutskottets betänkande 1978/79:38 med anledning av propositionen 1978/79:202 om avgiftsuttaget till försäkringen för tilläggspension och arbetsskadeförsäkringen under åren 1980–1984, m. m., såvitt avser avgift till barnomsorgen för egenföretagare, jämte motioner.

I propositionen 1978/79:202 om avgiftsuttaget till försäkringen för tilläggspension och arbetsskadeförsäkringen under åren 1980–1984, m. m., hade regeringen (socialdepartementet), såvitt propositionen hänvisats till socialutskottet (lagförslagen 3, 15 och 16), föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogade förslag till

3. lag om ändring i lagen (1976:381) om barnomsorg,
15. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
16. lag om ändring i uppbördslagen (1953:272).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att avgiften till försäkringen för tilläggspension (ATP) under åren 1980–1984 höjs årligen med 0,25 % av det avgiftsgrundande löneunderlaget. Därmed kommer ATP-avgift för nämnda år att tas ut med resp. 12,00, 12,25, 12,50, 12,75 och 13,00 %.

Avgiften till arbetsskadeförsäkringen föreslås höjd från nuvarande 0,25 % av lönesumman till 0,60 % för femårsperioden 1980–1984.

Vidare föreslås att skyldigheten att erlagga avgift för finansieringen av samhällets barnomsorg fr. o. m. år 1980 utsträcks till att gälla även egenföretagare.

I propositionen föreslås att konstnärer och andra som uppbär vissa statliga beskattade bidrag skall kunna tillgodoräkna sig bidragen som pensionsgrundande inkomst inom den allmänna försäkringen. Den som betalar ut bidragen föreslås bli skyldig att betala de avgifter till bl. a. socialförsäkringarna som belöper på bidragen.

Dagpenning som utgår till frivilliga inom försvaret föreslås bli pensionsgrundande.

Vidare föreslås att underlaget för arbetsgivarnas avgifter till socialförsäkringarna och närallgande ändamål utsträcks till att omfatta även naturaförmån i form av fri bil. Samtidigt föreslås värdet av bilförmånen bli beaktat vid beräkning av sjukpenninggrundande och pensionsgrundande inkomst inom den allmänna försäkringen.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 januari 1980.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels den under den allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motionen 1978/79:516 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt här var i fråga (yrkandet 3) hemställts att riksdagen beslutade att barnomsorgsavgift från den 1 juli 1979 skulle erläggas även av egenföretagare,

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1978/79:2548 av Erik Hovhammar m. fl. (m), vari såvitt här var i fråga (lagförslagen 3, 15 och 16) hemställts att riksdagen beslutade avslå regeringens proposition 1978/79:202,

1978/79:2550 av Stig Josefson (c), vari hemställts att riksdagen skulle avslå förslaget om skyldighet för egenföretagare att erlägga barnomsorgsavgift, och

1978/79:2551 av Per-Eric Ringaby m. fl. (m), vari såvitt här var i fråga (yrkandet 3) hemställts att riksdagen beslutade att avslå förslaget att avgiften för finansiering av barnomsorgen skulle utsträckas till att omfatta även egenföretagare.

*Avgift till
barnomsorgen för
egenföretagare*

Utskottet hemställde

1. beträffande frågan om avslag på propositionen, såvitt denna hänvisats till socialutskottet, att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2548 (delvis), motionen 1978/79:2550 och motionen 1978/79:2551, yrkandet 3,

2. beträffande skyldighet för egenföretagare att erlägga avgift för finansieringen av barnomsorgen att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motionen 1978/79:516, yrkandet 3 (delvis), skulle anta av utskottet framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1976:381) om barnomsorg utom såvitt avsåg ikraftträdandebestämmelserna,

3. beträffande frågan om tidpunkten för införandet av skyldigheten för egenföretagare att erlägga avgift för finansieringen av barnomsorgen att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:516, yrkandet 3 (delvis), och med avslag på propositionen skulle anta ikraftträdandebestämmelserna i det av utskottet framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1976:381) om barnomsorg, innebärande att egenföretagare i princip skulle erlägga socialavgift för tiden fr. o. m. den 1 juli 1979,

4. att riksdagen med anledning av propositionen och motionen 1978/79:516, yrkandet 3 (delvis), skulle anta det i propositionen framlagda och vid betänkandet som bil. 2 fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370) med den ändringen av ikraftträdandebestämmelsen att lagen skulle tillämpas första gången vid 1980 års taxering,

5. att riksdagen med anledning av propositionen och motionen 1978/79:516, yrkandet 3 (delvis), skulle anta det av utskottet framlagda förslaget till lag om ändring i uppbördslagen (1953:272).

Reservationer hade avgivits

1. beträffande frågan om avslag på propositionen, såvitt denna hänvisats till socialutskottet (mom. I i hemställan) av Erik Larsson (c), Bengt Bengtsson (c), Karl Leuchovius (m), Ulla Tillander (c) och Blenda Littmarck (m) som ansett att utskottet under I bort hemställa

att utskottet med bifall till motionen 1978/79:2548 (delvis), motionen 1978/79:2550 och motionen 1978/79:2551, yrkandet 3, skulle avslå propositionen, såvitt den hänvisats till socialutskottet,

2. beträffande frågan om tidpunkten för införandet av skyldighet för egenföretagare att erlägga avgift för finansieringen av barnomsorgen och beträffande ändring i kommunalskattelagen (1928:370) av Kersti Swartz (fp) och Marianne Lundqvist (fp) som ansett att utskottet under 3 och 4 bort hemställa

3. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1978/79:516, yrkandet 3 (delvis), för det i mom. 2 angivna lagförslaget skulle anta ikraftträdandebestämmelser av den lydelse reservanterna föreslagit,

4. att riksdagen med bifall till propositionen och med anledning av motionen 1978/79:516, yrkandet 3 (delvis), skulle anta det i propositionen framlagda och vid betänkandet som bil. 2 fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370).

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande frågan om tidpunkten för införandet av skyldighet för egenföretagare att erlägga avgift för finansieringen av barnomsorgen av Erik Larsson (c), Bengt Bengtson (c), Karl Leuchovius (m), Ulla Tillander (c) och Blenda Littmarck (m).

KERSTI SWARTZ (fp):

Herr talman! I samband med att riksdagen år 1975 fattade beslut om utbyggnad av barnomsorgen togs också ett beslut om ett nytt statsbidragssystem. Tack vare det beslutet har kommunerna fått större möjligheter att leva upp till vad beslutet innebär när det gäller barnomsorgen.

En socialavgift för arbetsgivare skulle finansiera bidraget. Egenföretagarna undantogs då från denna skyldighet. Men det finns alltid ett samband mellan barnomsorgen och föräldrarnas förvärvsarbete, antingen de är anställda eller de är egna företagare. Därför har vi nu lagt fram ett förslag om skyldighet för egenföretagarna att erlägga avgift för finansiering av barnomsorgen. Jag yrkar bifall till utskottets skrivning i detta avseende och avslag på reservationen 1.

Beträffande tidpunkten för införandet av detta avgiftsuttag har folkpartiets ledamöter i utskottet inte ansett sig kunna stödja utskottsmajoritetens förslag, i vilket man anger den 1 juli 1979 som tidpunkt för införandet av avgiften. I reservationen 2 har vi tillstyrkt förslaget i propositionen att ange tidpunkten till den 1 januari 1980. På denna punkt yrkar jag alltså bifall till den folkpartistiska reservationen 2.

ERIK LARSSON (c):

Herr talman! Det är inte min avsikt att här ta upp någon djuplodande debatt om egenföretagarnas ekonomiska situation. Obestridligt är dock att de samlade effekterna av skatter och avgifter är mycket betungande för gruppen egenföretagare.

Konsekvenserna av en ytterligare höjning av avgifterna borde enligt vår mening närmare studeras och analyseras innan en höjning beslutas. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen 1. Om denna reservation skulle

avslås av riksdagen kommer vi som undertecknat den att rösta för reservationen 2 beträffande tidpunkten för införande av avgiften.

LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Vi socialdemokrater har länge hävdad att också egenföretagarna skall erlägga en avgift till barnomsorgen. Detta med den enkla motiveringen att egenföretagare också har barn och anlitar samhällets barnomsorg. Folkpartiregeringen har nu i propositionen 202 lagt fram ett förslag om en sådan avgift. Det är bra att man nu anser att det, som det heter i propositionen, saknas bärande skäl för att de förvärvsinkomster som tillkommer andra än anställda skall vara undantagna från denna avgift. Det betyder att vi kan bifalla både en proposition och en socialdemokratisk motion.

Men på en punkt har folkpartiet dock inte ansett sig kunna biträda utskottets förslag, och det gäller tidpunkten för avgiftens införande. Utskottet föreslår den 1 juli 1979, medan folkpartiet föreslår den 1 januari 1980. På den här punkten stöds alltså folkpartiet av moderater och centerpartister i deras andrahandsyrkande.

Socialdemokraternas förslag innebär att statskassan tillförs ytterligare 100 milj. kr. under nästa budgetår. Det är helt obegripligt att folkpartiet kan säga nej till en sådan inkomstförstärkning, när man ändå ställer upp bakom principen, nämligen att vi skall ha en avgift för egenföretagarna.

Utskottet har konstaterat att det är tekniskt möjligt att införa den här avgiften från den 1 juli 1979, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet och avslag på reservationerna.

KERSTI SWARTZ (fp):

Herr talman! Lena Öhrsvik framhöll att det finns vissa möjligheter att införa avgiften den 1 juli. Det finns säkerligen teoretiska möjligheter, men det tordé ändå vara förenat med vissa praktiska svårigheter. Det kan också bli praktiska svårigheter för företagarna. Det innebär att vi i någon mån visar dessa hänsyn när vi föreslår tidpunkten den 1 januari 1980 i stället för den 1 juli detta år. Den senare tidpunkten innebär att beslutet fattas endast en dryg månad innan det skall träda i kraft.

LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Om vi ändå skall ha den här avgiften, vilket det finns majoritet för, är det väl vettigt att förstärka statskassan med 100 milj. kr. i dessa tider när vi har ett besvärligt samhällsekonomiskt läge. Detta blir fallet om kammarens ledamöter nu röstar på utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation nr 1 av Erik Larsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara

Nr 150

Fredagen den
18 maj 1979

*Avgift till
barnomsorgen för
egenföretagare*

Nr 150

Fredagen den
18 maj 1979

*Avgift till
barnomsorgen för
egenföretagare*

med övervägande ja besvarad. Sedan Erik Larsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 38 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Erik Larsson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Larsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 166
Nej - 117
Avstår - 2

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3 och 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Kersti Swartz och Marianne Lundqvist, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Kersti Swartz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 38 mom. 3 och 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Kersti Swartz och Marianne Lundqvist.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför rösträkning verkställdes med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 142
Nej - 144
Avstår - 1

Mom. 5

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7 Internationella adoptioner

Nr 150

Fredagen den
18 maj 1979

*Internationella
adoptioner*

Föredrogs socialutskottets betänkande 1978/79:41 med anledning av propositionen 1978/79:108 om organisationen av verksamheten med internationella adoptioner m. m. jämte motioner.

I propositionen 1978/79:108 hade regeringen (socialdepartementet) föreslagit riksdagen att

1. anta vid propositionen fogat förslag till lag om internationell adoptionshjälp,
2. godkänna de allmänna riktlinjer för en omorganisation av verksamheten med internationella adoptioner som angetts i propositionen.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

"I propositionen dras upp riktlinjer för den internationella adoptionsverksamheten. Förslaget syftar till att dels kanalisera förmedlingsverksamheten som nu bedrivs till organisationer som står under insyn och kontroll av det allmänna, dels ge ökade möjligheter till stöd så att antalet enskilda som på egen hand söker barn utomlands begränsas.

Arbetet med adoption av barn från andra länder föreslås liksom hittills ske i samverkan mellan offentlig och enskild verksamhet. Till socialstyrelsen bör även i fortsättningen vara knuten en nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA). Nämnden skall ha en övergripande funktion med uppgifter som främst rör information, tillsyn och kontroll samt kontaktskapande verksamhet. Däremot skall ärenden som avser förmedling till utlandet av ansökningar om barn för adoption här i landet enligt förslaget inte längre handläggas av nämnden.

Ideella organisationer ges i stället en mer aktiv roll i arbetet med internationella adoptionsfrågor. Sålunda skall socialstyrelsen efter ansökan kunna ge ideella organisationer auktorisation att hjälpa enskilda, som önskar adoptera ett utländskt barn, att förmedla kontakt mellan denne och myndigheter, organisationer eller enskilda personer i barnets hemland samt att även i övrigt lämna hjälp vid internationella adoptioner. Ett förslag till lag om internationell adoptionshjälp läggs i samband därmed också fram. Några inskränkningar i den enskildes möjligheter att på egen hand söka barn utomlands för adoption föreslås inte.

Genom att uppgifter förs över från NIA till auktoriserade organisationer frigörs drygt 300 000 kr., som NIA kan använda för sina nya uppgifter. I budgetpropositionen 1978/79:100 bil. 8 har föreslagits att NIA:s kansli förstärks med en tjänst som chef. Vidare föreslås att ytterligare 500 000 kr. ställs till förfogande för den internationella adoptionsverksamheten. Det skall ankomma på NIA att fördela dessa pengar mellan de auktoriserade organisationerna. Det förutsätts dock att Förbundet adoptionscentrum på grund av verksamhetens omfattning skall få huvudparten av den nu föreslagna anslagsökningen.

De nya bestämmelserna föreslås kunna träda i kraft den 1 juli 1979."

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1978/79:2447 av Anita Gradin m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att stadgarna i 54 § barnavårdslagen upphörde att gälla,
2. att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts angående NIA:s specifika ställning,
3. att de av statsrådet föreslagna 500 000 kr. för den internationella adoptionsverksamheten i Sverige skulle omfördelas så att 100 000 kr. ställdes till socialstyrelsens förfogande för inrättande av samordningstjänst för information vid NIA:s kansli, och

1978/79:2448 av Inga Lantz m. fl. (vpk), vari hemställts

1. att riksdagen beslutade avslå propositionen 1978/79:108,
2. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till resursförstärkningar av nämnden för internationella adoptionsfrågor i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet hemställde

1. beträffande frågan om avslag på propositionen m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2448,
2. beträffande tillstånd till fosterbarnsförmedling att riksdagen skulle med anledning av motionen 1978/79:2447 yrkandet 1 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anförde,
3. beträffande NIA:s ställning att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2447 yrkandet 2,
4. beträffande ytterligare medel till NIA att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2447 yrkandet 3,
5. att riksdagen godkände de allmänna riktlinjer för en omorganisation av verksamheten med internationella adoptioner som angetts i propositionen,
6. att riksdagen skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om internationell adoptionshjälp.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Närmare 2 000 utländska barn kommer till Sverige varje år för adoption. Ungefär hälften av dessa kommer hit på privat initiativ genom att de blivande adoptivföräldrarna själva eller med hjälp av kontakter söker barn i andra länder. Den andra hälften kommer hit genom förmedling, antingen direkt av nämnden för internationella adoptionsfrågor (NIA) eller genom Förbundet Adoptionscentrum (AC). En anledning till att så stor andel av adoptivbarnen kommer hit utanför NIA:s och AC:s förmedlingsverksamhet anses vara de långa väntetiderna på uppemot tre år, som i sin tur beror på NIA:s och AC:s alltför dåliga resurser.

Enligt den nu föreliggande propositionen skall inte längre förmedling till utlandet av ansökningar om barn för adoption handläggas av nämnden för

internationella adoptionsfrågor. Denna verksamhet skall i stället överföras till ideella organisationer som auktoriseras av socialstyrelsen.

Vänsterpartiet kommunisterna kan inte godta regeringens förslag. Vi har den principiella uppfattningen att ärenden som gäller utländska adoptioner även i fortsättningen bör handläggas av nämnden för internationella adoptionsfrågor, och det bör som hittills ske i samarbete med Adoptionscentrum. Remissinstanserna har pekat på en rad risker med att överföra verksamheten, som regeringen vill, på ideella organisationer. Dit hör att sekretessbestämmelserna sätts ur funktion, att man särskiljer utlands- och svenskfödda barn när det gäller samhällsorganens medverkan vid förmedlingen, att grupper av sökande kan komma att diskrimineras på grund av resp. ideella organisationers inriktning och att internationella organisationer som mer har affärsintressen än barnens bästa för ögonen kan komma att söka sig till den svenska "marknaden".

Vänsterpartiet kommunisterna anser att åtgärder bör vidtagas för att se över vilka resursförstärkningar som behövs för att NIA:s och AC:s verksamhet skall kunna utvecklas så att väntetiderna förkortas och handläggningen av internationella adoptioner i största möjliga utsträckning sker genom NIA och med hjälp av AC.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till motionen 2448.

KERSTI SWARTZ (fp):

Herr talman! Ett enigt utskott står bakom det betänkande vi nu behandlar, socialutskottets betänkande 1978/79:41. Ett bifall till utskottets förslag, som det förhoppningsvis blir här i kammaren, innebär att vi får en lag som ger endast organisationer vilka fått auktorisation av socialstyrelsen möjlighet att ge hjälp till dem som önskar adoptera barn från andra länder. Det blir en förändring till det bättre – det vågar jag påstå. Nu är det ett mycket stort antal barn från andra länder som adopteras på andra vägar. Auktoriserade organisationer skall stå under tillsyn av socialstyrelsen eller annan myndighet som regeringen föreskriver, heter det i förslaget. NIA kommer att få en övergripande funktion som borgar för god kontroll. Det är angeläget att den verksamhet som bedrivs vid sidan om AC och NIA kommer under den här kontrollen.

Inga Lantz talade om sekretessen. Kraven för auktorisation är här så noga angivna, att jag tror att det borgar för att företrädarna för de organisationer som får auktorisation känner sitt ansvar när det gäller tystnadsplikten. Det är otroligt viktigt. Vi har anledning att lita på att så kommer att ske.

Jag tycker inte heller att man behöver hysa några farhågor för diskriminering, med det kontrollsystem som föreslås. Inte heller behöver man riskera att verksamheten bedrivs med vinstintresse. Det får den naturligtvis inte göra.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till socialutskottets hemställan.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Kersti Swartz säger att det här innebär en förändring till det bättre. Vi ser principiellt på den här frågan och tycker att förmedlingen skall ske via NIA, som är anknuten till socialstyrelsen, och som tidigare i samarbete med AC.

Vi är skeptiska till att släppa in ideella organisationer så fritt som man föreslår. Jag skall återge en passus ur en artikel som AC givit ut. Gabriel Romanus säger där i en utfrågning: Vi vill ge större utrymme för ideella organisationer. Kravet för att en organisation skall kunna auktoriseras är att den har stadga, styrelse och revisorer och att den kan lämna en beskrivning av den planerade verksamheten och en ekonomisk plan. – Det är saker som stämmer på väldigt många föreningar, de flesta, skulle jag tro.

Vi tycker inte att det här är en förbättring utan är mycket negativa till propositionen. Vi vill i stället förstärka resurserna till NIA och AC, så att de kan komma till rätta med de långa väntetider som tydligen är den största stötestenen i deras verksamhet.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Det är klart att det finns viktiga principer i det här ärendet. Regeringens förslag, som utskottet har tillstyrkt, innebär som Inga Lantz sade bl. a. att vi vill ge större utrymme för ideellt arbete. Det är en viktig princip för oss. Det är möjligt att vänsterpartiet kommunisterna inte instämmer i den principen; det har framgått av Inga Lantz anförande här.

Den andra principen är att det är viktigt att få ett bättre inflytande för det allmänna i den stora del av adoptionsverksamheten som i dag ligger utanför både NIA och AC. Det skulle förslaget innebära, genom att ideella organisationer kan få auktorisation. Då tillsätts samhällsrepresentanter i dessa organisationer, och dessutom får man insyn i deras stadgar, hur de arbetar, osv.

Vänsterpartiet kommunisterna, som är emot det här, gör det paradoxalt nog svårare både att ge större förtroende åt de ideellt arbetande organisationerna och att få en bättre insyn från det allmänna sida i adoptionsverksamheten. Det kanske man ändå inte hade väntat sig.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Man släpper ju fältet fritt för de ideella organisationerna, och många av remissinstanserna – det redovisas klart i propositionen – har pekat på en rad risker med att öppna verksamheten för ideella organisationer, t. ex. när det gäller sekretessfrågor. Det kan också leda till att man får andra intressen än barns bästa för ögonen.

Det här är en mycket känslig verksamhet, och jag tror att man måste vara väldigt försiktig. Det bästa borde ha varit att, som vi har föreslagit, öka resurserna till den verksamhet som finns i dag för att garantera säkerhet och sekretess och att allt sker på ett tillfredsställande sätt.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Nej, man släpper inte fältet fritt, utan tvärtom ökar man insynen från det allmänna både genom auktorisationen och genom representanter för det allmänna i styrelserna. Några olämpliga intressen kommer inte heller att vara med, eftersom vinstintresset skall vara helt bannlyst från verksamheten enligt förslaget i propositionen.

Jag vill påpeka för Inga Lantz, som kanske inte har trängt in i materialet helt och hållet, att förslaget från regeringen avviker från det utredningsförslag som har behandlats i remissyttrandena. Vi har tagit hänsyn just till de synpunkter som hon refererade till, genom att förstärka insynen från det allmänna.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag har trängt in i materialet så mycket att jag förstår att regeringens förslag inte är bra. Vilka garantier har socialministern för att det kommer att gå på det sätt som man hoppas? Efter vad jag förstår – och det har remissinstanserna också befarat – blir det ju väldigt lätt att bli auktoriserad som en organisation som får bedriva sådan här verksamhet.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Inga Lantz frågar vilka garantier man har. De garantierna ligger i hur man handhar auktorisationen och hur man väljer samhällsrepresentanterna. Jag har fullt förtroende för socialstyrelsens handläggning av den saken.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 2448 av Inga Lantz m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 41 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 2448 av Inga Lantz m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 270
Nej – 15

*Informations- och
kulturutbytet med
utlandet*

§ 8 Informations- och kulturutbytet med utlandet

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1978/79:31 med anledning av propositionen 1978/79:147 om informations- och kulturutbytet med utlandet, såvitt avser utrikesdepartementets huvudtitel, jämte motioner, samt kulturutskottets betänkande 1978/79:31 med anledning av propositionen 1978/79:100 i vad avser anslag till kulturellt utbyte med utlandet, m. m. samt propositionen 1978/79:147 om informations- och kulturutbytet med utlandet, såvitt propositionen hänvisats till kulturutskottet, jämte motion.

TALMANNEN:

Utrikesutskottets betänkande nr 31 och kulturutskottets betänkande nr 31 debatteras i ett sammanhang och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Utrikesutskottets betänkande nr 31

I det följande redovisas endast den punkt, vid vilken under överläggningen framställdes särskilda yrkanden.

Punkten 3 (Utrikesdepartementet)

I propositionen 1978/79:147 hade regeringen för riksdagens godkännande framlagt riktlinjer för Sveriges informations- och kulturutbyte med utlandet.

I propositionen hade såvitt nu var i fråga föreslagits att anslaget D 3. Övrig information om Sverige i utlandet höjdes med 200 000 kr. Avsikten var att dessa medel även skulle kunna användas för tidsbegränsad uppdragsverksamhet eller anlitande av konsulttjänster.

I detta sammanhang hade behandlats den med anledning av propositionen väckta motionen 1978/79:2348 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen beslutade att hos regeringen hemställa att denna inrättade två tjänster för kulturattachéer i Östeuropa och Asien och att riksdagen under Övrigt upptog ett i förhållande till propositionen med 420 000 kr. förhöjt belopp.

Utskottet hemställde

att riksdagen med godkännande av riktlinjerna i propositionen 1978/79:147 i denna del skulle avslå motionen 1978/79:2348.

Kulturutskottets betänkande nr 31

I propositionen 1978/79:100 bil. 12 (utbildningsdepartementet) hade regeringen under punkten B 53 (s.196-197) föreslagit riksdagen att till

Utställningar av nutida svensk konst i utlandet för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 648 000 kr. Vidare hade regeringen under punkterna G 1–G 4 (s. 690–694) föreslagit riksdagen att anvisa följande anslag, nämligen

till Kulturellt utbyte med utlandet ett reservationsanslag av 1 145 000 kr.,

till Kostnader för Sveriges medlemskap i UNESCO m. m. ett förslagsanslag av 7 800 000 kr.,

till Bidrag till internationella kongresser m. m. i Sverige ett reservationsanslag av 494 000 kr.,

till Bidrag till svenska institut i utlandet ett anslag av 1 429 000 kr.

I propositionen 1978/79:147 hade regeringen såvitt propositionen hänvisats till kulturutskottet föreslagit riksdagen att

dels godkänna de riktlinjer för statligt stöd till internationellt kulturutbyte och de grunder för frågornas handläggning som förordats i propositionen,

dels till Bidrag till internationellt kulturutbyte för budgetåret 1979/80 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 4 020 000 kr.

I propositionen 1978/79:147 hade föreslagits förstärkta insatser för Sveriges informations- och kulturutbyte med utlandet. Ökade insatser för ett utvidgat erfarenhetsutbyte med andra länder och för information om Sverige i utlandet föreslogs främst i form av väsentligt förstärkta resurser för Svenska institutets verksamhet. Den resursförstärkning som föreslagits syftande även till att förbättra Svenska institutets möjligheter att ge service till olika organ i Sverige och till utlandsmyndigheterna. För internationellt utbyte på kulturområdet förordades förstärkta statliga insatser i form av ökad medelstilldelning till Svenska institutet, statens kulturråd och vissa centrala kulturinstitutioner.

Principiella överväganden gjordes rörande ansvars- och resursfördelningen mellan de myndigheter och institutioner som förfogade över medel för internationellt kulturutbyte. Svenska institutet och statens kulturråd hade föreslagits få ett gemensamt huvudansvar för den allmänna bidragsgivningen till kulturutbytesändamål. Riktlinjer drogs upp för ansvarsfördelning och samråd dem emellan.

I detta sammanhang hade behandlats den med anledning av propositionen 1978/79:147 väckta motionen 1978/79:2346 av Ingrid Diesen m. fl. (m), vari yrkats

1. att riksdagen uttalade att ansvaret för internationellt kulturutbyte borde ligga hos Svenska institutet,

2. att riksdagen beslutade att inom ramen för det föreslagna anslaget till Bidrag till internationellt kulturutbyte 1 500 000 kr. överfördes från statens kulturråd till Svenska institutet.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med avslag på motionen 1978/79:2346, yrkandet 1, godkände de riktlinjer för statligt stöd till internationellt kulturutbyte och de grunder för frågornas handläggning som förordats i propositionen 1978/79:147,
2. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:147 och med avslag på motionen 1978/79:2346, yrkandet 2, till Bidrag till internationellt kulturutbyte för budgetåret 1979/80 under nionde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 4 020 000 kr.,
3. att riksdagen till Utställningar av nutida svensk konst i utlandet för budgetåret 1979/80 under nionde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 648 000 kr.,
4. att riksdagen till Kulturellt utbyte med utlandet för budgetåret 1979/80 under nionde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 1 145 000 kr.,
5. att riksdagen till Kostnader för Sveriges medlemskap i UNESCO m. m. för budgetåret 1979/80 under nionde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 7 800 000 kr.,
6. att riksdagen till Bidrag till internationella kongresser m. m. i Sverige för budgetåret 1979/80 under nionde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 494 000 kr.,
7. att riksdagen till Bidrag till svenska institut i utlandet för budgetåret 1979/80 under nionde huvudtiteln anvisade ett anslag av 1 429 000 kr.

Reservation hade avgivits av Tore Nilsson (m) och Ingrid Diesen (m) som ansett att utskottet under 1 och 2 bort hemställa

1. att riksdagen godkände de riktlinjer för statligt stöd till internationellt kulturutbyte och de grunder för frågornas handläggning som förordats i propositionen 1978/79:147 med den ändring som förordats i motionen 1978/79:2346, yrkandet 1,
2. att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:147 och motionen 1978/79:2346, yrkandet 2, till Bidrag till internationellt kulturutbyte för budgetåret 1979/80 under nionde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 4 020 000 kr.

INGRID DIESEN (m):

Herr talman! Jag kommer i mitt anförande att uppehålla mig vid den del av propositionen om kultur- och informationsutbyte med utlandet som faller inom kulturutskottets ansvarsområde.

Det är tillfredsställande att en proposition om kulturellt utbyte med utlandet har kommit till riksdagen. Men det är mindre tillfredsställande att den ser ut som den gör. Propositionen uppvisar en splittrad bild av de insatser som föreslås.

Jag kan för egen del inte ansluta mig till de principer och den ansvarsfördelning som görs. Också den s. k. SIK-utredningen, som ligger till grund för propositionen, tvecade mellan två olika modeller, men utarbetade tyvärr bara den ena mera utförligt, och det är samma modell som också

statsrådet Wikström stannat för.

Men remissinstanserna var mycket delade i den här frågan. Många har understrukt behovet av samordning. Att denna samordning bör ske inom ramen för Svenska institutet uttalar bl. a. riksrevisionsverket, riksantikvarie-ämbetet och statens historiska museer, UNESCO-rådet och flera ambassader.

När det gäller fördelning av ansvaret föreslås att anslag för kulturutbyte som bara kräver ekonomiska bidrag skall föras till statens kulturråd, medan anslag för kulturutbyte som kräver förhandlingar, teknisk samverkan eller särskilda initiativ skall handhas av Svenska institutet. Det är en ganska oklar och krokig riktlinje, tycker jag.

Också på den punkten är många tunga remissinstanser negativa till förslaget. Låt mig bara nämna statens konstmuseer, Nunsku, riksantikvarie-ämbetet och statens historiska museer, Nordiska museet och Sveriges museimannaförbund.

Sveriges konstföreningars riksförbund uttalar att enligt SKR:s mening borde det vara mest praktiskt och rationellt att låta Svenska institutet få hela det föreslagna beloppet – med undantag för vissa smärre belopp för speciella ändamål.

Svenska riksteatern motsätter sig en spridning av anslagen och vill ge institutet en centralfunktion.

KLYS och Folkbildningsförbundet har samma uppfattning.

LO och TCO är också tveksamma till uppdelningen på två organ och anser att institutet bör vara det organ som har en mer samlad uppgift.

Låt mig också få dröja något vid de synpunkter som redovisas av svenska UNESCO-rådet, som skriver: "Pluralism och frihet från styrning får dock enligt unescorådets uppfattning inte användas som ett försvar för ett 'plottrande' med medlen och en ovilja till samling inför centrala idéer och projekt."

De skäl som anförs från UNESCO-rådets sida mot den föreslagna modellen är att det redan nu är svårt att överblicka medelstilldelningen till enskilda och grupper som söker bidrag. Man skulle vinna större klarhet och tydlighet genom att samla alla medel för informations- och kulturutbyte till ett enda ställe, förslagsvis Svenska institutet. Där kan då för vart och ett av kulturområdena finnas nämnder som får avgöra hur det bästa utförandet och den för tillfället intressantaste insatsen skulle ske med befintliga resurser – detta enligt UNESCO-rådet.

Herr talman! Jag har relativt utförligt uppehållit mig vid remissvaren, men det har skett för att kammarens ledamöter skulle få en uppfattning om hur många och hur tungt vägande synpunkter som har framförts av sakkunniga på olika områden.

I den moderata reservationen till kulturutskottets betänkande har vi anfört att det är viktigt att vi försöker få till stånd ett så effektivt utnyttjande som möjligt av de ekonomiska resurser som sätts in på det här området.

Den föreslagna uppdelningen mellan kulturrådet och institutet anser vi inte vara rationell. Att hålla samman så mycket som möjligt av medlen och

*Informations- och
kulturutbytet med
utlandet*

ansvaret hos *en* myndighet medför bl. a. att bidragsgivningen bedöms enhetligt och att medlen utnyttjas bättre. Det underlättar också för alla de organisationer och institutioner som söker bidrag att vända sig till *en* myndighet.

Vi tror dessutom att det kan vara svårt att från början förutse om ett projekt kräver förhandlingar eller teknisk samverkan. Om detta säger t. ex. föreningen Svensk Form: "Föreningen ifrågasätter om denna uppdelning är entydig och om den fungerar i praktiken. För alla de organisationer som i likhet med Svensk Form måste söka projektbidrag för sitt kulturutbyte måste detta skapa en oklarhet om vart man skall vända sig."

Propositionen föreslår att medel för kulturutbyte skall utgå dels från utrikeshuvudtiteln till Svenska institutet med drygt 1 miljon, dels från utbildningsdepartementet till kulturrådet med en och en halv miljon och till Svenska institutet med en halv miljon. Allt är inte helt nya pengar. Enligt vad utskottet inhämtat under behandlingen rör det sig om ca 564 000 kr. som redan nu utgår via kulturrådet. Propositionen uppgav däremot att det rörde sig om ca 800 000 kr. De olika uppgifterna visar att det var ganska svårt för motionärerna när motionen skrevs att uppskatta storleken av de medel som redan utgår. Men mot bakgrund av de uppgifter som nu finns föreslår vi i reservationen att 500 000 kr. får ligga kvar hos kulturrådet för i huvudsak rutinärenden, medan vi vill föra över 500 000 kr. från kulturrådet till institutet, som alltså enligt vårt förslag får sitt anslag ökat till 1 milj. kr.

Herr talman! När det gäller riktlinjerna för det statliga stödet yrkar jag bifall till punkten 1 i den moderata reservationen till kulturutskottets betänkande, och när det gäller anslaget fördelning yrkar jag bifall till punkten 2 i samma reservation, vilket innebär ändring av utskottets hemställan under nämnda punkter.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! I den del av utskottsbetänkandet som behandlar utrikesdepartementets område tar man upp vissa personalfrågor beträffande kultur- och pressattachéer som Sverige har placerat på skilda håll i världen.

Som framgår av utskottsbetänkandet och som vpk också har påpekat i den motion som vi har väckt i den här frågan är huvuddelen av Sveriges kultur- och pressattachéer i dag placerade i Västeuropa och Nordamerika. Den utredning som har legat bakom propositionen har framhållit dessa förhållanden, och man har uttalat att det är önskvärt med en förändring och en vidare spridning av den personal det här gäller. Detta uttrycks i propositionen så, att länderna i Östeuropa under 1960-talet levt i en viss isolering från västvärlden. Så kan man naturligtvis uttrycka saken. Man kan också fråga sig vem det är som har varit isolerad från vem.

I vilket fall som helst har vi mycket få kontakter på kulturområdet i denna stora del av Östeuropa, detta mycket omfattande och kulturellt skiftande

område. I många hänseenden är det betydligt mer skiftande än Västeuropa, och det har många fler olika kulturer. Det är naturligtvis önskvärt att vi får en ökad representation av sådana här tjänster i detta område. Det skulle vara till nytta för det svenska kulturlivet, och det skulle säkert kunna ge impulser av värde för många.

Vpk har alltså i sin motion krävt att riksdagen skall begära att regeringen inrättar två tjänster för kulturattachéer i Östeuropa och Asien och att man höjer anslaget med 420 000 kr. Det är ju inga stora summor i detta sammanhang. En mindre höjning föreslås visserligen i propositionen. Men vi anser att den är för liten och att anslaget bör ökas ytterligare.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till vpk:s motion 2348.

STURE PALM (s):

Herr talman! Med hänsyn till en allmän önskan att nedbringa taletiden i slutet av sessionen skall jag inte närmare uppehålla mig vid de betydelsefulla markeringar som utskottet gör i anslutning till behandlingen av proposition 147.

Det bör räcka med att i korthet hänvisa till vad utskottet anför i anslutning till den socialdemokratiska motionen, som tar upp fem delfrågor:

1. ökade resurser för tolkning och översättning,
2. stödköp av tidskrifter och bulletiner,
3. det kulturella utbytet med u-länderna,
4. de nya uppgifterna beträffande Svenska institutets planerade aktiviteter i de nordiska länderna – där man ju skall utveckla större aktivitet, samt
5. kultur- och informationsutbytet mellan Sverige och invandrarnas hemländer.

Om dessa frågor råder ju stor enighet. I detta sammanhang vill jag rikta kammarens uppmärksamhet speciellt på den snäva behandling som även fortsättningsvis kommer att drabba Sveriges Radios utlandsprogram. Det är ingen tillfällighet att ett enigt utskott även på denna punkt gör en klar markering.

Utskottet framhåller på s. 15 att representanter för Sveriges Radio och dess personalorganisation vid uppvaktning inför utrikesutskottet framhållit att anslaget för finansiering av utlandsprogrammet är otillräckligt för att upprätthålla programverksamheten på oförändrad nivå, alltså på en så hög ambitionsnivå som propositionen syftar till. Utskottet uttalar sina bekymmer över denna behandling av frågan, och utskottet utgår från att regeringen i fortsättningen uppmärksammar detta spörsmål.

En närmare analys av utlandsradions resurser visar nämligen att det finns fullgoda skäl att uttala detta missnöje. Föredragningar inför utskottet har också visat att det föreligger vissa interdepartementala oklarheter som måste undanröjas.

Den nu föreliggande propositionen innebär ett påslag med 9,5 milj. kr. för en utåtriktad verksamhet som omfattar informationsverksamhet genom besök, konferenser och trycksaker. Mot detta skall ställas att utlandsradion inte får någon förstärkning alls av sina resurser. Enligt min mening är det en

något halsbrytande filosofi att anta att det inom ramen för en reellt oförändrad budget skall finnas möjligheter för ökat utrymme för de svenska sändningarna och programexporten, vilket framskymtat i debatten.

Läget för den svenska utlandsradion är en beräknad brist på 800 000 kr. om den nuvarande nivån skall upprätthållas under det kommande budgetåret. En av orsakerna till svårigheterna är att denna verksamhet är mycket personalintensiv. Ungefär 80 % faller på personalkostnader, vilket innebär en spärr för att åstadkomma kostnadsminskningar.

I propositionen föreslås anslagsökning med ungefär 6 % för budgetåret 1979/80. Detta anslag hade behövt ökas till 11,5 % för att täcka de utgiftsökningar som kan förutses.

F. n. sänder utlandsradion på sju språk, och de ekonomiska svårigheterna har redan framtvingat en reduktion med en tredjedel av sändningarna på det portugisiska språket. Det finns inga extra resurser, och man tvingas därför till drastiska åtgärder för att få andrum.

Jag har redan erinrat om att skall Sveriges Radio kunna leva upp till vad riksdagen begär, kräver detta förstärkta anslag. Det är fatalt att regeringen, som i sin proposition berömmar sig av att kraftfullt satsa på informations- och kulturutbytet med utlandet, i samma ögonblick reducerar möjligheterna för den svenska utlandsradion att fungera som riksdagen förutsatt. Vi vet att uteblir dessa ökade tillskott, står radion inför utsikten att tvingas reducera sändningarna för ett av de sju språken eller att skära ned filmverksamheten.

Utrikesutskottet fick för några år sedan vid besök på utlandsradions redaktion belyst den nära kontakt som uppstår med lyssnare i andra länder.

Den årliga brevskörden rör sig f. n. om ca 40 000 brev. Det är lyssnare utanför vårt lands gränser som vill veta mer om Sverige.

Ambitiöst genomförda publikundersökningar visar att Radio Sweden har ca 300 000 lyssnare i England och ca 250 000 i Västtyskland. De visar också att publiken i Sovjet beräknas uppgå till ca 1 miljon, varav ca 800 000 i storstadsområdena.

Lyssnarbrev – som 1978 uppgick till 40 400 – fördelar sig med ca 13 000 vardera på engelska och tyska, 4 000 franska, 2 300 spanska, närmare 2 000 portugisiska och 300 ryska. Det är omvittnat att Sveriges Radio är den största mottagaren av ryska brev bland radioföretagen i västvärlden. Vissa undersökningar har gjorts i nära samverkan med bl. a. BBC.

Att mot denna bakgrund inte ge Sveriges Radios utlandsprogram samma möjligheter att expandera som andra utåtriktade media och verksamhetsformer är ett djupt misstag som måste rättas till.

Herr talman! Jag har med detta inlägg önskat rikta kammarens uppmärksamhet på vad utskottet har att anföra främst på denna punkt. Propositionen har i stort fått ett välvilligt mottagande.

Denna välvilja sträcker sig inte till den fråga jag behandlat, och därför bör en regering som vill anse sig framåtblickande på detta område snarast möjligt

ta itu med de påtalade missförhållanden som gäller resurserna för Sveriges Radios utlandsprogram.

Nr 150

Fredagen den
18 maj 1979

GUNNAR RICHARDSON (fp):

Herr talman! Jag skall liksom Sture Palm med hänsyn till riksdagens arbetssituation koncentrera mig, och min egen skrovliga röst utgör ett ytterligare skäl.

Jag skall begränsa mig till den enda punkt som det rått delade meningar om i kulturutskottet, men jag vill allra först uttala att jag tycker att den satsning som nu görs på informations- och kulturutbyte med utlandet är glädjande.

Kulturutbytet med utlandet sker f. n. i många olika former och med många olika intressenter engagerade. Det är en sak på både gott och ont, dock avgjort mest på gott. Det är bra att vi på det här området undgått den strävan till likriktning och uniformitet som man kan finna på många andra områden. Men det kan naturligtvis också vara besvärande med en alltför stark splittring. Detta är som så mycket annat en bedömnings- och avvägningsfråga.

SIK-utredningen har föreslagit en delning av ansvaret för kulturutbytet mellan statens kulturråd och Svenska institutet, en delning som innebär att de anslag för kulturutbyte som kräver förhandlingar, teknisk samverkan eller särskilda initiativ bör finnas hos Svenska institutet, medan anslag för kulturutbyte som inte är av den beskaffenheten utan endast kräver ekonomiska bidrag, bör finnas hos kulturrådet. Det är en ganska naturlig uppdelning av uppgifterna på det här området. Svenska institutets speciella kompetens och många upparbetade kontakter måste vara av utomordentligt stort värde i många fall av kulturutbyte och i en del fall säkerligen rent av en förutsättning för att ett projekt över huvud taget skall komma till stånd. Men detta innebär inte att allt eller det allra mesta bör läggas på Svenska institutet.

I denna fråga liksom i många andra kan man anföra goda skäl för olika tänkbara lösningar. Många remissinstanser – om än inte alla – har gjort samma bedömning som SIK-utredningen. Fru Diesen räknade här upp en rad remissinstanser som stöder den modell som reservanterna förordar. Jag skulle också kunna räkna upp en rad remissinstanser – även de är s. k. tunga – som stöder den modell som regeringen föreslagit och som utskottets majoritet funnit lämplig, men jag skall inte ta upp kammarens tid med det. Det är bara att konstatera att det finns delade meningar på den punkten.

Utbildningsministern har efter genomgång av det samlade materialet kommit till samma slutsats som SIK-utredningen. Kulturutskottets majoritet har också funnit detta vara en lämplig uppgifts-, ansvars- och resursfördelning. Detta förutsätter emellertid ett gott samarbete, men det finns ingen anledning att tro att detta inte skulle kunna åstadkommas.

Det finns en aspekt som enligt min mening inte beaktas tillräckligt i resonemangen om uppgiftsfördelningen mellan kulturrådet och Svenska institutet och som fru Diesen inte alls berörde, nämligen att det måste vara

Informations- och kulturutbytet med utlandet

bra för kulturrådet att arbetet med internationella engagemang blir en integrerande del av rådets ordinarie arbete. De impulser och erfarenheter som den aktiva kontakten med kulturlivet utomlands för med sig måste vara något mycket värdefullt för arbetet på hemmaplan. Risken för provincialism, trångsynthet och stagnation måste rimligen bli mindre, om också sådana uppgifter ingår i kulturrådets arbete.

Det beslut som riksdagen nu går att fatta är enligt kulturutskottets mening ett klokt beslut.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

INGRID DIESEN (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Richardson tycker att den föreslagna modellen är en naturlig uppdelning och hänvisar till den s. k. SIK-utredningens betänkande, som ligger till grund för propositionen. Låt mig då bara erinra om att den utredningen var en enmansutredning, visserligen av en kompetent utredare, men den speglar kanske ändå inte alla de aspekter som hade kunnat tillföras frågan. Dessutom utarbetade inte utredningen två likvärdiga alternativ utan avfärdade det ena på några få rader. Det tycker jag är synd.

Tankarna bakom förslagen i propositionen är ju att vidga kulturutbytet till nya länder, med speciella satsningar på Norden, invandrarnas hemländer och u-länderna. I många fall är det fråga om både nya länder och nya konstområden. Här kan det inte räcka enbart med ekonomiska bidrag, utan här krävs det nog i de allra flesta fall också teknisk medverkan, och på det området finns ju sakkunskap sedan länge hos Svenska institutet.

Jag skulle vilja uttrycka den förhoppningen att den här lösningen bara skall betraktas som tillfällig och att regeringen, om riksdagen nu inte bifaller reservationen, ändå så småningom skall komma på bättre tankar och föreslå den modell som vi nu har föreslagit.

Jag trodde att herr Richardson som representant för en regering och ett parti som säger sig vilja kämpa mot krångel och onödig byråkrati skulle ansluta sig till vår modell, som är den enda rätta, om man nämligen vill uppnå det målet.

GUNNAR RICHARDSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Allra först en kommentar till påpekandet att SIK-utredningen sköttes av en enda person. Hur många ledamöter det finns i en utredning kan ju inte ha någon betydelse, eftersom man kan arbeta på många olika sätt, utan det väsentliga och relevanta är naturligtvis det förslag som kommer fram.

Det finns, som jag framhöll i mitt anförande, olika lösningar av den här frågan. Vi är ju ofta i den situationen att det finns skäl som talar för och skäl som talar emot, och det gäller då att göra en avvägning av de olika skälen. Jag kan inte finna att fru Diesen i sin replik här har framfört några nya synpunkter, som på ett avgörande sätt skulle motivera att man gjorde en annan avvägning. Konstruktionen innebär ju att Svenska institutets speciella kompetens – som är naturlig för ett organ inom utrikesförvaltningen – skall komma till användning och ge den service som behövs. Det ingår i själva det

uppdrag som Svenska institutet får.

I fråga om krångel och byråkrati är jag inte övertygad om att det är mera krångligt och byråkratiskt med den modell som här har förordats. Det sägs t. ex. i motionen att det skulle skapa splittring och förvirring, och det är klart att om det bara finns en enda finansiär av kulturell verksamhet, blir det mindre förvirrat – det håller jag med om – men att det finns många finansieringskällor är ju ett värde i sig. Man kan som exempel ta forskningens område, där det finns väldigt många olika fonder och institutioner som ger bidrag till forskning. Detta har ett värde i sig, därför att det ger garantier för att inte bara en enda åsikt eller en enda uppfattning blir dominerande, men det sker kanske till priset av något större förvirring, om man kan använda det uttrycket, genom att det då gäller att hålla reda på vilka olika myndigheter som har medel till förfogande. Men jag tycker inte att detta är något tungt vägande skäl mot den föreslagna anordningen.

INGRID DIESEN (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Richardson säger att det väl inte spelar någon större roll om det är många ledamöter i en utredning eller om det är en enmansutredning. Men riksdagen brukar väl ofta kräva en parlamentarisk utredning just därför att frågorna skall kunna belysas från olika håll.

Herr Richardson talade om Svenska institutet som ett instrument för utrikesförvaltningen. Men det här förslaget innebär ju också att Svenska institutet kommer in i det kulturella arbetet på ett annat och mera betydelsefullt sätt än tidigare. Det vore därför rationellt, när det nu gäller nya områden, att lägga huvudansvaret på Svenska institutet.

Sedan vill jag bara uttrycka den förhoppningen att regeringen när det gäller krångel och byråkrati anstränger sig mer för att få teori och praktik att sammanfalla.

GUNNAR RICHARDSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill inte gärna karakterisera Svenska institutet som ett instrument för utrikesförvaltningen, utan som ett organ inom utrikesförvaltningen som besitter speciell kompetens och har möjligheter att ge service i sådana sammanhang.

Jag vidhåller fortfarande att det är ganska ointressant om en utredning bara har en ledamot eller många ledamöter. Den kan arbeta på många olika sätt, och vi har dessutom ett vidsträckt remissförfarande, som ger garantier för att många olika synpunkter kommer fram.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Herr Söderqvist argumenterade för bifall till vpk-motionen om inrättande av två nya tjänster för kulturattachéer i öster. Jag kan inte undvika att citera en passus i motionen, där det talas om arbetsfältet för de tilltänkta kulturattachéerna. Det sägs att tjänsten skulle gälla ett oerhört stort arbetsfält – ”från Rostock i väster till Vladivostok i öster med ett oerhört rikt kulturutbud”.

Jag håller med om att det är ett stort arbetsfält. Det är så stort att det knappast finns möjligheter för en, två eller tre kulturattachéer att täcka det. Därtill kommer att arbetsmöjligheterna på detta oerhört stora arbetsfält kanske inte är så påtagliga. Jag yrkar alltså bifall till utskottets förslag.

Herr Palm tog upp en annan sak, nämligen utlandsprogrammen i Sveriges Radio. Det har förekommit en del kritik mot dessa program. Det har sagts att det finns svårsmätbara effekter, och det har också talats om bristerna när det gäller dialog i informationsarbetet. Men den särskilda utredningsman som regeringen anlidade i dessa frågor avvisade invändningarna. Regeringen slår också fast i propositionen att även den icke målinriktade informationen har sitt egenvärde.

Enligt den uppfattning som regeringen framför i propositionen skulle den beviljade anslagshöjningen på 6 % för programverksamheten göra det möjligt att bibehålla verksamheten vid utlandsradion på "i huvudsak nuvarande nivå".

Herr Palm sade att det är halsbrytande att tro att man inom denna ram skulle kunna öka utrymmet för de svenska sändningarna. Den saken har inte diskuterats i utskottet. Jag vill i det sammanhanget påpeka att det inte framställts något yrkande i utskottet om ett högre anslag, och det finns inte heller någon motion. Vad som inträffat är att Sveriges Radios styrelse i sina äskanden föreslog att utlandsprogrammet skulle ges resurser för att upprätthålla den hitillsvarande verksamheten. Regeringen ansåg att detta krav blivit uppfyllt med den höjning som skedde och som var normal. Sedan uppvaktade Sveriges Radios direktions utskottet och framförde att det tillkommit nya omständigheter. Man hade bl. a. slutit ett avtal om skiftarbete vid radion, vilket medförde högre lönekostnader. För dessa ville man nu ha kompensations. Av representanter för personalens fackliga organisation framfördes liknande synpunkter, men man tillade att man ville ha ändringar i andra avseenden: större möjligheter till resor, utjämning i fråga om löner, ökning av arvodesanslagen osv. Till allt detta kunde utskottet självfallet inte ta ställning. Det är ju inte utrikesutskottets och riksdagens sak att gå in på sådana frågor. Det är naturligtvis det bolag som bedriver verksamheten som har att handha dessa frågor. Bolaget har ju också en styrelse som är anpassad härför.

Utskottet har därför nöjt sig med att återge vad som förevarit på denna punkt. Jag kan inte riktigt instämma i herr Palms tolkning av utskottets intentioner. Utskottet inskränker sig till att för sin del slå fast att det ansluter sig till målsättningen att upprätthålla programverksamheten på oförändrad ambitionsnivå och utgår ifrån att regeringen uppmärksammar detta spörsmål. Detta är vad utrikesutskottet har sagt – icke mer och icke mindre.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Självfallet rör det sig här om ett rätt stort område, och det finns då så mycket större anledning att försöka satsa litet mer på en ökning av kulturutbytet. Som jag sade i mitt tidigare inlägg har Västeuropas kulturliv en

mycket mer homogen struktur, jämfört med Östeuropa och Asien där det finns många fler språkgrupper och en större variation på kulturutbudet. Utskottet har i sin skrivning självt erkänt detta, och det framhålls också i propositionen. Jag tycker därför att det krav som vpk har ställt i sin motion är väl motiverat.

Det som Allan Hernelius sade om arbetsmöjligheterna får stå för hans egen räkning. Jag kan emellertid påpeka att Svenska institutet, som nämnts tidigare i debatten i ett annat sammanhang, med sina begränsade resurser under många år har haft ett mycket givande och rikt utbyte i detta område när det gäller forskare och andra kulturpersonligheter.

STURE PALM (s):

Herr talman! Jag påpekade att det av den föredragning som hållits i utskottet framgick att det fanns vissa interdepartementala problem som upplevdes på ett ganska påtagligt sätt.

Vi var ju vid skrivningen överens om en hyggligare behandling. Utskottet skriver också: "Vid uppvaktningar för utskottet från Sveriges Radios och dess personalorganisations sida har anförts att den medelsberäkning som görs i propositionen för finansiering av utlandsprogrammet inte är tillräcklig för att upprätthålla programverksamheten på oförändrad ambitionsnivå, vilket avsikten är enligt propositionen. Utskottet ansluter sig till denna målsättning och utgår från att regeringen uppmärksammar detta spörsmål."

Jag noterade med glädje den enighet som fanns i utskottet när vi nu begär en ökad aktivitet från regeringens sida. Avsikten med mitt förra inlägg var också att understryka behovet av att någonting måste ske som förbättrar situationen på detta område.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Jag vill bara än en gång påpeka att det i utskottet inte har framställts något yrkande om en höjning av anslaget, och inte heller har det förelagat någon motion. Utskottet har naturligtvis inte kunnat verifiera allt det som vid uppvaktningarna sades från radioföretagets och personalens sida. Utskottet har inte gett sig in på den frågan utan bara refererat, och därför har formuleringen blivit just den som finns i betänkandet. Utskottet har refererat vad som har skett samtidigt som det har anslutit sig till målsättningen. Jag upprepar att utskottet har sagt detta – icke något mer, icke något mindre.

Beträffande herr Söderqvist vill jag säga att det väl inte är någon som betvivlar att det finns arbetsmöjligheter i Östeuropa när det gäller information och vetenskapligt utbyte. Det har inte minst denna riksdag uppmärksammat vid flera tillfällen. Men det är ju *en* sak. Att åberopa den geografiska strukturen "från Rostock till Vladivostok" för att bevisa att det är ett särskilt lämpat arbetsfält för en eller två nya krafter är någonting helt annat. Jag tror inte att jag behöver bemöta herr Söderqvist på den punkten.

Överläggningen var härmed slutad.

Utrikesutskottets betänkande nr 31

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 2348 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 31 punkten 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 2348 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 271
Nej – 15
Avstår – 1

Punkterna 4–6 och 8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Kulturutskottets betänkande nr 31

Mom. 1 och 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Tore Nilsson och Ingrid Diesen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingrid Diesen begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 31 mom. 1 och 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Tore Nilsson och Ingrid Diesen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingrid Diesen begärde rösträk-

ning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 241
Nej - 47
Avstår - 1

Nr 150

Fredagen den
18 maj 1979

*Mikrofilmning av
svensk dagspress*

Mom. 3-7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 9 Föredrogs

Utrikesutskottets betänkande

1978/79:32 med anledning av propositionen 1978/79:206 om nordiska ministerrådets allmänna budget för år 1980 m. m.

Kulturutskottets betänkanden

1978/79:28 med anledning av propositionen 1978/79:151 om vissa anslag ur kyrkofonden, m. m. jämte motion

1978/79:29 med anledning av propositionen 1978/79:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 såvitt propositionen hänvisats till kulturutskottet

1978/79:34 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 10 Mikrofilmning av svensk dagspress

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1978/79:37 med anledning av propositionen 1978/79:122 om vissa åtgärder på informationsförsörjningsområdet jämte motioner.

BO TURESSON (m):

Herr talman! Riksdagens beslut i fjol, som innebar att man förlade mikrofilmning av dagspress till en ännu inte utbyggd samhällsägad institution, var illa underbyggt och i flera avseenden olyckligt. Det finns nämligen på det här området etablerade och för ändamålet lämpliga företag med god utrustning och med erfaren personal, som genom det här beslutet måste friställas. Några svårigheter att dela upp det stora materialet mellan olika företag föreligger inte. Om man gör så, skulle man ernå möjlighet till bl. a. kostnadsjämförelser, vilket alltid är hälsosamt och nyttigt.

Jag utgår nu från att kungl. biblioteket kommer att infordra anbud enligt upphandlingskungörelsen i vanlig ordning, så att flera företag kan tävla om det här arbetet och så att en monopolsituation undviks.

*Meritvärdering
vid antagning till
högskolestudier*

STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utbildningsutskottets hemställan.

HANS NYHAGE (m):

Herr talman! Jag delar den uppfattning beträffande handläggningen av detta ärende som Bo Turesson har gett till känna, samtidigt som jag inte på minsta sätt vill försöka undandra mig mitt eget fulla ansvar för riksdagens beslut i höstas. Genom detta omöjliggjordes ett anbudsförfarande i vanlig ordning, något som hade varit naturligt och riktigt. Beslutet var alltså enligt min mening olyckligt. Vi vet nu att ett enskilt företag i Stockholmsområdet direkt har drabbats av beslutet, vilket är djupt beklagligt.

Jag har i ett särskilt yttrande till utskottsbetänkandet redovisat min uppfattning och har alltså ej funnit det vara möjligt att yrka på att riksdagen nu skall ompröva sitt tidigare beslut. Det är emellertid, herr talman, angeläget att beslut av likartad karaktär i fortsättningen undviks.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11 Meritvärdering vid antagning till högskolestudier

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1978/79:38 med anledning av propositionen 1978/79:100 såvitt gäller meritvärdering vid antagning till högskolestudier jämte motioner.

I propositionen 1978/79:100 bil. 12 hade regeringen (utbildningsdepartementet) efter föredragning av utbildningsministern Jan-Erik Wikström under avsnittet D. Högskola och forskning (s. 419–422 och 440) föreslagit riksdagen att godkänna vad som i propositionen anförts om meritvärdering vid antagning till högskolestudier (hemställan 4).

Med åberopande av främst angelägenheten att undanröja bestämmelser som gjorde det svårare för kvinnor att vinna tillträde till mycket eftersökta utbildningar hade i propositionen förordats att föreningsmeriter fr. o. m. antagningen till utbildning som började hösten 1980 inte skulle ge poäng vid meritvärderingen.

Vidare hade i propositionen förordats att arbetslivserfarenhet som förvärvats parallellt med studier i gymnasieskolan inte skulle få tillgodoräknas vid antagning till grundläggande högskoleutbildning fr. o. m. antagningen till utbildning med början hösten 1980. Studerande inom folkhögskola samt kommunal och statlig vuxenutbildning borde dock fortfarande få tillgodoräkna arbetslivserfarenhet som förvärvats parallellt med studierna. Från samma tidpunkt skulle inte heller arbetslivserfarenhet förvärvad under terminstid i gymnasieskolan få ingå i sådan yrkesverksamhet som gav

behörighet enligt den s. k. 25:4-regeln.

Nr 150

Fredagen den
18 maj 1979

*Meritvärdering
vid antagning till
högskolestudier*

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
1978/79:264 av Bonnie Bernström (fp),

1978/79:321 av Ingrid Sundberg m. fl. (m), vari yrkats att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att snabba åtgärder borde vidtas för att utforma reglerna för intagning till klassläroutbildning så att en tillräcklig andel av lärarkandidaterna hade en naturvetenskaplig och teknisk bakgrund,

1978/79:368 av Olle Aulin (m),

1978/79:524 av Rolf Rämgård m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade att föreningsmeriter också i fortsättningen skulle få tillgodoräknas vid intagning till högskolan (yrkandet 1),

1978/79:740 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen skulle

1. hos regeringen hemställa om förslag varigenom betygen avskaffades som urvalsinstrument för tillträde till högskolestudier och ersattes av arbetslivserfarenhet och köprincipen (yrkandet 3 b),

2. uttala sig för att de s. k. studielämplighetsproven borde avskaffas (yrkandet 4),

3. avvisa förslaget i propositionen 1978/79:100 om avskaffande av föreningsmeriterna (yrkandet 6),

1978/79:1324 av Stig Alemyr m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen beslutade avslå regeringens förslag om att verksamhet i förening inte längre skulle vara poänggrundande fr. o. m. antagningen till utbildning med början hösten 1980,

1978/79:1336 av Gösta Bohman m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen skulle

1. hos regeringen begära översyn genom en parlamentarisk utredning av effekterna av antagnings- och urvalsreglerna till högskoleutbildning (yrkandet 1),

2. hos regeringen anhålla om förslag till sådan ändring av reglerna för antagning till högskoleutbildning att arbetslivserfarenhetens betydelse minskades (yrkandet 2),

1978/79:1342 av Bertil Fiskesjö (c) och Ulla Tillander (c), vari yrkats att riksdagen beslutade uttala att verksamhet i förening även i fortsättningen skulle vara poänggrundande vid antagning till utbildning samt att reglerna härför skulle ses över i enlighet med vad som angetts i motionen,

Fredagen den
18 maj 1979

*Meritvärdering
vid antagning till
högskolestudier*

1978/79:1378 av Rune Rydén m. fl. (m), vari yrkats att riksdagen skulle
1. hos regeringen anhålla om en parlamentarisk utredning med uppdrag
att se över effekterna av de nya antagnings- och urvalsreglerna till högre
utbildning,

2. uttala att utredningen borde föreslå en maximal åldersgräns för
antagning till vissa, för staten, kostsamma utbildningar,

3. uttala

a) att arbetslivserfarenhetens meritvärde vid antagning till högre utbildning
borde minskas,

b) att den som sökte i kvotgrupperna I och II på enbart betygsmeriter och
som erhållit högsta betyg i alla ämnen borde beviljas inträde trots 20-
procentsregeln,

c) att platserna i kvotgrupp IV borde fördelas proportionellt i förhållande
till antalet sökande med enbart 25:4-meriter och övriga sökande i kvotgrup-
pen,

d) att tillämpningsbestämmelserna borde bli föremål för översyn,

e) att försöksverksamhet borde påbörjas med obligatoriska intagningsprov
på någon eller några utbildningslinjer,

1978/79:1934 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats
att riksdagen skulle uttala sig för och hos regeringen hemställa om förslag
innehållande att förkunskapskraven för antagning till förskolläro- och
fritidspedagogutbildningarna skulle ses över i enlighet med vad som anförts i
motionen (yrkandet 3), och

1978/79:2197 av Ove Nordstrandh m. fl. (m) såvitt nu var i fråga
(yrkandena 3 och 4).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande parlamentarisk översyn av urvals- och
antagningssystemet m. m. skulle avslå motionerna 1978/79:1336, yrkandet
1, 1978/79:1378, yrkandena 1 och 2, 1978/79:2197, yrkandet 4, samt
motionen 1978/79:368 i denna del,

2. att riksdagen beträffande arbetslivserfarenhetens betydelse för urvalet
skulle avslå motionerna 1978/79:1336, yrkandet 2, och 1978/79:1378,
yrkandet 3 a,

3. att riksdagen beträffande meritvärdet av s. k. linjespecifika ämnen
skulle avslå motionen 1978/79:368 i denna del,

4. att riksdagen beträffande uttalande om försöksverksamhet med obliga-
toriska intagningsprov m. m. skulle avslå motionen 1978/79:1378, yrkandet
3 b-e,

5. att riksdagen beträffande urval till enstaka kurser skulle avslå motionen
1978/79:2197, yrkandet 3,

6. att riksdagen beträffande tillgodoräkning av föreningsmeriter skulle
dels med bifall till motionerna 1978/79:524, yrkandet 1, 1978/79:740,
yrkandet 6, 1978/79:1324 och 1978/79:1342 i denna del avslå propositionen

1978/79:100, dels som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet med anledning av motionen 1978/79:1342 i denna del anfört om översyn av gällande bestämmelser,

7. att riksdagen beträffande meritvärdet av arbetslivserfarenhet som förvärvats parallellt med studier i gymnasieskolan godkände vad som förordats i propositionen 1978/79:100,

8. att riksdagen beträffande avskaffande av betygen som urvalsinstrument m. m. skulle avslå motionen 1978/79:740, yrkandena 3 b och 4,

9. att riksdagen beträffande utvärdering av de psykotekniska proven vid antagning till journalistlinjen skulle avslå motionen 1978/79:264,

10. att riksdagen beträffande antagningen till klasslärarutbildning med bifall till motionen 1978/79:321 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

11. att riksdagen beträffande förkunskapskrav för förskolläro- och fritids- pedagogutbildning skulle avslå motionen 1978/79:1934, yrkandet 3.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande arbetslivserfarenhetens betydelse vid urvalet av Ove Nordstrandh (m) och Hans Nyhage (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen skulle bifalla motionerna 1978/79:1336, yrkandet 2, och 1978/79:1378, yrkandet 3 a,

2. beträffande tillgodoräknande av föreningsmeriter av Ove Nordstrandh (m), Linnea Hörlén (fp), Hans Nyhage (m) och Jörgen Ullenhag (fp) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen skulle godkänna vad som förordats i propositionen 1978/79:100 och avslå motionerna 1978/79:524, yrkandet 1, 1978/79:740, yrkandet 6, 1978/79:1324 och 1978/79:1342.

OVE NORDSTRANDH (m):

Herr talman! För huvuddelen av den grundläggande högskoleutbildningen gäller, som framgår av utbildningsutskottets betänkande nr 38 med anledning av propositionen 100 såvitt gäller meritvärdering vid antagning till högskolestudier, från hösten 1977 nya regler för behörighet och urval. I den utvärdering av högskolereformen som genomförs inom universitets- och högskoleämberet studeras de nya behörighets- och urvalsreglernas effekter.

I budgetpropositionen har regeringen redan nu föreslagit att föreningsmeriter inte längre skall få tillgodoräknas. Det är som jag ser det ett bra förslag. Det förstår inte, tyvärr, utskottsmajoriteten och vill att föreningsmeriter skall få tillgodoräknas även i fortsättningen. Minoriteten, moderater och folkpartister, stöder regeringsförslaget i reservationen 2. Motiveringen härför kommer att redovisas av Jörgen Ullenhag.

Jag skall ta upp en annan fråga, nämligen arbetslivserfarenhetens betydelse vid urvalet, där vi moderater ensamma står för en kritisk hållning gentemot

*Meritvärdering
vid antagning till
högskolestudier*

arbetslivserfarenhetens tillgodoräknande i vissa urvalssituationer.

Självfallet kan – det är jag angelägen att understryka – arbetslivserfarenhet som poänggivande merit ha gynnsamma effekter i vissa avseenden. Vi moderater avvisar därför icke på något sätt generellt arbetslivserfarenhet som poänggivande merit. Det är utformningen av bestämmelserna vi vänder oss emot. De är av den arten att arbetslivserfarenhetens genomslagskraft i vissa lägen blir alltför stor, av alltför avgörande betydelse och faktiskt diskriminerande för dem som har höga betyg som förutsättning för högre studier.

Det kan inte vara riktigt att personer med absoluta toppbetyg skall behöva arbetslivserfarenhet som tilläggsmerit för att få den eftertraktade inträdesbiljetten till universitet och högskolor. Rune Rydén kommer senare att illustrera vilka effekter som kan uppstå.

Arbetslivserfarenhetens betydelse vid urvalet till högre studier bör alltså något minskas. Det behövs som vi ser det inte någon mer utvärdering – ej heller väntan. Man kan gå till snabbt beslut.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till reservationerna 1 och 2.

JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! I en skrivelse till regeringen den 2 oktober 1978 föreslog universitets- och högskoleämbetet att föreningsmeriter snarast bör tas bort som urvalsgrund vid antagning till högskoleutbildning. I UHÄ-skrivelsen redovisas mycket starka skäl för denna förändring.

UHÄ konstaterar att i de båda första antagningarna efter högskolereformen ungefär dubbelt så många män som kvinnor antogs på grund av poäng för föreningsverksamhet. Som exempel på utbildningar där föreningsmeriterna förefaller att ha en särskilt kraftigt snedvridande effekt till kvinnornas nackdel nämns psykologlinjen, ekonomlinjen vid handelshögskolan, gymnastiklärarlinjen, mellanstadieämbetet och tandläkarlinjen. Man säger att hittillsvarande erfarenheter av föreningsmeriter som urvalsgrund nästan uteslutande pekar på negativa effekter för kvinnornas del samtidigt som ansträngningar görs för att motverka könsskillnader i utbildningssystemet.

Det ena huvudskälet för ett avskaffande av föreningsmeriterna som urvalsgrund är alltså att kvinnorna missgynnas av systemet. Det andra huvudskälet är att de administrativa svårigheterna i tillämpningen av nuvarande bestämmelser är stora. UHÄ:s bedömning är att de administrativa svårigheterna i väsentliga delar kommer att kvarstå även i fortsättningen, och man konstaterar att de administrativa svårigheterna framför allt har den allvarliga sidan att de hos sökande i många fall kan ge en känsla av rättsosäkerhet. Bedömningen av föreningsmeriter kommer, säger man, troligen alltid att förbli svår och dessutom resurskrävande rent personalmässigt. Det är inte praktiskt möjligt att skriva strikta regler för hur man skall bedöma de meriter som en sökande åberopar. Beslut i många sådana frågor måste trots att en oproportionerligt stor arbetsinsats läggs ner på bedömningen fattas mer eller mindre på känn, hävdar UHÄ. Man pekar också på att en arbetsteknisk svårighet är att flera olika bedömare måste ägna sig åt

behandlingen av föreningsmeriterna och menar att det minskar möjligheterna till en enhetlig bedömning.

Vill man alltså motverka att kvinnorna missgynnas och vill man minska krånglet och byråkratin på det här området, då måste slutsatsen helt enkelt bli att man bör följa UHÄ:s förslag. Det har man också gjort i propositionen, och på den linjen går också moderaternas och folkpartiets representanter i utbildningsutskottet i reservationen 2. Det är förvånande att man från majoritetens sida inte har velat vara med om en förändring som borde vara självklar. Till bilden hör också att UHÄ framhåller att det såväl sakligt som tekniskt är möjligt att särbehandla frågan om föreningsmeriter, eftersom regelsystemet i övrigt inte påverkas av om dessa meriter tillgodoräknas eller inte.

Det är viktigt att man är öppen för att förändra det som har visat sig fungera mindre väl efter högskolereformen. Här har vi nu ett utmärkt exempel på just detta.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 2 av moderaternas och folkpartiets representanter i utbildningsutskottet.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! I utbildningsutskottets betänkande nr 38 behandlas delar av vår principmotion angående den högre utbildningen, nämligen urvalsprinciperna för antagningen. En av huvudmålsättningarna för högskolereformen var att man genom den skulle bryta den sociala snedrekryteringen. Det har sagts tidigare från vpk:s sida att så inte har skett, utan att den sociala snedrekryteringen består. Utskottets talesmän har försökt förneka detta faktum. Nu har emellertid olika forskningsrapporter och statistiska undersökningar bekräftat att den kanske viktigaste målsättningen med högskolereformen inte uppfyllts. Såväl av UHÄ:s eget material som av undersökningar vid statistiska centralbyrån framgår att den sociala snedrekryteringen tvärtom skärpts, att andelen ungdomar från arbetarklassen är den lägsta på årtionden. De erfarenheter och kunskaper en majoritet av vårt lands befolkning besitter tas alltså inte till vara vid våra universitet och högskolor. Jag tycker att det borde mana till eftertanke. Jörgen Ullenhag sade att det är viktigt att man ser över vad som har fungerat mindre väl – och här finns klara bevis på att det inte har fungerat.

Nu tror vi naturligtvis inte från vpk:s sida att det finns några enkla lösningar på detta problem och att denna snedrekrytering i ett slag kan förändras. Det krävs djupgående förändringar i såväl samhällsstruktur som grund- och gymnasieskola för att åstadkomma en förbättring. Också högskolans inre organisation och innehåll måste bättre anpassas efter arbetarklassens behov. Som det nu är känner många inte igen sin verklighet när de börjar studera. Men, herr talman, våra förslag är ett steg i rätt riktning. Vi har i vår motion föreslagit att betygen skall avskaffas till förmån för ett nytt urvalssystem, där bl. a. arbetslivserfarenheterna tillmäts större betydelse. Förslaget bygger också på de förslag till förändringar som vi har framställt när det gäller gymnasieskola och grundskola.

*Meritvärdering
vid antagning till
högskolestudier*

Sedan några få ord om föreningsmeriterna. Utskottets majoritet har i denna del bifallit vårt yrkande att dessa skall bibehållas. Vi tycker det är ett klokt beslut av utskottsmajoriteten. Vi är helt överens om att man bör se över bestämmelserna och tillämpningen, så att det inte förekommer missbruk av skilda slag, men vi tillmäter samtidigt föreningsarbete ett så stort värde att det bör få ge poäng. Kvinnorna har missgynnats, säger folkpartiets representanter och moderaterna. Men som jag tidigare har framhållit här i kammaren är detta att inte se skogen för bara träd. Kvinnornas eftersatta situation, den diskriminering av dem som förekommer och som genomsyrar hela vårt samhällsliv, också inom högskoleväsendet, måste bekämpas på andra sätt. Det krävs både åtgärder i form av utbyggnad av barnomsorgen och förbättrade studiefinansieringsmöjligheter och bättre villkor vid graviditetsledigheter m. m. Vi har föreslagit åtgärder i den riktningen, men förslagen har tyvärr avslagits av dem som påstår sig kämpa för jämlikhet. Vi skall senare i vår diskutera forskning och forskarutbildning, och vi har där särskilt tagit upp *de kvinnliga forskarnas situation och föreslagit att speciella insatser skall göras för att förbättra deras läge*. Men då är det inte något tal om jämlikhet från folkparti- och moderathåll och f. ö. inte heller från socialdemokrater eller centerpartister.

Slutligen, herr talman, utbildningen för förskollärarna, som också behandlas i betänkandet. Vi har i en särskild motion tagit upp deras utbildning. Jag har mycket svårt att förstå varför just denna lärarkategori skall diskrimineras i olika hänseenden, inte minst vad gäller utbildningens längd och kvalitet. Det borde tvärtom vara så att man här verkligen skulle avsätta resurser från samhällets sida, eftersom man tillmäter denna period i barnens liv så stor vikt. Den vikt utskottet lägger vid förskollärarytbildningen strider f. ö. helt mot den målsättning riksdagen själv antagit för barnomsorgen. Vi framhåller i vår motion att stora ansträngningar måste göras inte bara för att förbättra utbildningen utan också för att möjliggöra för den personal som nu är verksam vid barnstugorna att få möjlighet till vidareutbildning med full lön. Just därför att barnen utestängs från arbetslivet i dagens Sverige bör också, som vi framhåller, en särskild strävan vara att man söker satsa på personer som har en erfarenhet av tidigare jobb.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till vpk-motionerna.

STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Eva Hjelmströms sista yrkande har behandlats också av tidigare riksdagar. Jag går inte in på den argumentering som då fördes utan hänvisar till denna tidigare riksdagsdebatt. Det gör också utskottet när det nu än en gång avstyrker vpk:s yrkande på denna punkt.

Ett av de mål som man hade genom hela utredningsarbetet och när högskolereformen antogs var att försöka vidga högskolans kontakter med nya studerandegrupper. Vi har velat bryta loss högskolan från den nästan helt dominerande knytningen till gymnasieskolan. Ett par års erfarenhet, herr talman, visar att vi är ett gott stycke på väg. Vi har genom högskolans lokalisering till nya orter t. ex. kommit i kontakt med studerandegrupper,

som tidigare inte hade möjlighet att söka sig till högskolestudier.

Jag beklagar att vissa folkgrupper ännu inte har upptäckt högskolan eller haft möjligheter att söka sig till den. Därför har jag inte någon gång, herr talman, sagt att vi har nått vårt mål när det gäller nya studerandegrupper, utan jag har framhållit att vi är på god väg. Vi har också nått nya grupper av människor, och det visar att högskolebeslutet har rätt inriktning.

Som instrument för att nå de nya studerandegrupperna fungerar bl. a. arbetslivserfarenheter. Att få tillgodogöra sig erfarenheter från arbetslivet när man går in i de högre studierna tillför högskolan utomordentligt rika erfarenheter och kunskaper, och det är inget fel på de studenter som i stor utsträckning åberopar arbetslivserfarenheter då de söker sig till högre studier.

Vi kan sålunda inte från utskottsmajoriteten ställa oss bakom det moderata önskemålet att minska vikten av arbetslivserfarenheten. Vi säger – och det har jag, herr talman, framhållit flera gånger från kammarens talarstol – att om det när några år har gått visar sig, att erfarenheterna på någon punkt är negativa, skall vi också utan prestigehänsyn genomföra ändringar på denna punkt men att det ännu förflutit så kort tid att det inte finns anledning att göra justeringar av detta regelsystem. Dessutom finns det inga tecken som tyder på att den arbetslivserfarenhet som nu kan åberopas skulle ha varit negativ för högskolan eller för de studerande.

Något mera dramatisk är väl debatten om föreningsmeriterna. Man kan nu få tillgodoräkna sig högst en poäng, om man under två år har varit aktiv i föreningslivet. Det har hävdats att det har fuskats med dessa meriter. Det finns personer som menar att många av dem som åberopar föreningsmeriter egentligen inte har varit särskilt aktiva. Det har t. o. m. sagts att man bildar föreningar bara för att få föreningsmeriter, och det är mot intentionerna i lagstiftningen. Utbildningsutskottet säger därför att man bör se över reglerna så att det inte ges möjlighet till fusk på detta område.

Herr talman! I övrigt bedömer dock utskottsmajoriteten det som utomordentligt betydelsefullt att vi kan engagera unga människor i ett meningsfullt föreningsarbete. Om vi kan få dem att bli verksamma i de politiska organisationerna, i nykterhetsrörelsen, i kyrkliga organisationer, i elevorganisationer och i andra sammanhang, kommer det att betyda en träning för unga människor, som blir utomordentligt betydelsefull för deras verksamhet i framtiden. Det ger dem kontakter och kunskaper. Men erfarenheten visar också att t. ex. många av de ungdomar som engagerar sig i skolornas elevråd och där har mycket arbete får mindre tid över för det studiearbete som kan hjälpa dem till högre betyg. Därför är det rättvist att de får lov att tillgodoräkna sig en del av sitt föreningsarbete som meriteringsgrund när de söker till högskolan.

Det framhålls då att detta missgynnar flickorna. Det är möjligt att detta system under den korta tid som vi har tillämpat det har gynnat flickorna mindre än pojkarna, men därför skall man inte, herr talman, lösa det problemet genom att avskaffa möjligheterna att använda föreningsmeriter, utan vi skall göra allt vad vi kan för att stimulera flickorna att gå in i

föreningsarbetet. Rapporter som jag har fått säger att i elevråden är det nu allt vanligare att kvinnliga studerande går in, tar över ordförandeposter och andra styrelseposter och lägger ned ett aktivt arbete där.

Vi skall medverka till att föreningslivets ställning förstärks bland den studerande ungdomen. Lyckas vi med det, kommer även de kvinnliga studerande, herr talman, att ha nytta av de här reglerna. Det är inget tvivel om att alla människor för det framtida livet, både i utbildningen och när de avslutar sin utbildning och kommer ut i samhällslivet, har nytta av att ha spelat en aktiv roll i folkrörelser, i föreningslivets alla olika grenar.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Stig Alemyr beklagar att vissa befolkningsgrupper ännu icke upptäckt högskolan. Jag trodde inte att jag skulle få höra en så förskönande och så förfalskad omskrivning av det faktum att det i grunden är en klassfråga. Jag tycker att Stig Alemyr något borde begrunda vad SCB redovisade senast i går, nämligen att andelen ungdomar ur arbetarklassen bland studerande är den lägsta sedan 1963.

Jag kan bara konstatera att när det gäller föreningsmeriter är Stig Alemyr och jag helt överens. Men när det gäller åtgärder för att bryta den sociala snedrekryteringen och se till att också arbetarklassens barn bereds möjligheter att studera och underlätta för dem att göra det är vi uppenbarligen djupt oense.

OVE NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag håller helt med Stig Alemyr om arbetslivserfarenhetens betydelse och att den är ett av de instrument som vi kan använda oss av för att tillföra högskolan nya studerandegrupper.

Däremot är jag inte ense med Stig Alemyr om att det inte finns något tecken på att vikten av arbetslivserfarenhet i vissa fall kan få negativa effekter. Jag menar att det finns sådana tecken – och ganska betydande tecken – nämligen när det gäller att väga arbetslivserfarenhet mot betyg, också toppbetyg. Där är väl relationen inte den helt riktiga. Det är alltså vissa bestämmelser som jag menar skulle kunna ändras för att göra instrumentet betydelsefullt även för de "gamla" studerandegrupperna, de som kommer till högskolan med mycket förnämliga betyg.

JÖRGEN ULLENHAG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Värdet av att unga människor ägnar sig åt föreningsarbete är vi helt överens om, Stig Alemyr. Det frågan nu gäller är om man skall få räkna poäng för det vid inträde till högskoleutbildning. Där har vi från folkparti- och moderathåll en helt annan uppfattning än majoriteten.

Jag noterar också att Stig Alemyr inte i och för sig förnekade att UHÄ och propositionen har rätt i att systemet med föreningsmeriter missgynnar kvinnorna. Det fanns tecken, sade Stig Alemyr, som tyder på att det har skett en ändring här. Men vi har detta belagt i den mycket utförliga UHÄ-

rapporten, som mynnade ut i ett förslag från ämbetsverket att avskaffa de här föreningsmeriterna. Det konstateras att erfarenheterna är att man nästan uteslutande har fått negativa effekter för kvinnornas del. I vissa fall har den tendensen förstärkts från det första antagningsåret till det andra antagningsåret.

Sedan vill jag fråga Stig Alemyr om en formulering på s. 7 i utskottsbetänkandet:

”Utskottet finner därtill att en eventuell ändring av föreningsmeriternas poängvärde bör anstå till dess att mer omfattande erfarenheter av de nya tillträdesreglerna också i övrigt föreligger.”

Man är alltså inte heller från majoritetens sida helt säker på att man skall behålla föreningsmeriterna för all framtid. Därför vill jag fråga: Vad menas med detta uttalande. Hur länge skall man vänta egentligen? Det räcker tydligen inte med entydiga erfarenheter av föreningsmeriternas nackdelar från två höstantagningar. När och under vilka omständigheter är man från majoritetens sida beredd att medverka till en förändring?

Jag vet att man på många håll, inte minst inom studeranderörelsen, gärna vill ha ett klart svar på den frågan.

STIG ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! På s. 7 i utskottsbetänkandet står, som Jörgen Ullenhag läste upp, ”en eventuell ändring av föreningsmeriternas poängvärde”. Det står alltså inte något om avskaffande av dem.

Som vi sagt ansluter vi oss till tanken i en av motionerna att man bör se över reglerna för att kunna undvika missbruk av dem. Vad det gäller är graden av aktivitet och vilka typer av föreningar det skall vara fråga om. Det är nödvändigt att se över detta, och det har vi kommit överens om. Först när detta klarlagts kan man tänka sig en ändring av regelsystemet. Dessutom försöker vi redan nu följa upp och värdera hela högskolereformen.

Jag upprepar det som jag många gånger har sagt, att man får ta upp den diskussionen när man har några års erfarenhet, om det då visar sig att det finns skäl att göra ändringar. Det är en mycket kort tid vi har att ta hänsyn till just nu. Det gäller bara några intagningar. Att i det läget säga att kvinnorna påtagligt skulle ha missgynnats är för kategoriskt. Jag har sagt att det finns tecken som tyder på att man inte gynnat flickorna lika mycket som pojkarna i skolorna. Det fick mig att dra slutsatsen att det är angeläget att vi var och en på sitt håll medverkar till att öka de kvinnliga studerandenas intresse för deltagande i föreningslivet. Det föreligger inga skäl att ändra reglerna när det gäller föreningsmeriterna enbart därför att kvinnorna hittills deltagit mindre än pojkarna. Nyttan av föreningsmeriterna är ju självklar såväl för manliga som för kvinnliga studerande.

Vidare vill jag erinra om att man inom UHÄ icke varit enig när det gäller att rekommendera borttagandet av föreningsmeriterna. Den största löntagarorganisationen vill att dessa föreningsmeriter skall vara kvar som grund för intagning till högskolan.

När det gäller arbetslivserfarenheten vill jag till Ove Nordstrandh säga, att

jag för min del tycker att antalet människor som åberopar arbetslivserfarenhet fortfarande är för litet. Jag tycker att man skulle ytterligare kunna väga in det som meriteringsgrund. På denna punkt står moderaterna och vi socialdemokrater ideologiskt mycket långt ifrån varandra. Jag vill inte uttala mig för de andra partierna som sluter upp bakom majoriteten, utan jag uttalar mig bara för mitt eget parti.

Till sist vill jag till Eva Hjelmström säga att jag aldrig någonsin sagt att vi i tillfredsställande grad har nått de nya studerandegrupperna. Det är oroande och mycket olyckligt med den sociala snedrekrytering som nyligen publicerade siffror visar på. Därför måste vi naturligtvis göra alla tänkbara insatser via facket, via uppsökande verksamhet och på annat sätt för att få medborgarna i socialgrupp 3 att söka sig till högskolan.

Jag är inte nöjd med det som hittills gjorts, men jag har sagt att vi är på rätt väg. I skilda delar av landet har vi lyckats nå nya studerandegrupper, bl. a. dem som fått högskola på sin egen ort och som tidigare inte haft möjlighet att delta i högskoleutbildningen.

JÖRGEN ULLENHAG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Stig Alemyr svarar något undvikande på mina frågor. Jag skall därför precisera mig ytterligare: Kan man från majoritetens sida, om erfarenheterna även om ett par år är precis desamma som de erfarenheter som nu redovisats i UHÄ:s rapport, tänka sig att avskaffa föreningsmeriterna, eller kan man över huvud taget inte tänka sig den möjligheten? Det vore intressant att få ett svar på den frågan.

Låt mig också påminna om att Sveriges förenade studentkårers högsta organ för bara en vecka sedan krävde, utan att någon avvikande röst från något håll höjdes, att man genast skulle avskaffa reglerna om föreningsverksamhet som meritvärde när det gäller högskoleutbildningen. Om det uttalandet rådde total enighet. Även socialdemokratiska och centerpartistiska delegater slöt upp bakom det här kravet. Jag anser att utskottsmajoriteten borde lyssna på den här kompakta studerandeopinionen. Det är nu andra gången på kort tid som man från de här båda partiernas sida går emot Sveriges förenade studentkårer i en viktig högskolepolitisk fråga. Förra gången gällde det, som kammaren vet, avskaffandet av den fria sektorn.

Herr talman! Låt mig till sist konstatera att för oss liberaler som konsekvent arbetar för jämställdhet och mot krångel är den här frågan mycket enkel. Det är för oss självklart att avskaffa ett system som visat sig, vilket UHÄ klart uttalar, dels missgynna kvinnorna, dels vara krångligt och svårhanterligt. Förhållandet att vi har både UHÄ och SFS med oss borde väl ändå stämma socialdemokraterna och centerpartisterna till någon eftertanke.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Vi är på rätt väg, säger Stig Alemyr, och framhåller att målet var att vidga kontakterna med nya studerandegrupper. Visst var det kanske ett av målen. Men det viktigaste målet var väl ändå att försöka bryta den sociala snedrekryteringen, att nå ut just till arbetarungdomen och inte bara till

överklassens barn på nya orter.

Det är naturligtvis bra att Stig Alemyr känner sig oroad, men det är inte tillräckligt. Det är bra med uppsökande verksamhet inom såväl fackföreningsrörelsen som folkrörelserna. Men enligt vår mening borde också högskolans antagningssystem, innehåll och organisation ses över.

Visserligen är det bara en kort tid som gått, men det är ändå en tillräcklig tid för att vi skall kunna dra slutsatsen att man verkligen inte nått upp till de mål som i varje fall enligt min mening uppställdes för högskolereformen.

STIG ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är orimligt att säga att vi kan dra säkra slutsatser av de erfarenheter som hittills vunnits. Högskolan i den nya tappningen är bara inne på sitt andra verksamhetsår. Det är fel såväl av studerandeorganisationerna och UHÄ som av minoriteten här att säga att man på denna korta tid kan dra slutsatser som ger oss skäl till påtagliga och väsentliga förändringar i systemet.

Jag har aldrig sagt, Eva Hjelmström, att jag är tillfredsställd med att arbetarnas barn inte i större utsträckning än vad som f. n. är fallet kommer till högskolan. Jag upprepar att jag sagt att det inte är bra att det är så här och att vi måste sätta till alla klutar för att rätta till det hela. Jag förstår inte vad det är för motsättning som Eva Hjelmström försöker måla upp.

Jörgen Ullenhag ställde den direkta frågan om vi är beredda att i framtiden ta bort systemet med föreningsmeriter. Den saken har vi inte diskuterat i utskottet. Vi har sagt att vi skall se över systemet, så att det blir mindre krångligt och inte kan missbrukas. Vi har också sagt att om erfarenheten visar att man behöver göra ändringar i systemet, så skall det ske. Något mer har vi inte sagt. Om ni vill avskaffa systemet om några år – ifall frågan då är aktuell – får riksdagen ta ställning till ett sådant förslag vid det tillfället.

Systemet är administrativt krångligt, säger Jörgen Ullenhag. Det bestrider jag inte. Men då kan man agera på två sätt: man kan avskaffa systemet eller också kan man försöka förbättra det. Vad utskottet föreslår är att man skall se över systemet i syfte att göra det bättre. Då behåller vi systemets fördelar, medan ni bara vill radera alltsammans.

Förste vice talmannen anmälde att Eva Hjelmström och Jörgen Ullenhag anhållit att till protokollet få artecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Högskolereformen har inneburit att medborgare som tidigare inte haft möjlighet att bedriva högskolestudier nu fått tillträde. Det är bra och riktigt, tycker vi på moderat håll. Grupper med reell men utan formell kompetens har genom ett kvotssystem erhållit förmåga att konkurrera på så att säga egna villkor. Detta kvotssystem kan emellertid få uppenbart orättvisa effekter för bl. a. två kategorier sökande. Den första utgörs av sökande i kvotgrupperna I och II, vilka erhållit högsta betygspoäng i alla ämnen på

Fredagen den
18 maj 1979

*Meritvärdering
vid antagning till
högskolestudier*

gymnasieskolan. Den andra utgörs av dem som har 25:4-behörighet och dessutom annan meritgivande utbildning.

Vid antagning till linje delas de sökande in i fyra olika grupper beroende på vilken allmän behörighet de har. Genom proportionell kvotering tilldelas varje grupp ett antal platser som svarar mot sökandegruppens relativa storlek. Inom kvotgrupperna I och II sker urvalet genom att de sökandes betygspoäng läggs samman med poäng för eventuell arbetslivserfarenhet, varefter rangordning görs. För att inte omöjliggöra en direktövergång från gymnasium till högskola antas 20 % av de sökande i grupperna I och II på enbart betygsmeriter. Avsikten med detta är att arbetslivserfarenhet inte skall göras till ett obligatoriskt krav, men systemet har medfört en del olyckliga konsekvenser.

För det första kan konstateras att många inom 20-procentsgruppen har arbetslivserfarenhet och alltså inte kommer direkt från skolbänken. För det andra har konstruktionen medfört att arbetslivserfarenhet nu blivit en nödvändig tilläggsmeritering till toppbetyg för sökande till vissa utbildningslinjer. Resultatet av den senaste antagningsomgången visar att medianåldern för antagna sökande höjts betydligt. UHÄ konstaterar i sin egen utvärdering att detta är en följdenlig konsekvens av de nya reglerna, som premierar arbetslivserfarenhet före högskolestudier. Det finns alltså inga skäl att anta att den ökade genomsnittsåldern skulle vara avhängig av någonting annat än just förändringen i urvalsreglerna. Det finns också anledning att förmoda att många av dessa antagna har god skolmässig bakgrund och i flera fall annan högskoleutbildning, varför kravet på arbetslivserfarenhet reellt sett kommit att bli en spärr mot ungdomar.

De 20 % som skall antas på enbart betygsmeriter utses genom lottning, varför genomsnittsbetyget 5 alltså inte är tillräckligt för att bli antagen på linjen. Vissheten om att tre års heltidsstudier med toppbetyg som slutresultat inte meriterar annat än till deltagande i ett lotteri bäddat på gymnasienivå för framtida strategiska linjeval, som inte alltid kommer att svara mot de studerandes verkliga utbildningsambitioner. Den som ändå framhärdat i just sitt linjeval därför att han eller hon anser det vara det bästa pedagogiska underlaget för sina framtida högskolestudier och till yttermera visso lyckas uppnå genomsnittsbetyget 5 som slutbetyg måste rimligen uppleva det som en personlig tragedi att, efter oturlig lottning, hänvisas till en arbetsmarknad med många andra arbetslösa ungdomar för att förvärva de nödvändiga tilläggsmeriterna.

Det finns också anledning att anta att studielämpliga ungdomar som kommer från hem med mindre studievana får svårt att klara en flera år lång väntetid innan den efterfrågade utbildningen kan påbörjas. Om denna dessutom tillhör de längre startar den yrkesverksamma perioden först i 35-40-årsåldern. Det är orimligt att tro att alla studielämpliga grupper under dessa premisser är beredda att satsa på återkommande utbildning. Sannolikt förhåller det sig precis tvärtom.

Den snedrekrytering till högre utbildning som kravet på arbetslivserfarenhet bl. a. skulle motverka ser med andra ord ut att tjäna ett motsatt syfte. Det

är också troligt att forskarrekyteringen kan komma att få stark slagsida. Vem är beredd att efter avslutad grundutbildning i 35–40-årsåldern ge sig in på den osäkra och i många fall relativt olönsamma forskarbanan? Det kan bli så att den kategori som efter examen har svårt att få fäste på arbetsmarknaden i framtiden blir den grupp som får stå för våra vetenskapliga forskningsinsatser.

Ytterligare en effekt av nuvarande urvalssystem är värd att uppmärksammas. Bestämmelserna föreskriver att 50 % av platserna i kvotgrupp IV skall tillfalla de s.k. 25:4-orna. Detta innebär att de som både har t.ex. gymnasieskolutbildning och uppfyller kraven på 25 års ålder och 4 års arbetslivserfarenhet diskrimineras. För dessa skulle *kanske* möjligheten att antas ha ökat, om de aldrig skaffat sig gymnasieutbildning, och några försöker också dölja det för att öka sina chanser vid antagningen. Det är oacceptabelt att tidigare utbildning kan utgöra hinder i konkurrensen om platser till högre utbildning. Nu gällande tillämpningsföreskrifter har givit resultat som knappast ens kan sägas överensstamma med intentionerna bakom riksdagsbeslutet.

Herr talman! Det är av de här nämnda skälen mycket viktigt att den utvärdering av tillträdesreglerna som pågår inom UHÄ leder till en snabb omprövning av hela regelkomplexet. Det är inte rimligt att behålla ett system som på så kort tid har visat så stora svagheter.

Jag yrkar bifall till reservationerna vid utbildningsutskottets betänkande nr 38.

BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Jag begärde ordet efter att ha hört diskussionen om föreningsmeriter. Jag har ett förflutet i denna fråga då jag redan 1976 väckte en motion i ärendet och i år har haft glädjen att se en annan motion bli bifallen rakt upp och ner. Det grundläggande skälet till att jag tog upp denna fråga var – om jag skall uttrycka det litet högtidligt – omsorgen om demokratins framtid. Det är oerhört viktigt att vi i en demokrati har gott om människor som tidigt engagerar sig i samhällsfrågorna och som tidigt kommer in i en skolningsprocess som gör dem kompetenta att ta över viktiga demokratifunktioner i samhället.

Vad är det då som har hänt under senare år jämfört med tidigare? Jo, tidigare slutade ungdomarna skolan senast i 15-årsåldern. Då gick de in i ungdomsorganisationerna. De började alltså tidigt en verksamhet som sedan kom att påverka deras samhällsintresse under kanske hela livet. Nu går ungdomarna i skolan tills de är 18, 19 och kanske 20 år. Och skolarbetet är oerhört krävande, i varje fall på en lång rad linjer i gymnasieskolan. Det innebär att det för ungdomsorganisationerna har blivit betydligt svårare att rekrytera personer som är villiga att avsätta tid för föreningsengagemang. Detta ser jag som en mycket allvarlig utveckling. Man bör då, tycker jag, på olika sätt försöka stimulera även vår tids ungdom att bli samhällsengagerad tidigt. Det är rätt skrämmande rapporter man kan läsa i en del framtidsstudier, som visar att en trolig framtida medborgare är en medborgare som

*Meritvärdering
vid antagning till
högskolestudier*

praktiskt taget är helt privatiserad. Det kan inte vara en utveckling som vi medvetet skall försöka främja. Vi måste i stället på olika sätt försöka få så många medborgare som möjligt samhällsengagerade och få dem att bli det så tidigt som möjligt.

Frågan om tillgodoräknande av föreningsmeriter är naturligtvis en liten fråga i det stora sammanhanget, men den är inte betydelselös. De studerande i gymnasieskolan vet att konkurrensen är väldigt hård. Om de i någon större utsträckning lägger tid på andra aktiviteter än studier riskerar de att halka efter sina kamrater. För den skull tvekar de naturligtvis.

Man säger att systemet med tillgodoräknande av föreningsmeriter har visat sig diskriminera flickorna. Sedan drar man slutsatsen: alltså bör det avskaffas. Den slutsats man bör dra är naturligtvis den rakt motsatta, att här finns ytterligare ett instrument för att stimulera flickor till ökad föreningsaktivitet. Vad de som argumenterar på motsatt sätt i själva verket vill är att flickorna även framdeles skall vara passiva och strunta i föreningsverksamhet. I varje fall uttrycker man ingen oro i det avseendet. Man är belåten med det tillstånd som nu råder. För min del tycker jag att det är bra om flickorna engagerar sig mer, och jag tycker att man skall kunna använda även systemet med tillgodoräknande av föreningsmeriter som en särskild stimulans.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Ove Nordstrandh och Hans Nyhage, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ove Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 38 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Ove Nordstrandh och Hans Nyhage.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ove Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 237

Nej – 47

Avstår – 1

Mom. 3-5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Ove Nordstrandh m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Jörgen Ullenhag begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 38 mom. 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Ove Nordstrandh m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jörgen Ullenhag begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 205
Nej - 77
Avstår - 3

Mom. 7

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 740 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 38 mom. 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 740 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 274
Nej - 12

Fredagen den
18 maj 1979

*Examensbenäm-
ningar inom grund-
läggande högsko-
leutbildning samt
examenstitlar*

Mom. 9 och 10

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1934 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 38 mom. 11 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1934 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 271

Nej - 13

§ 12 Examensbenämningar inom grundläggande högskoleutbildning samt examenstitlar

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1978/79:41 med anledning av propositionen 1978/79:198 om utvidgad försöksverksamhet med ny planeringsordning för sjuksköterskeutbildning, examensbenämningar m. m. inom grundläggande högskoleutbildning samt inrättandet av en utvecklingsenhet för tillämpad mikrobiologi vid universitetet i Umeå jämte motioner.

I propositionen 1978/79:198 hade regeringen (utbildningsdepartementet) efter föredragning av utbildningsministern Jan-Erik Wikström föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att utvidga nuvarande försöksverksamhet med ny planeringsordning för sjuksköterskeutbildning enligt vad som redovisats i propositionen,

samt berett riksdagen tillfälle att

2. ta del av vad som anförts i propositionen om examensbenämningar m. m. inom grundläggande högskoleutbildning,

3. ta del av vad som anförts i propositionen om inrättandet av en utvecklingsenhet för tillämpad mikrobiologi vid universitetet i Umeå.

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1978/79:2545 av Gösta Bohman m. fl. (m), vari yrkats att riksdagen skulle avslå propositionen 1978/79:198 såvitt avsåg examensbenämningar, och

1978/79:2546 av Ove Nordstrandh m. fl. (m), vari yrkats att riksdagen beslutade att de traditionella examenstitlarna skulle anges i utbildningsbeviset.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen bemyndigade regeringen att utvidga nuvarande försöksverksamhet med ny planeringsordning för sjuksköterskeutbildning i enlighet med vad som förordats i propositionen 1978/79:198,

2. att riksdagen beträffande examensbenämningar inom grundläggande högskoleutbildning med avslag på motionen 1978/79:2545 förklarade sig inte ha något att erinra mot vad i propositionen 1978/79:198 anförts,

3. att riksdagen beträffande examenstitlar för studerande som genomgått högskoleutbildning skulle avslå motionen 1978/79:2546,

4. att riksdagen med anledning av vad som anförts i propositionen 1978/79:198 om inrättandet av en utvecklingsenhet för tillämpad mikrobiologi vid universitetet i Umeå som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde.

Reservation hade avgivits beträffande examensbenämningar inom grundläggande högskoleutbildning samt examenstitlar av Ove Nordstrandh (m) och Hans Nyhage (m) som ansett att utskottet under 2 och 3 bort hemställa

2. att riksdagen beträffande examensbenämningar inom grundläggande högskoleutbildning med bifall till motionen 1978/79:2545 och med avslag på propositionen 1978/79:198 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

3. att riksdagen beträffande examenstitlar för studerande som genomgått högskoleutbildning med anledning av motionen 1978/79:2546 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

OVE NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Det är anmärkningsvärt att regeringen i en proposition med rubriken Utvidgad försöksverksamhet med ny planeringsordning för sjuksköterskeutbildning m. m. tagit med dels ett meddelande till riksdagen om att högskoleförordningen skall ändras med avseende på examensbenämningarna, dels frågan om inrättandet av en utvecklingsenhet för tillämpad mikrobiologi vid universitetet i Umeå. Ett sådant förfarande är på gränsen till vilseledande för den som inte lusläser en proposition för att bilda sig en uppfattning om dess innehåll utan nöjer sig med rubriken, halkande över också innehållsresumén.

Det är klart att det är ändamålsenligt att bunta ihop några småförslag till en

Fredagen den
18 maj 1979

*Examensbenäm-
ningar inom grund-
läggande högsko-
leutbildning samt
examenstitlar*

proposition i stället för att presentera dem separat, och det förfaringssättet vänder jag mig givetvis inte mot. Men får ett "m. m." i rubriken vara hur disparat som helst? Är det ändamålsenligt? Rubriken till en proposition bör enligt mitt förmenande klart ange vad det är fråga om från första sidan till sista. Utbildningsutskottet har i sitt betänkande nr 41 gett proposition nr 198 den rubrik den borde ha haft, om den skulle ha varit korrekt. Det blir litet utförligt, men det blir sanningsenligt.

Att man tidigare använt förfaringssättet med "m. m." vid rubriksättning skall givetvis inte förnekas, men inte förty bör det förfaringssättet nu bort. Den här gången överskreds gränsen för vad som får döljas under en och samma rubrik. Det är nästan mer som skiljer än som förenar planeringsordning för sjuksköterskeutbildning, examensbenämningar inom högskoleutbildning och mikrobiologi vid universitetet i Umeå – de tre ting som propositionen omfattar.

Detta om detta.

Vad examensbenämningar inom grundläggande högskoleutbildning samt examenstitlar beträffar kan vi reserverar inte dela utbildningsministerns och utskottsmajoritetens uppfattningar att de studerande själva skall avgöra om deras utbildning kan berättiga dem till en examenstitel och i så fall vilken. I motsats till utbildningsministern anser vi det mycket otillfredsställande att en studerande – jag upprepar det – så att säga själv går i väg och anammar en titulatur. Lika litet, menar vi, bör en förening av yrkesverksamma tilldela sina medlemmar examenstitlar, som det ju också talas om i propositionen.

Skall det finnas examenstitlar – och det kan verkligen vara ändamålsenligt – så är det utbildningsmyndigheten som skall sanktionera användningen. Flera remissinstanser har förordat ett system med officiellt sanktionerade examenstitlar. Majoriteten av remissinstanserna tycks dock inte vara intresserad av det.

Frågan om examenstitlar bör enligt vår mening beredas på nytt och ett återinförande i utbildningsbeviset av i första hand de traditionella examenstitlarna möjliggöras.

Utbildningsministerns resonemang i propositionen har verkligen sina både fråge- och utropstecken.

Officiellt sanktionerade examenstitlar bör, kort uttryckt alltså, återkomma. De har haft och kan också i framtiden ha sin nytta på olika sätt.

Man kan fråga: Har de varit till skada? Knappast. Men varför då frånga hävdvunnen och internationellt förekommande sedvana?

Jag frågar mig: Vad är det egentligen man vill vinna?

Jag hemställer, herr talman, om bifall till den reservation som är fogad till utskottets betänkande.

STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Ove Nordstrandh talar nu om två olika frågor. Dels berör han den formella gången vid behandlingen av de här tre propositionerna, dels går han in i sakbehandling av en av dem.

Jag kan på den första punkten i allt väsentligt ansluta mig till Ove

Nordstrandhs uppfattning. Det har kommit ett dokument till riksdagen med tre helt skilda ärenden under en rubrik med "m. m.". Det första har vi biträtt från utskottets sida. Det andra håller vi nu på och diskuterar i själva sakfrågan. Det tredje förslaget är så tunt och så omöjligt, att det har utskottet inte ens kunnat behandla, utan vi föreslår i dag riksdagen att skicka det tillbaka till regeringen. Det innehåller över huvud taget ingenting som är möjligt att gripa tag i och föreslå ett riksdagsbeslut om.

Jag kan alltså hålla med om att på det här sättet skall man inte skicka dokument till riksdagen.

Jag har naturligtvis ingenting emot att man gör verksamheten så rationell som möjligt, men man kan inte bakom ett "m. m." dölja viktiga regeringsförslag.

I själva sakfrågan, i proposition nr 2 i detta dokument, tas det upp en diskussion om hur man skall beteckna de examina eller de avslutade utbildningar som människorna skaffat sig. Detta är också två frågor. Man får, när man har avslutat en utbildning, ett papper på att man har nått ett visst antal poäng på någon linje eller vad det kan vara. Det är ju ett oerhört stort antal utbildningar som bjuds ut. Det var naturligtvis mycket lättare förr i tiden då det var ett begränsat antal ämnen som fanns vid högskolorna. Nu är det ett oerhört stort antal ämnen – jag vet inte hur många. Och det är naturligtvis angeläget att det av det dokument man får efter sina studier framgår vad man studerat. Det är detta det handlar om.

Det kommer alltså att finnas en sådan examensbenämning. Den kommer att vara lång, och den kan inte användas i dagligt tal. Man kan inte gå och tilltala folk med denna långa examensbenämning med poäng och allt sådant. Men det kan väl vara ganska rimligt, herr talman, att detta papper, som man har att visa upp, är ganska fullständigt så att man ser vad studierna gällt.

Sedan kommer frågan om hur man skall tituleras. Och då föreslås det – och det ansluter utskottet sig till – att man i stort sett kan få bestämma det själv. Det är inte särskilt viktigt. Om man tycker att den utbildning man har passerat för att kalla sig fil. kand. så kan man göra det, om man nu skall trycka visitkort eller på annat sätt skylta med vilken titel man har.

Det verkar som om Ove Nordstrandh fäster väldigt stort avseende vid vad det skall stå på visitkortet, herr doktor.

Det kommer även i fortsättningen att vara möjligt för en yrkesorganisation att bestämma vilken titel de anslutna skall ha och även för individer att i hög grad få bestämma vilken titel vederbörande skall ha. Men man får naturligtvis inte göra hur grova saker som helst, herr talman, och kalla sig något man över huvud taget inte är berättigad till. Det finns dock en viss rörelsefrihet.

Vi tycker från utskottets sida att det är ett ganska bra förslag och vi ansluter oss till propositionen på den här punkten.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan. Det innebär bifall till förslag 1 i propositionen, bifall till förslag 2 och avslag på förslag 3 i dokumentet.

Fredagen den
18 maj 1979

*Examensbenäm-
ningar inom grund-
läggande högsko-
leutbildning samt
examenstitlar*

OVE NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Nu menar väl Stig Alemyr i alla fall inte att man helt självständigt också skall få använda doktorstiteln. Jag hade inte reflekterat så mycket över det, men det är möjligt att utbildningsministern och herr Alemyr menar att man kan ta även den titeln själv eller låta någon tilldela sig den.

Detta är givetvis ingen stor fråga – det är självklart. Men det är en praktisk fråga, och det rör sig om en internationell sedvana som kan ha sin betydelse.

Vad jag framför allt vänder mig emot är att utbildningsministern säger: Titulera dig själv som du vill! Det är ju det som är kontentan av förslaget. Och det kan ju finnas sådana – även om herr Alemyr sade att det inte finns det – som är så tokiga att de tilldelar sig själva en akademisk titel. Det kan man ju för allt i världen göra nu också, men nu får vi alltså en sanktionering av utbildningsministern: Gack åstad och titulera dig missvisande!

Vi menar att skall vi ha examenstitlar så skall man inte gå till väga på det sättet att den enskilde får tilldela sig en titel själv eller att något yrkesförbund e. d. utdelar titlarna, utan det bör vara fråga om en officiell sanktionering av examenstitlarna från utbildningsmyndigheten. Det ger i alla fall någon garanti mot missbruk och liknande. Och det är detta det rör sig om – ingenting annat.

Att man i examensbeviset får en utförlig karakteristik av vad man presterat har jag givetvis ingenting att invända mot. Det är bra och blir kanske i framtiden ännu bättre än det varit tidigare.

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! I den här ganska absurda frågan skulle jag vilja säga att om riksdagen bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet 41 under punkten 3, som gäller examenstitlar, vore det mycket naturligt om de numera obligatoriska studentkårerna grep in och blev de organ som utdelade titlarna.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2 och 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Ove Nordstrandh och Hans Nyhage, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ove Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 41 mom. 2 och 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Ove Nordstrandh och Hans Nyhage.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ove Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 221
Nej - 53
Avstår - 1

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13 Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkanden

1978/79:27 med förslag om uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden

1978/79:31 med anledning av propositionen 1978/79:146 om prisregleringen på fisk, m. m. jämte motion

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 14 Förvärv av Kockums varvsrörelse, m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1978/79:47 med anledning av propositionerna 1978/79:100 och 1978/79:101 i vissa delar samt propositionen 1978/79:124 om förvärv av Kockums varvsrörelse, m. m. jämte motio-
ner.

I propositionen 1978/79:100 bil. 17 (industridepartementet) hade regeringen under punkten G 2 (s. 200) föreslagit riksdagen att till Täckande av förluster på grund av garantier till den statliga varvskoncernen för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

I propositionen 1978/79:101 med förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 bil. 11 (industridepartementet) hade regeringen under punkten 4 (s. 45-50) föreslagit riksdagen bl. a. (1) att bemyndiga regeringen att medge förenade fabriksverken att solidariskt med annan delägare teckna borgen för lån till KB United Stirling (Sweden) AB & Co intill 110 500 000 kr. jämte ränta.

I propositionen 1978/79:124 (industridepartementet) hade föreslagits att riksdagen skulle

1. bemyndiga regeringen att godkänna avtalet mellan staten och Kockums AB om statens förvärv av Kockums varvsrörelse, m. m., i vad staten därigenom iklädde sig ekonomisk förpliktelse,
2. bemyndiga regeringen att överlåta från Kockums AB förvärvade aktier

Fredagen den
18 maj 1979

*Förvärv av Kock-
ums varvsrörelse,
m. m.*

och andra tillgångar i enlighet med vad som hade förordats,

3. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att – utöver tidigare lämnade garantier – för verksamhetsåren 1978 och 1979 ikläda staten garantier till Svenska Varv AB till ett sammanlagt belopp av 1 500 000 000 kr. avseende förlusttäckning för kundfordringar och fartygsproduktion,

4. bemyndiga regeringen att efterge det från Kockums AB till Svenska Varv AB överförda lånet om 340 000 000 kr.,

5. bemyndiga regeringen att, med upphävande av tidigare lämnade medgivanden, medge förenade fabriksverken att solidariskt med Kockums Air AB teckna borgen för lån till KB United Stirling (Sweden) AB & Co av 110 500 000 kr. jämte ränta,

6. till Bidrag till Svenska Varv AB på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 500 000 000 kr.,

7. till Förvärv av aktier m. m. från Kockums AB på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kr.,

8. till Bidrag till Svenska Varv AB för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 235 000 000 kr.,

9. till Kapitaltillskott till Statsföretag AB för att överta Kockums Industri AB på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 50 000 000 kr.

Därutöver beredde regeringen genom propositionen riksdagen tillfälle att ta del av vad chefen för industridepartementet hade anfört rörande anställningsgaranti för de anställda vid Kockums Varv (Shipyards) AB.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen 1978/79:124 väckta motionerna 1978/79:2265 av Erik Hovhammar m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen skulle

1. anhålla att regeringen skulle låta utreda en ändrad organisationsstruktur för den statliga varvskoncernen syftande till bildandet av ett Sydvarv AB och ett Västvarv AB i enlighet med de riktlinjer som framförts i motionen,

2. anhålla att regeringen övervägde att i avtalet mellan staten och Kockums föreskriva skyldighet för Kockums att efter hand inleverera eventuellt uppkomna skattevinster i enlighet med vad som i motionen anförts,

1978/79:2286 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde förslag om

1. att staten övertog samtliga Kockumskoncernens verksamheter,

2. att staten redan nu utfärdade sysselsättningsgaranti för Kockums anställda i enlighet med riktlinjerna i riksdagens beslut i varvsfrågan i december 1978,

1978/79:2287 av Erik Wärnberg m. fl. (s), vari hemställdts att riksdagen beslutade att begränsa möjligheterna till förlustavdrag i samband med fusioner och företagsöverlåtelser i enlighet med vad som anförs i motionen.

dels de under allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motionerna

1978/79:388 av Karl-Anders Petersson (c) och Claes Elmstedt (c),

1978/79:1011 av Hans Gustafsson m. fl. (s),

1978/79:1517 av Ingvar Svanberg m. fl. (s),

1978/79:1518 av Ingvar Svanberg m. fl. (s),

1978/79:1527 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställdts att riksdagen beslutade att tills vidare uppskjuta de kapacitetsnedskärningar och de neddragningar i antalet ordinarie arbeten som beslutades beträffande varven i december 1978,

1978/79:1642 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt avsåg hemställan (yrkandet 2) att riksdagen beslutade att hos regeringen anhålla om förslag om sysselsättningsgaranti och alternativ produktion inom varven så att sysselsättningen där ej minskade och

1978/79:2008 av Gunnel Jonäng m. fl. (c) såvitt nu var i fråga.

Utskottet hemställde

1. beträffande förlustutjämning att riksdagen med anledning av motionerna 1978/79:2265, yrkandet 2, och 1978/79:2287 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört om återupptagande av förhandlingarna med Kockums AB,

2. beträffande avtalet mellan staten och Kockums AB att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:124 mom. 1 och med avslag på motionen 1978/79:2286, yrkandet 1, bemyndigade regeringen att godkänna avtalet mellan staten och Kockums AB om statens förvärv av Kockums varvsrörelse, m. m., i vad staten därigenom iklädde sig ekonomisk förpliktelse,

3. beträffande stirlingprojektet att riksdagen skulle

a) lämna propositionen 1978/79:101 bil. 11 punkten 4 mom. 1 samt motionen 1978/79:1518 utan åtgärd,

b) med bifall till propositionen 1978/79:124 mom. 5 bemyndiga regeringen att, med upphävande av tidigare lämnade medgivanden, medge förenade fabriksverken att solidariskt med Kockums Air AB teckna borgen för lån till KB United Stirling (Sweden) AB & Co av 110 500 000 kr. jämte ränta,

4. beträffande finansiella åtgärder m. m. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:124 mom. 2–4 och 6–9 skulle

a) bemyndiga regeringen att överlåta från Kockums AB förvärvade aktier och andra tillgångar i enlighet med vad föredragande statsrådet hade förordat,

b) bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att – utöver tidigare lämnade garantier – för verksamhetsåren 1978 och 1979 ikläda staten garantier till Svenska Varv AB till ett sammanlagt belopp av 1 500 000 000 kr. avseende

Förvärv av Kockums varvsrörelse, m. m.

Fredagen den
18 maj 1979

*Förvärv av Kock-
ums varvsrörelse,
m. m.*

förlusttäckning för kundfordringar och fartygsproduktion,

c) bemyndiga regeringen att efterge det från Kockums AB till Svenska Varv AB överförda lånet om 340 000 000 kr.,

d) till Bidrag till Svenska Varv AB på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 500 000 000 kr.,

e) till Förvärv av aktier m. m. från Kockums AB på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kr.,

f) till Bidrag till Svenska Varv AB för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 235 000 000 kr.,

g) till Kapitaltillskott till Statsföretag AB för att överta Kockums Industri AB på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 50 000 000 kr.,

5. beträffande anställningsgaranti att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:124 i ifrågavarande del och med avslag på motionerna 1978/79:2286, yrkandet 2, och 1978/79:1642, yrkandet 2, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört om anställningsgaranti för de anställda vid Kockums Varv (Shipyard) AB,

6. beträffande garantier till den statliga varvskoncernen att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 bil. 17 punkten G 2 till Täckande av förluster på grund av garantier till den statliga varvskoncernen för budgetåret 1979/80 under fjortonde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

7. beträffande skogsmaskinsbranschen att riksdagen skulle

a) avslå motionen 1978/79:1517,

b) avslå motionen 1978/79:2008 i ifrågavarande del,

8. beträffande Svenska Varv AB:s organisation att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2265, yrkandet 1,

9. beträffande kapacitetsnedskärningar vid varven att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1527,

10. beträffande mindre och medelstora varv att riksdagen skulle

a) avslå motionen 1978/79:388,

b) avslå motionen 1978/79:1011.

Reservation hade avgivits beträffande Svenska Varv AB:s organisation av Erik Hovhammar (m) och Margaretha af Ugglas (m) som ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2265, yrkandet 1, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande anställningsgaranti av Erik Hovhammar (m) och Margaretha af Ugglas (m).

ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! När riksdagen fattade sitt senaste stora varvspolitiska beslut i december i fjol stod det klart för de flesta att även Kockums måste övertas av staten för att man därmed skulle kunna hindra en konkurs. Av föreliggande proposition framgår tydligt att statens totala åtaganden i samband med förvärvet – bortsett från förlustrisken kommande år – blir närmare 4 000 milj. kr.

I samband med varvsfrågans behandling i höstas framförde vi från moderata samlingspartiet bl. a. att de direkta vinsterna av att samordna flera varv i en enda statlig koncern visat sig vara synnerligen begränsade. Nackdelarna är däremot uppenbara. Beslutsvägarna har blivit längre, och därmed försvåras en direkt kontakt mellan de olika varvsenheterna och företagsledningen. Det uppstår också lätt konflikter mellan olika varvsregioner. En uppdelning av de statliga varven på två fristående varvsgrupper, en i Sydsverige och en i Västsverige, bör således övervägas. Skälen för en sådan uppdelning har ökat i och med att Kockums varv kommit att tillföras den statliga varvskoncernen. Enligt vår mening bör regeringen låta utreda en ändrad organisationsstruktur för de statliga varven.

Herr talman! Vi reserverade oss också mot den anställningsgaranti för de varvsanställda som socialdemokrater och folkpartister gjorde upp om i utskottet. Skälen härför upprepar vi i ett särskilt yttrande som är fogat vid näringsutskottets betänkande 1978/79:47. Det kan inte vara rimligt att utfärda anställningsgaranti för en viss grupp anställda och inte för andra. Det är extra olyckligt att göra det i en situation när vi kan konstatera att konjunkturen i många branscher – glädjande nog – är på väg uppåt och det är angeläget att främja arbetskraftens övergång till företag och branscher som har goda utvecklingsmöjligheter. Vi är i det sammanhanget angelägna att framhålla att de nödvändiga strukturförändringarna måste ske i socialt acceptabla former.

Näringsutskottet har inte följt regeringens proposition i alla delar. I ett väsentligt avseende vill utskottet ändra den träffade överenskommelsen. Det gäller Kockums AB:s möjligheter att i framtiden utnyttja rätten till förlustavdrag och därmed tillgodogöra sig skattevinster. I den moderata motionen 2265 kritiserar avtalet i detta hänseende. Det är enligt vår uppfattning obilligt ur allmän synpunkt att möjligheten att göra skattevinster kvarstår samtidigt som staten övertagit samtliga skulder. I den moderata motionen föreslås därför att avtalet med Kockums förses med en bestämmelse om skyldighet för Kockums att efter hand som skattevinster på grund av utnyttjade förlustavdrag uppstår inleverera motsvarande belopp till statsverket.

Skatteutskottet, som ombetts yttra sig i frågan, förordar enhälligt den moderata lösningen, och vi konstaterar att näringsutskottet gör sammalunda. Detta noterar vi självfallet med tillfredsställelse.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som vi har fogat vid näringsutskottets betänkande nr 47.

Nr 150

Fredagen den
18 maj 1979

*Förvärv av Kockums varvsrörelse,
m. m.*

Fredagen den
18 maj 1979

*Förvärv av Kock-
ums varvsrörelse,
m. m.*

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Detta ärende bildar en händelse, som är smått historisk. I årtal, gång på gång, har vpk kritiserat det sätt, på vilket statens och det allmännas pengar använts för att köpa ut privata intressen ur olika krisföretag.

Med olika manövrer har Saléns och andra finansgrupper till gott pris kunnat bli av med förlustverksamheter och fått förmåner som de kunnat tillföra sina andra aktiviteter. Staten har fått regissera nedläggningar och massavskedanden. Privatintressena har kunnat göra fördelaktiga utlandsinvesteringar.

På detta har ingen utom vi tidigare reagerat. Socialdemokratiska industriministrar, jämtländska jordbrukare och folkpartistiska aktiemiljonärer har alla funnit det helt i sin ordning att folkets gåvor till Salén och andra överlämnats oklanderligt och regelbundet.

Men i dag har det otroliga inträffat. Inte bara socialdemokraterna utan t. o. m. – hör och häpna, svenska folk – det moderata samlingspartiet har tyckt att skatteförmånerna åt Kockums varit alltför tjocka att svälja.

Jag hälsar herrarna och damerna i de andra partierna välkomna i kritiken av statens gåvopolitik till finansvärlden. Det var bara synd att det dröjde så länge innan ni kom.

Och så särskilt trovärdig är inte heller omvändelsen. Snarare är den ett exempel på tillämpningen av vad de gamla romarna talade om som: "Quod licet Jovi, non licet bovi" – det som är tillåtet för en gud är inte nödvändigtvis tillåtet för boskapen, eller i dagens termer: Förmåner som beviljas Saléns, kan inte utan vidare beviljas Kockums.

Bortsett från denna frestande ironiska kommentar är det givetvis tacknämligt att utskottet reagerat. Men det är å andra sidan från varvspolitisk synpunkt inte någon särskilt effektiv poäng att nu föra in skatteförmånerna i avtalsdiskussionen. Mycket bättre hade det varit att ta över även moderbolaget. Det är däri sakens kärna ändå ligger. Det är nästan ofattbart att regeringen inte redan från början grep sig an frågan från den utgångspunkten. Det kan inte gärna vara av omedvetenhet eller av förbiscende. Även om det nu är i senaste laget borde man i första hand i nya förhandlingar söka en uppgörelse med det innehållet. På så sätt skulle dessa förmåner kunna bidra till en konsolidering av hela rörelsen och alltså kunna komma varvs- och industrirörelsen till godo på ett välbehövt sätt.

Men tyngdpunkten i denna debatt, herr talman, borde ligga på den andra delen av problemet, nämligen varvsindustrins framtid. Statens övertagande av varvs- och industrirörelsen och dess önskvärda övertagande av Kockums alla verksamheter är ju inget självändamål. Syftet är att bedriva varvspolitik. Och det bör enligt vår mening vara en offensiv och förnyande varvspolitik.

Den 5 december var detta ämne föremål för diskussion i riksdagen. Det hade varit en stor fördel för den politiska arbetarrörelsen och en styrka i ryggen för varvsindustrins anställda, om folkpartiregeringen tvingats till reträtt från sin hänsynslösa nedläggningslinje när det gäller varven. Mellan

5 000 och 6 000 varvsjobb bort – det var folkpartiets linje. I stället för att avvisa denna katastrofpolitik gjorde socialdemokratiska gruppen i riksdagen gemensam sak med folkpartiet. Man godkände nedskärningarna men utbad sig av folkpartiet den ynnesten att de skulle dröja till utgången av 1980.

Vpk har inget till övers för denna sorts samarbete på det politiska mittfältet. Man kan inte som arbetarrörelsepolitiker sitta i TV eller i andra stora offentliga debatter, t. ex. i idrottshallen i Landskrona, och hävda att man skall rädda varven, slå vakt om jobben – och sedan sätta sig i riksdagen och hjälpa folkpartiet med nedskärningarna.

Arbetarrörelsen bör ställa upp bakom de varvsanställda. Arbetarrörelsen borde stå samlad bakom kravet på en ny, offensiv varvspolitik.

En stor del av landets industriella framtid ligger i att man slår vakt om och utvecklar all sådan kapacitet som är användbar för avancerad och mångsidig systemproduktion. Sådan produktion ger flest jobb, eftersom den bygger på kvalificerad mänsklig arbetsinsats och mänskligt tänkande. Den är som regel också energisnål och representerar en form av industriell tillväxt som inte är kopplad till rovdrift och råvaruslöseri.

Varven är ett bra exempel på sådan kapacitet. Därför bör den industrin inte reduceras eller läggas ned. Nedläggningsplanerna bör stoppas. Varvsindustrin bör bevaras och sättas in i ett nytt sammanhang. Den bör utgöra en byggsten i en statlig industripolitik, som avser att med nya bättre industri- anläggningar, nya transportsystem och nya produktionsprocesser ge svensk produktion större effektivitet med sparad energi och mindre miljöförstöring. Tecknen tyder klart på att svenska varv på en smula sikt kan hävda sig väl då det gäller att offerera och sälja sådana här systemlösningar till skilda länder. Och efterblivenheten och de stora behoven av förnyelse inom svensk industri, speciellt kanske processindustrin, och svenskt transportväsen ger likaledes ett underlag för viktiga arbetsuppgifter åt en varvsindustri som har fått bevara och förfina sin kapacitet.

Därför säger vi till socialdemokraterna i varvsfrågan: Hjälp till att ge de varvsanställda råg i ryggen i deras strid för sina jobb, genom att gå fram för en offensiv varvspolitik. Slit er loss från denna förödande folkpartistiska omfamning, som ni gett er in i bl. a. när det gäller varvsfrågan. Men byt inte ut den, som ni gjort i trafikpolitiken och kärnkraftsfrågan, mot ett famntag från moderaterna. Det är lika ödesdigert. Utan visa att arbetarrörelsepolitik är något kvalitativt och i grunden annat än borgerlig politik. Det är bara genom att ge människorna något klart att identifiera sig med som det kan bli möjligt att i det stundande valet i september bryta den borgerliga riksdagsmajoriteten.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till vpk:s motioner 2286, 1527 och 1642 i berörda delar.

HUGO BENGTTSSON (s):

Herr talman! I förevarande utskottsbetänkande tas frågan om statens förvärv av Kockums varvsrörelse och vissa andra av Kockums ägda företag upp till behandling. I betänkandet behandlas också vissa andra frågor, som

Förvärv av Kockums varvsrörelse, m. m.

Fredagen den
18 maj 1979

*Förvärv av Kock-
ums varvsrörelse,
m. m.*

aktualiserats i samband med budgetpropositionen och i samband med tilläggsbudget II. Jag kommer, herr talman, för tids vinnande endast att uppehålla mig vid de frågor som Erik Hovhammar och Jörn Svensson har tagit upp och de frågor som i övrigt kommit att bli kontroversiella.

Kockums är som bekant en stor industrigrupp, där tonvikten ligger på varvsrörelsen, men den sysslar också med tillverkning av maskiner, system för skogsbruk och skogsindustri, fordon för tunga transporter och vissa andra mindre saker. Det har sedan några år stått klart att koncernens finansiella ställning har varit svag, främst kanske beroende på den internationella varvskrisen.

Från socialdemokratiskt håll har vi också som bekant vid flera tillfällen motionerat om att förhandlingar skulle tas upp från statens sida med Kockums för att man om möjligt skulle kunna förhindra vad vi redan då förutsåg och var rädda för – en konkurs. Under fjolåret kom äntligen förhandlingar i gång, som i sitt första skede resulterade i ett statligt lån på 340 milj. kr.

Vårt stora intresse för företaget får ses mot bakgrund av att det har 7 300 anställda – människor som skulle komma att hamna i stora svårigheter om verksamheten lades ned.

Det avtal som vi nu har att ta ställning till innebär, att staten för 20 milj. kr. förvärvar Kockums AB och samtliga dotterbolag med undantag av Kockums Fastighets AB. Med köpet följer också, som herr Hovhammar har utvecklat, betydande skulder. Detta framgår av handlingarna i ärendet.

Det som i samband med utskottsbehandlingen av ärendet kommit att uppta en betydande tid och tilldragit sig stor uppmärksamhet är, att överlåtelsen sker i sådan form att Kockums AB torde vara berättigat till förlustavdrag vid 1980–1988 års taxeringar. Enligt lagen om rätt till förlustutjämning har skattskyldig under vissa omständigheter rätt till avdrag för förluster som är hänförliga till tidigare beskattningsår.

Frågan om förlustavdrag har aktualiserats i tre motioner, en från socialdemokratiskt håll, en från moderater och en från vänsterpartiet kommunisterna. Motionärerna utgår från att denna konsekvens av avtalet knappast var avsedd av regeringen och menar, att den framstår som stötande från allmänna synpunkter. Man finner det också klart otillfredsställande, att regeringen inte har tagit upp frågan i propositionen.

Utskottet har remitterat denna fråga för yttrande till skatteutskottet. Utskottet instämmer i allt väsentligt i den kritik som motionärerna har riktat mot avtalet i detta hänseende. Gällande skatteregler hindrar inte att Kockums AB och dess intressenter i framtiden tillgodogör sig det betydande värde som möjligheterna till förlustavdrag representerar. Hur stora belopp det här är fråga om är det i dag omöjligt att bedöma. Detta innebär också att avtalets ekonomiska konsekvenser inte nu kan avgöras. Mot denna bakgrund har skatteutskottet rekommenderat näringsutskottet att förordna, att regeringen får i uppdrag att ta upp förhandlingar med Kockums AB om komplettering av avtalet med en klausul av huvudsaklig innebörd, att Kockums AB efter hand skall betala in ett belopp till staten, som motsvarar framtida skattelätt-

nader på grund av förlustavdrag. Skulle dessa förhandlingar inte leda till avsett resultat, förklarar sig skatteutskottet berett att pröva frågan om ändring i berörd skattelagstiftning för att eliminera de här kritiserade effekterna.

Näringsutskottet instämmer – låt mig poängtera detta – enhälligt i skatteutskottets synpunkter och förordar, att regeringen får i uppdrag att ta upp förhandlingar med Kockums AB om komplettering av avtalet med en klausul av den innebörd som skatteutskottet rekommenderat.

Vi har från näringsutskottet framhållit att det står regeringen fritt att, sedan förhandlingarna återupptagits, godkänna avtalet även om en klausul av den angivna innebörden inte inflyter i detta. Skulle denna klausul inte komma in i avtalet, förutsätter utskottet att skatteutskottet kommer att pröva frågan om ändring av berörd skattelagstiftning.

När avtalet är en realitet är det meningen att Kockums varv skall överföras till det statsägda Svenska Varv och industrigruppen inom Kockums till Statsföretag. Mot detta har jag och utskottsmajoriteten inga invändningar att rikta. Dock har man från moderat håll, nu liksom då varvsfrågan behandlades i december månad i fjol, föreslagit att Svenska Varv skulle delas upp i två bolag, ett Västvarv och ett Sydvarv, och att dessa sedan skulle ingå i Statsföretagsgruppen.

Motivet till detta skulle, som vi har hört av Erik Hovhammar och som också framgår av reservationen, vara att eliminera de konflikter som lätt uppstår mellan olika varvsregioner. En sådan lösning skulle också enligt Hovhammar förbättra möjligheterna till neutrala företagsekonomiska överväganden, som är nödvändiga då den kapacitetsminskning skall genomföras som riksdagen beslutat om i december i fjol. Hovhammar menar också att det skulle bli företagsekonomiskt fördelaktigt att ha två sinsemellan konkurrerande varvsgrupper.

Jag tror inte ett dugg på de här synpunkterna. Syftet med den enhetliga organisationen för de statliga varven var som bekant att de berörda varvens strukturella problem skulle kunna lösas på ett övergripande och rationellt sätt. Ett annat motiv var att varvens verksamhet såvitt möjligt skulle diversifieras.

När nu övertagandet av Kockums blir en realitet, så skall detta givetvis leda till en översyn av organisationen så att företaget smälter in i Svenska Varv. Detta framhöll f. ö. utskottet redan i sin skrivning i fjol. Men vi framhöll samtidigt att om och när Kockums inlemmande i den statliga varvsrörelsen blir en realitet, så skall den översyn som då skall göras ske i samverkan mellan företagsledningen för Svenska Varv, de olika varvsenheterna och berörda personalorganisationer. Utskottsmajoriteten står givetvis kvar vid samma uppfattning i dag.

I propositionen har regeringen framhållit att den anställningsgaranti som riksdagen beslutat om och som gäller de anställda inom den statliga varvskoncernen fram t. o. m. år 1980 också skall gälla de anställda vid Kockums varv så snart avtalet undertecknats. Detta hälsar jag och utskottsmajoriteten med tillfredsställelse. Från moderat håll delar man, som vi har hört av Erik Hovhammar, inte den här uppfattningen. Det framgår f. ö. också

Förvärv av Kockums varvsrörelse, m. m.

Fredagen den
18 maj 1979

*Förvärv av Kock-
ums varvsrörelse,
m. m.*

av det särskilda yttrande som moderaterna fogat till utskottsbetänkandet. Man föreställer sig att det skulle få olyckliga verkningar från såväl arbetsmarknads- som näringspolitiska synpunkter. Jag tycker det hade varit betydligt trevligare om man också hade ägnat den mänskliga arbetskraften sin omtanke – det är detta som har förestavat vårt handlande. Vår förhoppning är givetvis att företaget skall kunna få nybeställningar i en utsträckning som gör att anställningsgarantin inte får någon praktisk betydelse.

Nu säger Jörn Svensson i sina kommentarer här ifrån talarstolen att det hade varit betydligt bättre om vi från socialdemokratiskt håll hade ställt oss bakom de anställda vid varven. På det sättet hade vi gagnat dem bättre än genom att handla som vi gjorde i fjol då vi ställde upp bakom förslaget om en 20-procentig nedskärning vid storvarven.

Vi har, Jörn Svensson, diskuterat den här frågan tidigare. Vi kan inte bortse från den internationella konjunkturbild som vi lever mitt uppe i. Vi är helt överens med de anställda på varven om att försöka göra det bästa möjliga av den här situationen. Ute på de olika varvsenheterna diskuteras uppslag och idéer till nya produkter.

Det är alltid lätt att säga att man bör gripa till alternativ produktion. Men det är betydligt svårare när man skall gå från ord till handling. Jag har på nära håll konfronterats med detta, eftersom jag på den här punkten har ett verkligt intimt samarbete med de anställda ute på varven. Jag har då kunnat konstatera att det är ytterligt svårt att skaffa fram nya objekt för varven. Det gagnar inte mycket att stå här och med yviga gester säga att det är bäst att ställa sig bakom de varvsanställda och deras krav på sysselsättning utan att nämna något om alternativ sysselsättning.

Vi har som sagt i praktisk handling visat att vi är beredda att hjälpa de anställda ute på varven. Under tiden som vi jobbar med att få fram nya och alternativa sysselsättningar där ute har vi som bekant lyckats genomdriva här i kammaren en anställningsgaranti som gäller både för 1979 och för 1980.

Herr talman! Med dessa kommentarer yrkar jag bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

ERIK HOVHAMMAR (m) kort genmäle:

Herr talman! Hugo Bengtsson kommenterade vår reservation. I detta sammanhang vill jag betona att stordrift, alltför stora företagsenheter, inte löser alla problem. Den erfarenheten har man gjort i många branscher. Vi anser att det bör finnas möjligheter att skapa effektiva enheter inom den organisation som vi nu diskuterar. Organisationen skulle bli smidigare och konkurrensen skulle påverkas på ett positivt sätt. Därför har vi utarbetat det här förslaget. Jag vet att det har uppfattats ganska positivt på varvshåll.

Vidare har vi i ett särskilt yttrande gått emot anställningsgarantin. Vi tycker att den förhindrar nödvändiga strukturförändringar, och det inte minst i en uppåtgående konjunktur som jag nyss sade. Den arbetskraft som finns måste på sikt söka sig till företag och branscher där man hyser förhoppning om att det skall finnas en framtid. Man kan alltså, herr talman, inte

konservera arbetskraft inom en viss bransch som har väldigt stora svårigheter och där framtidsmöjligheterna tycks vara synnerligen begränsade.

Det talas också om alternativ produktion, men en sådan kan man inte få fram på några månader eller några år. Det är något som vi får arbeta med på sikt.

Avslutningsvis vill jag säga att den omdirigering av arbetskraften som skall ske också måste företas under goda och socialt acceptabla former.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Hugo Bengtsson är en mästare i att bevisa den gamla tesen om att frasen i politiken ibland har en överväldigande makt över verkligheten. Det är ju inte så att ni i praktisk handling har visat att ni ställer upp bakom de varvsanställda för att rädda jobben. Ni har i beslut efter beslut under årtal här i riksdagen visat att ni ständigt varit beredda att gå på nedskärningar av varvskapaciteten. Den 5 december var inte första gången ni skar ned varvskapaciteten, inte heller var det första gången ni gjorde det ihop med folkpartiet. Ni vet också vilken kritisk diskussion beträffande denna negativa syn på varvsindustrin som pågår ute på varven. Det är inte alls så att ni är i takt med de anställda. Försök inte sprida den illusionen!

Det är väldigt lätt att slå ut med armarna som Hugo Bengtsson gör och säga att den internationella konjunkturen, den allmänna utvecklingen, är obönhörlig och att vi måste underkasta oss den, den gör det nödvändigt att ta ytterligare steg när det gäller nedskärningen av varvsindustrin. Det kommer ju en ny varvsproposition när den här planeringsperioden är över. Den propositionen framläggs 1980, och då blir det förmodligen ännu fler nedskärningar. Jag vill därför fråga: Vill ni ha ännu större nedskärningar 1980 eller vilket perspektiv har ni? Jag vill ha ett konkret svar på den frågan av Hugo Bengtsson. Kommer ni att stödja de förslag om ytterligare nedskärningar och avskedanden inom varven som då med all sannolikhet framläggs?

Man måste inom arbetarrörelsen komma ifrån den här underkastelsen under den kapitalistiska utvecklingen. Man får inte längre framställa strukturomvandlingen som någonting obönhörligt och anonymt som vi bara har att finna oss i. Arbetarrörelsens chans att ge människorna ett alternativ ligger i att den har en konkret aktiv politik som innebär ett alternativ till denna obönhörliga strukturomvandling som de borgerliga talar om. Vi vet t. ex. att det finns ett stort behov av att spara energi och att förhindra ytterligare miljöförstöring genom utsläpp inom processindustrin. Det behövs helt nya, moderna och effektiva processanläggningar. Det är ett stort behov av sådana. Varven lämpar sig mycket bra för den typen av systemproduktion.

Vi har vidare ett stort behov av en förnyelse av de kollektiva transportmedlen. Också det ligger till vissa delar mycket väl till för varven.

Vi har också ett stort behov av att rusta upp och för transporter i större utsträckning utnyttja den inrikes sjöfarten i landet. Också det är någonting som ligger mycket väl till för varven.

Fredagen den
18 maj 1979

*Förvärv av Kock-
ums varvsrörelse,
m. m.*

Dessa förslag har vi ställt under många år, men ni har aldrig velat ta upp dem och utveckla dem, vare sig inom ert parti eller i utskottet. Genom att infoga varvsindustrin i ett internationellt industrialiseringsprogram, som tar upp dessa frågor, skapar man ett stöd och för framtiden en intern marknad i landet för varvsindustrins produkter, något som kan vända den negativa utvecklingen.

HUGO BENGTTSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! När Erik Hovhammar pläderade för att varven skulle delas upp i två grupper pläderade han samtidigt för att de skulle flyttas över till Statsföretag. Men han råkar här ut för en väldig dualism. Han säger att det inte är bra när det blir för stora enheter och därför bör man dela på varven – det blir då effektivare. Men i samma andetag vill han jaga in varven i Statsföretag – denna stora grupp.

Jag har tidigare till Erik Hovhammar sagt att jag inte tror på det här. Svenska Varv har inte jobbat så värst länge. Låt företaget få litet tid att arbeta vidare. Den nuvarande organisationen har inte visat sig vara dålig, och jag tror att företaget skall kunna finna de rätta arbetsformerna.

Erik Hovhammar och moderaterna i övrigt är ju motståndare till anställningsgarantin. Det har han redovisat här i dag. Den här saken diskuterade vi även i fjol när vi behandlade varvspropositionen. Trots den uppåtgående konjunktur som Erik Hovhammar hänvisade till – en uppgång i konjunkturen, om än mycket liten, kan kanske skönjas – är det ändå mycket ont om jobb, inte minst på varvsorterna. Det finns i dag inga nya jobb för dem som eventuellt friställs. Vi anser därför att vi måste ha litet is i magen och låta anställningsgarantin stå kvar. Vi får sedan hoppas att den konjunkturuppgång som Erik Hovhammar talade om skall komma, och då kommer anställningsgarantin inte att kosta oss någonting. Men i dagsläget har det en mycket stor betydelse för de anställda att de vet att jobben är tryggade för det här året och för det följande.

Jörn Svensson säger att vi på socialdemokratiskt håll är med och gör nedskärningar ute på varven. Jag vill säga till Jörn Svensson att om vi inte får några nybeställningar, så måste vi anpassa oss efter det läget.

Jörn Svensson sade att det hade varit bättre om vi hade ägnat oss åt en aktiv och konkret politik. Det är ett recept som jag vill ge Jörn Svensson. Om han hade ägnat sig åt en sådan politik, hade det varit betydligt lättare att diskutera dessa frågor.

ERIK HOVHAMMAR (m) kort genmäle:

Herr talman! Svenska Varv kan mycket väl bli en koloss på lerfötter. Jag upprepar att man inte löser problem genom att slå ihop alltför många företag. Hård konkurrens är alltid bra. Det är därigenom vi har byggt upp välståndet här i landet – ett välstånd baserat på marknadsekonomi och enskild företagsamhet.

I det nu aktuella fallet har vi anvisat vissa vägar som vi tror är väsentliga. Varvsindustrin är en hårt drabbad bransch, och den behöver bli föremål för

ökad uppmärksamhet. Men vi tror inte att den organisation som man nu har skapat löser problemen. Därför har vi anvisat andra lösningar, vilka har uppmärksammats positivt från varvshåll.

Avslutningsvis skall jag än en gång säga några ord om anställningsgarantin. Vi anser att dagens arbetskraft måste vara rörlig. Om det finns överskott på duktiga svetsare i Malmö, skall de kunna flytta till Ljungby i Småland, där det är brist på sådan arbetskraft. Det är kontentan i vårt resonemang.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag ställde en fråga till Hugo Bengtsson om vilken varvspolitisk syn som socialdemokraterna grundar sitt resonemang och sina ställningstaganden på. Har socialdemokraterna den synen, att det ställningstagande som obönhörligen måste komma när planeringsperioden utlöper 1980 och som här i riksdagen måste göras på hösten 1980 skall gå ut på ytterligare nedskärningar, eller vill ni bevara det som finns och återuppbygga en del av det som har raserats? Detta är en mycket viktig fråga, och jag vill ha ett svar på den. Jag har, i olika varvsdebatter, flera gånger ställt den frågan till Hugo Bengtsson, men jag har aldrig fått något svar.

Frågan borde vara viktig för herr Bengtsson eftersom den berör herr Bengtssons hemort. Om nedskärningarna av varvssektorn fortsätter, blir nämligen Öresundsvarvet det varv som först kommer att gå åt. Därför är det – inte minst för de anställda vid varvet – viktigt att få veta vilken utveckling som väntar 1980. Vi skall väl ändå hoppas att vi 1980, när beslutet om varven skall fattas, har en annan regering. Vi hoppas att det då är ni socialdemokrater och inte de borgerliga som sitter i regeringen. Men då är det viktigt att ni inför valet ger ett klart besked om vilken varvspolitik som ni fortsättningsvis kommer att föra. Vi kan säga rent ut att samarbetet med folkpartiet, vare sig det gäller varven eller andra områden, inte har varit bra för arbetarrörelsen. Det tror jag att även socialdemokraterna i själ och hjärta erkänner. Samarbetet har inte heller varit bra för socialdemokraternas förankring väljarmässigt.

Hugo Bengtsson talar om konkret politik. Jag vill fråga Hugo Bengtsson, som ständigt talar så varmt om nödvändigheten av anpassning: Är det konkret politik att anpassa sig efter obönhörliga, anonyma krafter, som man inte ens gör en tillstymmelse till ansträngning för att försöka påverka och styra? Accepterande av den kapitalistiska marknadsekonomis alla verkningar, är det konkret politik?

Nej, Hugo Bengtsson, konkret politik är att komma med sådana förslag som vi har kommit med. Men sådana förslag röstar ni tyvärr alltid ned och tar aldrig upp till en positiv diskussion och behandling i utskottet. Det är förslaget att rusta upp den industriella kapaciteten i den delvis mycket nedgångna processindustrin. Det kan ske genom nya, effektivare och energisnålare anläggningar av den typ som just varven kan producera. Det är förslaget att ta upp frågan om en stor rustning på bred front av det kollektiva trafiknätet, vilket också delvis skulle kunna ge jobb åt varven. Det är förslaget att ta upp frågan om en upprustning och en utvidgning av den inrikes sjöfarten i det framtida svenska transportväsendet – en sektor som också är av

*Förvärv av Kock-
ums varvsrörelse,
m. m.*

stort intresse för de framtida möjligheterna att skapa sysselsättning vid varven. Det är en konkret politik att komma med sådana förslag. Men det är inte konkret politik att, som ni gör, strunta i dem.

HUGO BENGTTSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det har väl framgått av hela vårt handlande att vi inte är intresserade av att skära ned verksamhet någonstans över huvud taget, men man kan ibland ställas inför situationer som man måste acceptera och göra det bästa möjliga av. I det läge som vi nu befinner oss i håller både vi som parti och alla de som ute på arbetsplatserna är engagerade i varven på med att diskutera olika lösningar och försöka få fram nya objekt som lämpligen kan placeras på varvsföretagen. Jag kan försäkra Jörn Svensson att jag har deltagit i många och långa diskussioner om konkreta objekt, men det är ytterligt svårt – det vill jag understryka – att få fram någonting som är både hållbart och gångbart. Det är lätt för Jörn Svensson att räkna upp olika saker här från talarstolen, men vid en konfrontation med den kalla verkligheten är det inte lika enkelt.

Vi har vissa saker på gång som förhoppningsvis skall medverka till att lösa problemen. Jag är inte överoptimistisk i dag, men jag tror att de ansträngningar som vi gör skall, i kombination med ett bättre konjunkturläge, medverka till att sysselsättningen skall kunna klaras både i min egen hemort och på de andra varvsorterna.

Erik Hovhammar säger att Svenska Varv lätt kan bli en koloss på lerfötter. Nej, visst inte! Om Erik Hovhammar hade lite bättre kännedom om företaget skulle han inte uttrycka sig på det sättet. Företaget försöker anpassa sig efter den verklighet som det lever i. Jag förstår definitivt inte moderaternas ställningstagande i det här stycket. Det är som bekant inte så värst länge sedan vi överförde vissa varvsenheter från Statsföretag till Svenska Varv. Låt den här organisationen verka, så kommer det nog att bli bra.

Förste vice talmannen anmälde att Jörn Svensson och Erik Hovhammar anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

FRITZ BÖRJESSON (c):

Herr talman! När det stod klart att den kända profilen i Malmö hamn med varvsnamnet Kockums måste tillföras det statsägda varvet och att inget storvarv mer skulle finnas i det här landet framkallade det nog olika känslor. En del menade att detta var väldigt tråkigt. Andra kanske ansåg att utvecklingen gick i den riktning som man hade önskat. Kockums situation beror ju på – det har sagts här förut – konjunkturutvecklingen, den överproduktion av i första hand tanktonnage som finns i världen och den överinvestering i varv som har förekommit.

Utskottets olika grupper är överens om att tillstyrka vad som har föreslagits i propositionen, nämligen att Kockums skall anslutas till Svenska Varv AB. Moderaterna har en avvikande mening på så sätt att de vill att det påtänkta varvsföretaget skall delas upp i två fraktioner, vilka skall ägas av

Statsföretag.

Man har en känsla av att Kockums aktieägare har hållit produktionen i gång så länge som rimligtvis kunnat begäras. Något som inte har nämnts här men som bör noteras är att om en konkurs hade varit oundviklig skulle den kanske inte direkt ha berört de anställda lika hårt som den skulle ha drabbat alla underleverantörer. Samhället hade väl på ett eller annat sätt fått ta hand om de anställda, men hur man skulle ha gjort med alla underleverantörer i svårigheter har jag ingen möjlighet att bedöma just nu.

Enligt regeringsförslaget övertar staten Kockums tillgångar utom två bolag – Kockums AB och Kockums Fastighetsbolag. Resten förvärvas för en köpeskilling av 20 milj. kr. jämte det belopp som svarar mot Kockums skulder tillträdesdagen. Det har näringsutskottet i dess helhet tillstyrkt, även moderaterna.

Men i ett avseende avviker näringsutskottet från regeringens förslag. Utskottet förordar en komplettering av uppgörelsen med Kockums, om det går för sig, angående utnyttjandet i framtiden av rätten till förlustavdrag i skattchänseende.

Detta är en punkt som i synnerhet kommunisterna angripit. Skälet till att man inte kunde ta med de två bolag som inte omfattas av överenskommelsen är i huvudsak att man var osäker på om bolagsstämman skulle godkänna det. Konkursshotet var inte långt borta. Aktieägarnas antal är över 14 000.

Man kan naturligtvis i viss utsträckning instämma i kravet i vpk:s partimotion att alla tillgångarna skulle ha varit inbegripna i avtalet, men de praktiska omständigheterna här i världen är sådana att man gör klokt i att i vissa fall beakta dem.

Nu får man i stället se efter om det finns möjligheter – jag säger möjligheter, för det är osäkert om det går – att träffa en uppgörelse om förlustutjämningsrätten. Transaktionerna mellan Svenska Varv och Kockums kan nämligen medföra uteblivna skatteintäkter för stat och kommun. Det gäller förlustavdrag på sammanlagt mer än 100 milj. kr. Realisationsförluster kan kvittas mot realiseringsvinster.

Yrkanden om en ändring på den punkten har ställts i motioner av Erik Hovhammar och Erik Wårnberg. Men varken det av aktieägarna i december 1978 godkända anbudet eller det den 11 januari 1979 träffade avtalet mellan staten och bolaget rymmer något avstående från eller någon överlåtelse av förlustutjämningsrätten. Detta måste beaktas, och det har vi också haft uppe i utskottet. Även en utomstående sakkunnig jurist har gjort gällande att det från statsrättslig synpunkt är troligt att ett svenskt skattesubjekt icke med bindande verkan kan avstå från en i lag fastslagen avdragsrätt.

Jag vill gärna också anlägga några synpunkter på hela varvssituationen i dag i landet. Vi diskuterade ju under fjolåret de små och medelstora varvens situation, och det beslöts att en varvskommission skulle tillsättas. I det läge som råder för varven kan man nog inte komma ifrån, att det blir en viss sammanbindning även med de små varven när man nu skall gå till verket för att organisera upp och ställa prognoser för framtiden för Svenska Varv.

Så sent som den 15 maj publicerades uppgifter om att en enskild ägargrupp

Nr 150

Fredagen den
18 maj 1979

*Förvärv av Kock-
ums varvsrörelse,
m. m.*

hos Kockums i Malmö hade beställt fyra 20 000-tonsbåtar och hos Oskarshamns Varv, som tillhör de mindre varven, också fyra 20 000-tonsbåtar. Tillsammans med kringinvesteringarna blir det totalt 2 miljarder kronor. Det lär vara den största satsning som något privat företag någonsin presterat i Sverige. Naturligtvis har penningvärdet fallit undan för undan, men det är att märka att allting förändras ganska snabbt, och de prognoser och beräkningar som man gör på längre sikt kommer ofta att rubbas.

Jag vill gärna ge Hugo Bengtsson rätt när han inte vill understryka möjligheterna till alternativ produktion alltför mycket. För vad är det vi har sett när det har talats om alternativ produktion inom den svenska industrin? Jo, det är ofta så att man stjälar från andra. Det blir inte någon nyproduktion i och för sig, utan man tar tips och idéer från andra företag, som de skulle ha genomfört. Den som har läst de promemorior som finns i departementet från olika företag och fackföreningar här i landet angående utvecklingen av Algots Nord finner att man inte kommer långt utan att stöta på samma problem på en annan ort, i ett annat företag och för en annan fackklubb.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till näringsutskottets förslag.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte underlåta att göra en liten kommentar till den bild som Fritz Börjesson, centerns talesman i den här debatten, försöker skapa av begreppet alternativ produktion. Han försöker att passivisera de anställdas kamp ute på industrierna för att vinna nya möjligheter till att säkra sysselsättningen. Han säger att det inte går att bara komma med idéer, för de visar sig i regel mer eller mindre verklighetsfrämmande och betyder bara att man stjälar jobb från andra. Därmed bidrar han till ett synsätt som innebär att man säger: Här är det bara att anpassa sig efter den situation som råder. Talet om alternativ produktion är bara luft.

Naturligtvis får man inte tala om alternativ produktion på det sättet att man säger, att nu skall vi hitta på en väldig massa saker av ny typ att göra, för det handlar inte bara om att göra dem utan också om att få avsättning för dem. Det är här Fritz Börjesson råkar i den fälla som alla anhängare av en kapitalistisk marknadsekonomi hamnar i, nämligen att de fullständigt utesluter varje tanke på att man från samhällsliga institutioners sida, eller från de lönarbetandes sida i form av t. ex. kollektiva kapitalfonder, skall gå in och påverka marknaden och aktiviteterna. Huruvida t. ex. varven skall kunna få avsättning för alternativ produktion har ju mycket att göra med vilken trafikpolitik samhället för. Om man rustar ner järnvägsväsendet, snålar in på dess anslag, släpper fram en hämningslös privatbilism i stället för att bygga upp en effektiv energisnål och fungerande kollektivtrafik i en medveten aktiv planering, så skapas det ju inte utrymme för alternativ produktion.

Vad Fritz Börjesson bevisar med sin defeatism är ju just att privatkapita-

lismen inte klarar den omställning som krävs för att man skall kunna rädda sysselsättningen i framtiden. Här måste samhälleliga instanser, det samhälleliga kollektivet, med löntagarrörelsen bakom sig gå in i en aktiv konstruktiv politik för att skapa nya marknader, skapa aktivitet som kan ge avsättning för den alternativa produktionen. Samhället måste styra resurserna, se till att de används för uppbyggnad, i stället för att man bara skall sitta och vänta på att en privatkapitalistisk marknad skall behaga ta emot eller förkasta de nyttiga ting som människorna producerar.

Detta är oerhört avslöjande för den ideologiska diskussionen och visar klart skillnaden mellan en borgerlig och en socialistisk syn på ekonomin.

FRITZ BÖRJESSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte på något sätt försökt passivisera facketts arbete för att få alternativ produktion och därmed mera jobb. Jag har bara deklarerat att jag har läst alla de brev som från olika fackklubbar här i landet skickats till industridepartementet – brev där man talat om vad man anser blir följden av att Algots Nord hålls vid en viss produktion. Det är bara det jag har talat om.

Jörn Svensson säger att det kapitalistiska samhället inte har klarat varvskrisen. Det vet vi ju allihop – annars hade inte den här frågan kommit upp. Krisen kommer att klaras genom stora insatser från samhället som sådant. Men vi vet att vi kommit i detta läge. Det var inget sensationellt uttalande – det känner vi alla till.

LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag noterar att folkpartiets representanter i näringsutskottet lyser med sin frånvaro i denna debatt. Det kanske är naturligt, för jag tror att de finner hela affären med Kockumsavtalet ganska pinsam för folkpartiet.

Men hur som helst, herr talman – folkpartiregeringen och industriminister Huss får nu sin välförtjänta bakläxa av riksdagen när det gäller Kockumsavtalet och förlustavtalen. Det är viktigt att det noteras på ett klart och entydigt sätt.

Vi upplever ju också så gott som varje dag folkpartiets nederlag i riksdagen. Det är påtagliga och konkreta bevis för hur svag regeringens ställning är och hur riksdagen och dess utskott mer och mer tar över det som egentligen är ett regeringsarbete, om det sköts på rätt sätt.

Men på ett område – det måste vi väl erkänna – har varje regering, hur svag och dålig den än är, ett övertag över riksdagen. Det gäller de förhandlingsuppgörelser med utomstående som regeringen – den exekutiva makten – träffar. Det är fråga om två eller flera parter som är inblandade, det är fråga om paketuppgörelser, och det är därför svårt för riksdagen att riva upp preliminära avtal, hur dåliga de än är. Det finns ofta saker i avtalen som man från riksdagens sida eller från enskilda partier i riksdagen inte vill äventyra – exempelvis sysselsättning, regionala fördelar eller anställningstrygghet.

Allt det här gör att vi ifrån socialdemokratiskt håll i riksdagen har fått svälja avtal med storföretag och privata kapitalägare som lagts fram av de borgerliga

*Förvärv av Kock-
ums varvsrörelse,
m. m.*

regeringarna och som inneburit, som vi sett det, mycket dåliga uppgörelser ur skattebetalarnas synpunkt. Jag kan påminna om de avtal som träffades i samband med bildandet av Svenskt Stål och i samband med bildandet av det halvstatliga Datasaab samt om avtalen i anslutning till stödet till NCB och Skogsägarna.

Vi menar att under de år som borgerligheten har suttit vid makten har det i olika former skett överbetalningar till fördel för de företag som det träffats avtal med. Och vi finner också, när vi ser på det hela närmare, att avtalen ofta inneburit att de banker som haft stora engagemang i olika krisföretag och krisbranscher kommit undan väldigt billigt trots att det heter att också de är till för att ta risker.

Det finns faktiskt statistik som belyser detta. Det är mycket förvånande att det hos bankerna, i en tid då många av deras kundföretag haft det besvärligt, inte egentligen i någon större utsträckning blivit en utökning av kreditförlusterna jämfört med tidigare år. Som vi ser det är det ett tecken på att det från statens sida träffats uppgörelser som varit överdrivet generösa i olika avseenden och inte på bästa sätt hanterat skattebetalarnas pengar.

Men nu i dag har vi alltså kommit fram till behandlingen av Kockumsavtalet. Och man kan väl säga att i det fallet har de skatteflykts- och spekulationsmöjligheter som varit inbyggda i avtalet blivit för starka t. o. m. för de partier som i andra sammanhang haft lätt att ställa upp bakom de andra affärsuppgörelser som träffats från regeringarnas sida. Och det har nu kommit en enhällig bakläxa från skatte- och näringsutskotten i riksdagen, där samtliga inblandade partier ställt upp och sagt att avtalet inte är bra.

Samtidigt visar de många turerna kring det föreliggande Kockumsavtalet hur svårt det ändå är att från riksdagens sida få till stånd t. o. m. som vi tycker helt självklara ändringar i preliminära regeringsavtal – detta trots det enhälliga krav på förändringar som nu ställs från de olika partier som är representerade i riksdagen.

Jag vill också säga att vi har märkt hur industriminister Huss och Kockums ledning i olika avseenden försökt driva ett spel kring Kockumsavtalet för att förmå riksdagen att inte säga ifrån beträffande förlustavdragsmöjligheterna. Man har inte dragit sig för att medvetet misstolka skatte- och näringsutskottens yttranden genom tal om konkurs och liknande. Tanken har tydligen varit att försöka utnyttja de anställdas oro för sina jobb.

Men, herr talman, jag måste här slå fast att riksdagens beslut i dag innebär att det inte finns några sådana risker för anställningstryggheten för de anställda hos Kockums när det gäller konkurs och liknande. Utskottet säger visserligen att man bör omförhandla avtalet men också – och här citerar jag direkt för att det inte skall uppstå några missförstånd: ”Det bör stå regeringen fritt att, sedan förhandlingarna återupptagits, godkänna avtalet även om en klausul med den angivna innebörden” – dvs. som eliminerar förlustavdragen – ”inte inflyter i detta. Utskottet vill emellertid hänvisa till vad skatteutskottet anfört angående denna situation, nämligen att skatteutskottet är berett att i det läget pröva frågan om lagstiftning rörande sådana begränsningar i avdragsrätten att de kritiserade effekterna av nuvarande skatteregler i det

aktuella fallet elimineras fr. o. m. 1980 års taxering.”

Det är alltså helt klart. De anställda löper inga risker; under alla förhållanden är sysselsättningen tryggad. På ett eller annat sätt kommer ändå riksdagen i sista hand att kunna agera. Men anställningstryggheten är säkrad, och konkurshotet finns inte.

Slutligen en sak som jag måste ta upp. Det har nämligen framskyntat i pressen att regeringen och industriministern skulle försöka fortsätta att obstruera riksdagens krav, även sedan riksdagens beslut har fattats. Jag kan då hänvisa till en intervju – med industriministerns informationssekreterare i tidningen Arbetet – som jag finner mycket märklig. Rubriken lyder: ”Huss i protest mot riksdagen.” Det står vidare:

”Nästa vecka väntas riksdagen ge regeringen i uppdrag att förhandla fram ett nytt avtal med Kockums, så att företagets möjligheter till förlustavdrag i 100-miljonersklassen stoppas.

Men industridepartementet och industriministern Erik Huss protesterar (liksom Kockums) och vill inte alls förhandla om avtalet!”

Sedan citerar man informationssekreteraren i industridepartementet, Olle Bolang, som skulle ha sagt:

”Man kan inte förhandla bort gällande lagstiftning. Det ser konstigt ut när riksdagsmän tar beslut som ställer sig över lagen!

Industridepartementets, och då också Erik Huss, strategi är att riksdagen godkänner Kockumsavtalet i den ursprungliga formen. Och att frågan om förlustavdragen hänskjuts till lagutskottet för en noggrann prövning.

– Sedan, kanske inte förrän nästa år, får frågan tas upp på nytt, säger Olle Bolang, ---.”

Det är faktiskt ganska häpnadsväckande att man får läsa sådana uttalanden i en tidning mot bakgrund av det beslut som nu riksdagen går att fatta i den här frågan. Jag skulle därför på det bestämdaste vilja varna statsrådet Huss och industridepartementet för att fullfölja dessa tankegångar. Regeringsmaktens förfall kan väl inte ha gått så långt att man från folkpartiregeringens sida nu vägrar att fullfölja riksdagens beslut. Jag kan inte tro det. Jag kan endast tro att det måste ha varit någon form av olycksfall i arbetet.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan.

SUNE JOHANSSON (s):

Herr talman! Arbetsbördan i riksdagen och det stora antalet propositioner under våren har inneburit att vi ledamöter har fått ägna huvudintresset åt våra egna utskott.

Jag vill gärna deklarera att som en följd av nämnda arbetsbelastning gled propositionen om statens förvärv av Kockumskoncernen obemärkt förbi oss s-ledamöter på Värmlandsbanken, trots att vi i vårt län har anläggningar, bl. a. i Filipstad, som berörs i propositionen. Därför väckte vi inte någon motion – och därför har jag efteranmält mig på talarlistan.

Vid genomläsning av propositionen fann vi att regeringen föreslog att Kockums industridel, omfattande bl. a. Filipstad, Söderhamn och Stensele,

Fredagen den
18 maj 1979

*Förvärv av Kock-
ums varvsrörelse,
m. m.*

skulle överlåtas till Statsföretag.

Den fråga som vi ansett vara aktuell för oss att ta upp vid riksdagens behandling av nu föreliggande utskottsbetänkande gäller anställningsgarantin för de anställda inom Kockums industridel på skogsmaskinsidan och med verksamhet i Filipstad, Söderhamn och Stensele. Alla tre berörda orter ligger inom områden med en mycket svag arbetsmarknad.

I utskottsbetänkandets avsnitt angående tillverkning av skogsbruksmaskiner säger sig utskottet ha förståelse för den omstrukturering som måste ske och som har satts i gång genom överläggningar mellan olika tillverkare i landet, samt för att Statsföretag skall medverka i en pågående utredning om lämplig struktur inom branschen.

Vad som är viktigt för oss, som representerar de län där skogsmaskinstillverkningen inom Kockums ligger, är att en kommande omstrukturering inte får genomföras i andra former än sådana som är socialt acceptabla. I detta lägger vi då också Statsföretags ansvar för att medverka till ersättnings-sysselsättning för de arbetstillfällena som kan komma att försvinna vid en eventuell omstrukturering.

Vad beträffar anställningsgarantin har utskottet skrivit fast denna för de varvsanställda, medan man inte nämner anställningsgarantin för skogsma-skinsdelen. Enligt vad som har framgått av den tidigare debatten här i kammaren i dag verkar det som om Kockums skulle vara bara varv och ingenting annat, men så är det nu inte. Vi som kommer från län som inte har någon varvsdel av Kockums har givetvis i sak ingenting emot att en sådan anställningsgaranti ges de varvsanställda. Men vi anser nog att utskottet på något sätt, och framför allt starkare än vad som framgår av betänkandet, bör markera sin viljeinriktning även för de anställda inom Kockums skogsma-skinsindustri. Därför vill jag rikta en fråga till utskottstalesmännen. Herr Hovhammar behöver inte svara – han har redan tidigare deklarerat att han inte vill ha någon anställningsgaranti – men Fritz Börjesson och Hugo Bengtsson kan kanske ge mig ett besked.

Hur har ni resonerat när det gäller möjligheten till anställningstrygghet för de anställda inom skogsmaskinsdelen i Kockums? Jag förutsätter att ni är medvetna om det ytterst prekära sysselsättningsläge som råder på berörda orter.

Att skogsmaskinsdelen överförs till Statsföretag är i och för sig ingen egentlig sysselsättningsgaranti; det har vi tidigare erfarenhet av, bl. a. i Filipstad. Men med beaktande av att ingen av de här orterna har råd att mista ett enda jobb anser vi att utskottstalesmännen bör ge mig och andra uppgift om vad man har fått för besked från Statsföretag om fortsatt verksamhet i nuvarande eller andra former på de aktuella orterna Filipstad, Söderhamn och Stensele.

Herr talman! Olle Östrand kommer enligt vad jag förstår att efter mig ytterligare bekräfta behovet av upplysning till oss som kommer från de här berörda orterna, och jag hoppas att också utskottstalesmännen ställer upp och ger oss sådana besked.

OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Jag vill till fullo instämna med föregående talare.

Det är riktigt att det mellan de tre stora företagen i skogsmaskinsbranschen pågår diskussioner, som syftar till någon form av samordning av verksamheten under statlig ledning. De diskussionerna förs under ledning av Statsföretag.

När man försöker åstadkomma en tillfredsställande lösning är det naturligtvis viktigt att man tar hänsyn till vad de fackliga organisationerna har sagt. De fackliga organisationerna har i det här sammanhanget klart sagt ifrån att de motsätter sig en splittring och en förödande inbördes konkurrens i en bransch som redan är drabbad av stora svårigheter. Det har ju varit en förödande konkurrens inom den här branschen, och det är det fortfarande. De fackliga företrädarna är naturligtvis medvetna om att en ytterligare reduktion av antalet jobb i skogsmaskinstillverkningen kommer att bli nödvändig.

Men man vill också – och det hävdar man med skärpa – att en nödvändig anpassning av kapaciteten skall ske planerat och på ett sådant sätt att man får möjligheter att skapa alternativ sysselsättning på de här orterna. Det är riktigt som Sune Johansson säger att tillverkningen av skogsmaskiner ligger på regionalpolitiskt mycket känsliga orter. Då får det naturligtvis inte gå till på det här viset. De anställda som berörs av samordningen har nämligen fått veta av pressen att besked har lämnats vid Statsföretags bolagsstämma om att en nödvändig samordning av de tre stora maskintillverkarna inom branschen kommer att kräva en minskning av antalet anställda med omkring 500, ifrån 1 400 anställda till omkring 900. Det får de anställda läsa om i pressen, men så får det naturligtvis inte gå till. Det minsta man kan begära av ett statligt företag är att det åtminstone följer de lagar och regler som härvidlag gäller på arbetsmarknaden, nämligen att det är nödvändigt att informera och förhandla med de anställda, innan det ges offentlighet åt sådana här saker.

Herr talman! Facket inser också att möjligheterna att hävda branschen på den internationella exportmarknaden äventyras, om man inte kan samordna ansträngningarna. Eftersom skogsmaskinstillverkning omfattar två områden, dels tillverkning av skogsbruksmaskiner, dels tillverkning av skogsindustrimaskiner, dvs. sågverk, är det viktigt att man behåller sambandet mellan skogsbruksmaskinstillverkningen och skogsindustrimaskinstillverkningen, så att man inte bryter ut de två tillverkningarna och skiljer dem från varandra.

Lika viktigt är att man behåller samordningen när det gäller forskningen och utvecklingen. Och lika viktigt är det att också behålla samordningen beträffande marknadsföringen. Jag tror att detta är en förutsättning för att den här branschen på sikt skall kunna överleva.

Herr talman! Det har rått stor ovisshet om den här branschens framtid under åtminstone ett par år. Två borgerliga regeringar har under åtminstone två år undvikit att ge klart besked om hur man skall kunna bryta den nuvarande förlamningen inom skogsmaskinsindustrin. De anställda har drabbats av ovisshet. Utvecklingsarbete och framtidsoptimism har i mycket

Nr 150

Fredagen den
18 maj 1979

*Förvärv av Kock-
ums varvsrörelse,
m. m.*

Fredagen den
18 maj 1979

*Förvärv av Kock-
ums varvsrörelse,
m. m.*

hög grad försvunnit. Därför vilar det nu ett stort ansvar på regeringen och på Statsföretag att försöka åstadkomma den samordning inom branschen som är en absolut förutsättning för att den skall kunna satsa offensivt på framtiden.

Herr talman! Branschen har en framtid men bara under en förutsättning, nämligen den att det sker en samordning av verksamheten inom skogsma-skinsbranschen.

I detta anförande instämde Stig Alftin (s).

HUGO BENGTTSSON (s):

Herr talman! Jag förstår att de som är anställda vid Kockums industrigrupp kan känna oro för framtiden. Vi vet att det råder en överkapacitet på skogsmaskinssidan, och vi känner också till sysselsättningsförhållandena på de orter som här har nämnts.

När det nu i propositionen talas om att industrigruppen vid Kockums skall övergå till Statsföretag, tycker jag att det vittnar gott om den nya arbetsgi-varen Statsföretag att Statsföretag redan innan riksdagen har fattat beslut har börjat att intressera sig för de här frågorna. Det är ju känt att det med hänsyn till den betydande överkapaciteten måste bli någon form av samordning inom branschen.

Men när Statsföretag på detta sätt har gått ut och gjort vissa uttalanden – jag kände också till dem, jag läste om det bl. a. i tidningen – vittnar det om att man inom Statsföretag vill försöka lösa dessa frågor. Jag är också övertygad om att med de resurser Statsföretag har så kommer man fram till positiva lösningar. Det är uppenbart att när Statsföretag efter dagens beslut kommer in i bilden, och när förhandlingarna med de privata företagen utanför den nuvarande Kockumsgruppen är färdiga, så kommer förhandlingar att tas upp med de anställda och de anställdas företrädare. Det är alldeles självklart. Jag räknar alltså med att Statsföretag kommer att lösa dessa frågor.

FRITZ BÖRJESSON (c):

Herr talman! Det är klart att det inte har ingått i vårt uppdrag att tala om hur en fråga skall lösas som inte direkt finns med i handlingarna. Nu säger Sune Johansson att de inte har läst propositionen och att de inte har väckt några motioner, men ändå fordrar han att vi skall lämna svar på stående fot om förslag som inte finns i handlingarna. Här finns ett förslag, och det är i kommunistmotionen av Lars Werner m. fl. Man talar där om sysselsätt-ningsgarantin, men endast vad beträffar varven. Man säger inte att den skall gälla endast för varven, men man talar bara om varven. Bland alla de motioner som behandlas i utskottsbetänkandet finns det ingen som talar om sysselsättningsgarantin på detta område. Jag har inget mer att tillägga.

SUNE JOHANSSON (s):

Herr talman! Fritz Börjesson måste ha lyssnat dåligt på mig. Jag sade inte att vi inte hade läst propositionen, utan jag sade att vi har gjort det. Jag sade

också att vi inte hade hunnit motionera.

När vi nu tar upp frågan om en eventuell sysselsättningsgaranti, eller om man inom utskottet över huvud taget har övervägt detta, så menar vi att utskottet inte kan ha undgått att beröra skogsmaskinsindustrins framtid. Jag vet att man i detta betänkande berör frågan om en nödvändig omstrukturering och en nödvändig samordning. Men frågan är då vad man har sagt från utskottets sida om under vilka förutsättningar denna samordning skall ske vad beträffar de skogsmaskinsindustrianställda inom Kockumskoncernen. Jag trodde att Fritz Börjesson hade haft anledning att något tänka över denna fråga, för den berör ju orter som hans partikamrater i andra utskott säger att de är angelägna att slå vakt om, bl. a. i regionalpolitiska sammanhang. Därför trodde jag inte att Fritz Börjesson stod helt och hållet barfota i denna fråga.

Till Hugo Bengtsson vill jag säga ungefär samma sak. Jag förutsätter att ni har tänkt något på vad ni eventuellt skulle kräva av Statsföretag och att Kockums inte bara har blivit en varvsfråga för er i utskottet. Ibland är det ju så att man inte ser skogen för bara träd, och frågan är väl om inte varvsrörelsen här har varit skogen i rätt stor utsträckning. Vi har en känsla av att de här små företagsenheterna – små i förhållande till den stora varvsrörelsen – har kommit litet grand i bakvattnet när man har haft funderingar kring Kockums framtid. Jag vill ha någon form av deklaration om det i dag. Är man beredd att ställa upp för att en eventuell samordning inom skogsmaskinsindustrin skall ske under vad vi kallar socialt acceptabla former? Med detta menar jag att Statsföretag också skall ha i uppdrag att se till att skapa ersättningssysselsättning i den mån arbetstillfällena försvinner på dessa orter. Några sådana besked har jag inte fått i anförandena i dag.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Upplyningsvis och med rättelse av vad utskottstalesmannen Fritz Börjesson sade, så vill jag påpeka att yrkandet 2 i motionen 2286 från vpk avser sysselsättningsgaranti för Kockums anställda, dvs. oavsett i vilken verksamhetsgren inom den av staten övertagna delen av Kockumskoncernen som de arbetar.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 2286 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Jörn Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Fredagen den
18 maj 1979

*Förvärv av Kock-
ums varvsrörelse,
m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 47 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 2286 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jörn Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 267
Nej - 14

Mom. 3 och 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 2286 och 1642 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Jörn Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 47 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionerna nr 2286 och 1642 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jörn Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 267
Nej - 14

Mom. 6 och 7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Erik Hovhammar och Margaretha af Ugglas, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Erik Hovhammar begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 47 mom. 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Erik Hovhammar och Margaretha af Ugglas.

*Ökat inflytande
för de anställda i
företagen*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Hovhammar begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 235
Nej – 44
Avstår – 1

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1527 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Jörn Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 47 mom. 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1527 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jörn Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 265
Nej – 16

Mom. 10

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15 Ökat inflytande för de anställda i företagen

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1978/79:38 med anledning av motioner om ökat inflytande för de anställda i företagen.

I detta betänkande behandlades de med anledning av propositionen 1978/79:123 om riktlinjer för industripolitiken, m. m. väckta motionerna

1978/79:2216 av Nils Hörberg (fp) såvitt nu var i fråga (yrkandet 4) – denna motion hade remitterats till näringsutskottet och sedermera överlämnats till arbetsmarknadsutskottet – samt

Fredagen den
18 maj 1979

*Ökat inflytande
för de anställda i
företagen*

1978/79:2427 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 8) hemställts att riksdagen beslutade att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande löntagarkonsulter, innebärande att frågan om de anställdas rätt att utnyttja sig av löntagarkonsulter, om den inte kunde på ett tillfredsställande sätt lösas avtalsvägen, borde bli föremål för lagstiftning.

Utskottet hemställde

1. beträffande styrelserepresentation för anställda att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2216, yrkandet 4,

2. beträffande lagstiftning om löntagarkonsulter att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2427, yrkandet 8.

Reservation hade avgivits beträffande lagstiftning om löntagarkonsulter av Bengt Fagerlund, Birger Nilsson, Gördis Hörnlund, Erik Johansson i Simrishamn, Ingrid Ludvigsson, Bernt Nilsson och Frida Berglund (samtliga s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2427, yrkandet 8, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförte.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande styrelserepresentation för anställda av Bengt Fagerlund, Birger Nilsson, Gördis Hörnlund, Erik Johansson i Simrishamn, Ingrid Ludvigsson, Bernt Nilsson och Frida Berglund (samtliga s).

LARS ULANDER (s):

Herr talman! I det här betänkandet, arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 38, behandlas frågan om de anställdas möjligheter till ökat inflytande i företagen.

Såsom anges i betänkandet har de anställda sedan 1973 haft rätt att utse styrelseledamöter i företag med minst 25 anställda. Härigenom har i varje fall insyn i företagets skötsel garanterats. Men det inflytandet har varit något formellt – inte reellt. Skälet till att det har varit formellt är att man inte har gett löntagarrepresentanterna likvärdiga arbetsmöjligheter med övriga styrelseledamöter. Om man skall verka i en styrelse skall man också kunna verka fullt ut. Tittar vi på övriga ledamöter i våra företagsstyrelser finner vi att de som regel – en regel som säkert nästan är utan undantag – har möjligheter att syssla med sitt uppdrag på ett helt annat sätt än de som kommer från löntagarna har. Det är av avgörande betydelse att löntagarrepresentanterna – för att kunna bedöma frågorna – också får samma möjligheter som andra styrelseledamöter.

Det har funnits ett avtal mellan å ena sidan LO och PTK, och å andra sidan SAF, med rekommendation till företagen att träffa avtal om inrättande av löntagarkonsulter, men det har inte gett några som helst resultat. Meningen var att förhållandena skulle förbättras genom MBL, men vi vet alla att MBL uttunnades väldigt hårt genom riksdagsbeslutet. På den statliga och koope-

*Ökat inflytande
för de anställda i
företagen*

rativa sidan har man klarat ut de här frågorna, men inte på den privata sidan. MBL-förhandlingarna mellan LO, PTK och SAF, som man nu också har drivit, går väldigt trögt. Skälet till det är naturligtvis att SAF inte känner något som helst tryck när det gäller att klara ut de här frågorna. Det trycket skall givetvis komma från den här församlingen – riksdagen – och även från regeringen. Jag tror att vi inte kan förvänta något som helst avtal som resultat av dessa förhandlingar. Därför är det nödvändigt att riksdagen gör något.

Avslutningsvis framhåller utskottsmajoriteten att förslag till en ny förtroendemannalag föreligger i form av en lagrådsremiss som ännu inte resulterat i någon proposition till riksdagen. Där finns förslag om viss reglering av de fackliga organisationernas rätt att anlita konsulter på det ekonomiska området. Jag vet inte vad man lever i för värld när man skriver detta. Det här utskottsbetänkandet är undertecknat den 4 maj. Man borde, när man följt debatten om den lagrådsremissen, ha gjort klart för sig att det inte skulle komma att framläggas någon proposition.

Det här har varit ett långt lidandes historia. Den förra regeringen – trepartiregeringen – presenterade en lagrådsremiss som man sedermera icke lade fram – efter mycket hård kritik från både LO och TCO. Det var vid det tillfället som LO-ordföranden sade: Går man fram med det förslaget är det en krigsförklaring mot den fackliga rörelsen. TCO ställer frågan vem på SAF som skrivit förslaget. – Detta betyder att vi kan vara på det klara med en sak, nämligen att vi inte kommer att få något förslag till ny förtroendemannalag under en folkpartistisk regering. Jag tror inte att vi kommer att få en förtroendemannalag som ger löntagarna vad de vill ha ut av en sådan under en borgerlig regering över huvud taget.

Med detta vill jag yrka bifall till den reservation som socialdemokraterna fogat till det här betänkandet, alltså reservationen om lagstiftning beträffande löntagarkonsulter. För dem i kammaren som är löntagarepresentanter borde ändå följande stå klart: Skall vi ha styrelserepresentation för löntagarna är det viktigt och vettigt att också ge dem möjlighet att på ett reellt sätt representera sina kamrater i styrelserna.

ARNE FRANSSON (c):

Herr talman! I det betänkande som nu är aktuellt behandlas två motioner som berör de anställdas inflytande i företagen. Stor enighet råder om nödvändigheten och riktigheten av att de anställda får ett ökat inflytande i företagen. Den fråga som tagits upp i den socialdemokratiska partimotionen berör de anställdas möjligheter att utnyttja löntagarkonsulter. Socialdemokraterna i utskottet har följt upp motionen och reserverat sig för ett bifall till densamma. Inom utskottsmajoriteten har vi den uppfattningen att resultatet av pågående förhandlingar om ett medbestämmandeavtal mellan SAF och de anställdas organisationer bör avvaktas, innan riksdagen vidtar några åtgärder. Möjligheterna för de anställda att få anlita egen ekonomisk expertis regleras, som Lars Ulander sade, i dagsläget genom en rekommendation i avtal mellan arbetsmarknadens parter.

Med detta som bakgrund anser vi inom utskottsmajoriteten att det i

*Ökat inflytande
för de anställda i
företagen*

dagsläget inte finns anledning att göra något uttalande från riksdagen om lagstiftning, för den händelse att frågan inte skulle lösas på ett tillfredsställande sätt. Enligt vår uppfattning bör man avvakta förhandlingarna, som brukligt är, innan man gör några uttalanden om en eventuell lagstiftning.

Jag tycker det är felaktigt att inta en så pessimistisk ståndpunkt som vad Lars Ulander gjorde från denna talarstol, när han menade att det föreligger en mycket stor risk att det inte skulle kunna träffas något avtal på detta område. Det är angeläget och viktigt att betona att man, eftersom förhandlingarna pågår, bör avvakta resultatet av dessa innan man vidtar några andra åtgärder.

Dessutom pågår inom regeringens kansli arbetet på en ny förtroendemannalag. I viss utsträckning kommer också denna lag att reglera de fackliga organisationernas rätt att anlita ekonomiska konsulter för att ge de anställda ett bättre underlag för ställningstaganden i angelägna frågor. Lars Ulander hade inte heller på denna punkt någon större förhoppning om att det skulle komma något förslag inom den närmaste tiden. Alla vet vi att den lagrådsremiss som utarbetats utsattes för en mycket hård kritik både från SAF och från de fackliga organisationerna. Därför är det naturligt att regeringen, tar kontakter med parterna på arbetsmarknaden innan den lägger fram något förslag till riksdagen.

Med det anförda får jag, herr talman, yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i dess betänkande 1978/79:38.

LARS ULANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Arne Fransson säger att vi skall avvakta de pågående förhandlingarna. Dessa har förts under mycket lång tid. Om det visar sig att man på den vägen kommer fram till ett resultat, skulle det fortsatta arbetet dock inte på något sätt förhindras av ett bifall till vår reservation. Tvärtom skulle man via ett sådant beslut kunna främja dessa förhandlingar. Jag är personligen mycket pessimistisk när det gäller möjligheten att förhandlingsvägen klara de här frågorna. Det finns inte, som jag sade i mitt tidigare anförande, några påtryckningsmedel i form av en riksdagsmajoritet och en regering som står på löntagarnas sida.

Sedan kommer Arne Fransson in på frågan om en ny förtroendemannalag och talar om att det pågår ett sådant arbete i regeringens kansli. Ja, det har det gjort väldigt länge – i snart tre år. Det har också därifrån släppts upp två försöksballonger, som visat sig inte vara någonting annat än just försöksballonger. Därför tror jag, Arne Fransson, att vi kan enas om att det inte kommer någon proposition i vår – det är f. ö. för sent.

Rolf Wirtén har klagat bittert över att han inte fått förståelse för sin inställning i den här frågan hos löntagarorganisationerna när han lade fram sitt senaste "verk". Därför tror jag inte att vi skall hoppas på att den här regeringen kommer att åstadkomma någon lösning – jag har över huvud taget ingen förhoppning om någon för löntagarna positiv lösning från någon borgerlig regering.

ARNE FRANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte att ett riksdagsuttalande om inrättandet av löntagarkonsulter kan föra den här frågan så mycket längre framåt, då det – som jag sade i mitt tidigare anförande – pågår förhandlingar mellan SAF och de fackliga organisationerna. Eftersom dessa förhandlingar, såvitt jag vet, inte har strandat tycker jag att det är angeläget att de får fullföljas. Vi bör alltså avvakta det resultat som man vid dessa överläggningar så småningom kommer fram till.

LARS ULANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår inte det sista Arne Fransson sade. I vår reservation står det på följande sätt: "För den händelse denna fråga inte på ett tillfredsställande sätt kan lösas avtalsvägen bör regering och riksdag snabbt föranstalta om lagstiftning."

Om vi antar det uttalandet skulle det givetvis bidra till en snabb och tillfredsställande lösning av frågan lagstiftningsvägen, om man inte kan klara den avtalsvägen. Därom borde vi ändå kunna vara överens.

ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag tillhör utskottsmajoriteten och instämmer självfallet i Arne Franssons yrkande.

Jag skulle emellertid här i kammaren vilja markera min personliga tveksamhet inför principen om arbetstagarkonsulter. Inte minst därför att jag hyser en liten förhoppning om att det hos socialdemokraterna och Lars Ulander finns en vilja att ta sig en extra funderare kring själva principen med löntagarkonsulter.

Jag har själv goda erfarenheter av detta slag av verksamhet. Men lika väl som Lars Ulander vet jag att det råder brist på kunskaper hos många fackliga representanter och även hos mig när det gäller insatser i den vanliga klubbverksamheten på arbetsplatser och företag. Vi har ändå på min arbetsplats haft nytta av våra konsulter.

Jag skulle emellertid vilja fråga Lars Ulander och de övriga socialdemokraterna vilka som principiellt sett skall svara för det fackliga arbetet, ha hand om det och sköta det. Vilken grundprincip bör gälla för detta? Jag tror att Lars Ulander delar min uppfattning att det bör vara de anställda på arbetsplatserna. Det bör vara de anställda i företaget eller i den statliga eller kommunala institutionen.

Det här hänger också litet ihop med principen om ansvarstagandet. Att vara facklig förtroendeman ställer stora krav på ansvarstagande. Jag tänker då inte här, Lars Ulander, bara på det ansvar som jag har i egenskap av klubbordförande eller över huvud taget som facklig funktionär i klubben på arbetsplatsen för mina egna klubbmedlemmars anställningstrygghet, löneutveckling och anställningsförhållanden. Det gäller nämligen här ett mycket tungt och stort ansvar som man har, och det tror jag att jag kan få instämmande uti. Men den anställde som samtidigt är facklig förtroendeman bör – och gör det också – känna ett ansvar för både arbete och kapital, dvs. för

*Ökat inflytande
för de anställda i
företagen*

företaget i dess helhet och för företagets fortbestånd, vilket naturligtvis i sin tur är ett slags ansvar för de anställdas trygghet.

Det betalas i dag ut ganska stora summor till arbetstagarkonsulter, och det är säkert väl använda pengar. Men tänk er att de pengarna i stället kunde användas till att utbilda de fackliga förtroendemännen i ett företag i de företagsekonomiska frågorna och på andra för företaget betydelsefulla ämnesområden.

Som exempel kan jag nämna att ett företag med 8 000–9 000 anställda har en kostnad på ca 100 000 kr. för konsulter. Tänk om vi i stället kunde använda dessa pengar till att utbilda de fackliga förtroendemännen, ge dem en riktigt rejäl utbildning i företagsekonomi. Det skulle på sikt vara mycket lyckligt dels för facket, dels – och inte minst – för företaget. Där har vi i stort sett samma mål.

De fackliga förtroendemännens möjligheter att anlita ekonomisk expertis finns redan i företagen. Det är bara det att vi inte använder oss av de möjligheterna på det sätt som vi skulle kunna göra. Det kan inte finnas någon verkställande direktör i dag som neka de fackliga organisationerna total insyn i företagets ekonomi. Det är ju bara att läsa i medbestämmandelagen 19 § för att förvissa sig om detta. Skulle en verkställande direktör neka, dvs. bryta mot medbestämmandelagen, får han ta de rättsliga konsekvenserna. Jag är ganska övertygad om att flertalet och för varje dag allt fler företagsledare bidrar med all den ekonomiska expertis som finns inom företaget.

LARS ULANDER (s):

Herr talman! Alf Wennerfors började med att säga att han var överens med Arne Fransson i det som denne sagt. Sedan sade Alf Wennerfors vad han tyckte. Det skulle vara intressant att höra om Arne Fransson är överens med Alf Wennerfors. Det är ju inte bara den ena parten som skall var överens utan även den andra, och här är jag inte så säker på att båda är det.

Jag skall inte ta upp någon stor diskussion med Alf Wennerfors. Vi är naturligtvis oense i det mesta vad beträffar den här biten. Men när Alf Wennerfors kommer in på frågan om vem som skall svara för den fackliga verksamheten och när han ställer det som motpol till löntagarkonsulterna, frågar jag mig: Vad gör man i ett utskott i riksdagen? Vi har mycket skicklig expertis, men jag förutsätter ändå att det är av riksdagen utsedda ledamöter som svarar för betänkandenas innehåll och utformning. Den tekniska biten och kunskaper runt omkring plockar vi åt oss från annat håll. Detsamma gäller för den fackliga verksamheten. Jag förstår inte hur man kan ha den uppfattningen om man har verkat fackligt över huvud taget. Det är klart att vi måste – var vi än befinner oss i livet – se till att vi skaffar oss kunskaper på de områden där vi saknar sådana. Det gör vi genom att se till att vi får bästa tänkbara stöd.

När det sedan gäller kostnaderna för konsultverksamheten och att få en motpol till utbildningen går jag inte in på det resonemanget. Det får stå i protokollet och användas i skolningen i hur man inte kan resonera. Det är en

omöjlighet att ta den diskussionen på det sättet. Alf Wennerfors säger att det kostar flera hundra tusen att utnyttja konsulterna, vilket man skulle kunna lägga på utbildningen. Ja, det är klart att vi behöver båda delarna om vi skall få en fungerande verksamhet.

ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Får jag bara fråga Lars Ulander om han möjligen skulle kunna tänka sig att dela min uppfattning, att fackligt arbete rent principiellt i första hand bör grunda sig på de anställda på arbetsplatsen eller i företaget?

LARS ULANDER (s):

Herr talman! Det går inte att resonera på det sättet. Det fackliga arbetet måste naturligtvis ha arbetsplatsen som bas, men vilka som skall utföra det fackliga arbetet är en fråga om var de bästa kunskaperna finns och var man kan få det bästa fackliga arbetet utfört. Det borde ju även Alf Wennerfors förstå.

ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Det är synd att inte en så framträdande facklig representant som Lars Ulander kunde svara ja på min fråga. Jag tycker att det borde vara alldeles naturligt att vi är överens om att det fackliga arbetet i första hand bör grundas på de anställda på arbetsplatsen.

Jag sade i mitt anförande att jag var tveksam i den här frågan, eftersom den är mycket komplicerad. Men om man i första hand grundar det fackliga arbetet på de anställda kan jag mycket väl tänka mig att man tar hjälp av ekonomisk expertis, även utifrån. Min grundidé är alltså att den fackliga förtroendemannen skall vara anställd i företaget och där dra nytta av all den ekonomiska expertis som finns i ett företag. Om man därutöver behöver det, kan man mycket väl ta hjälp utifrån. Men den fackliga verksamheten bör inte ha den grunden. Det var det jag ville komma fram till, och det är därför som jag är tveksam till principen om arbetstagarkonsulter.

Jag vill gärna säga till Lars Ulander att jag för ett par dagar sedan träffade ombudsmän, som är socialdemokrater och bär den röda nålen och som delar min principiella tveksamhet beträffande arbetstagarkonsulter.

LARS ULANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Alf Wennerfors kastar sig litet hit och dit i diskussionen. Jag vill bara säga att det bör vara den fackliga organisationens angelägenhet att klara av huruvida organisationen skall ha sin bas på arbetsplatsen eller om man skall ha en annan uppbyggnad.

Att Alf Wennerfors tycker att det är synd att jag som företrädare för en facklig organisation har den uppfattning jag har tyder bara på att han inte känner till förhållandena på arbetsmarknaden. Inom mitt fack – byggfacket – skulle det vara omöjligt att verka på det sätt som Alf Wennerfors här talar om, och då får man hantera frågorna från en annan utgångspunkt.

Får jag till slut bara säga att det kanske skulle vara lämpligt att använda en

del av anslagen för facklig skolning för några av dem som sitter i riksdagen och sysslar med dessa frågor.

ALF WENNERFORS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte fortsätta diskussionen längre. Jag har nått mitt syfte: jag har anmält min tveksamhet, och jag har fått Lars Ulander att fundera vidare på detta.

SIVERT ANDERSSON (s):

Herr talman! När jag hörde Alf Wennerfors tala om löntagarkonsulter kände jag mig tvingad att begära ordet. Jag gjorde det inte för att försöka få Alf Wennerfors att fundera vidare på dessa frågor – det tror jag är omöjligt.

Jag har vid flera tillfällen hört Alf Wennerfors synpunkter på de här frågorna och varje gång varit lika förundrad. En så fundamental brist på kunskap om hur facklig verksamhet fungerar i det verkliga livet har man sällan skådat.

Alf Wennerfors har rätt att känna tveksamhet inför möjligheten för de fackliga organisationerna att utse löntagarkonsulter för att granska verksamheten. Men när han samtidigt ifrågasätter de fackliga organisationernas ambitioner och vilja att i första hand skaffa sig kunskaper om sitt eget företag genom egna fackliga förtroendemän, där så är möjligt, tycker jag att det blir mer än egendomligt.

Faktum är ju att den fackliga verksamheten baserar sig på att man i största möjliga utsträckning använder de anställda i företagen och de fackliga förtroendemännen för att hävda medlemmarnas intressen. Förhoppningsvis är det så att medlemmarna och de anställda, som Alf Wennerfors så älskvärt uttrycker det, är samma människor. Det har litet med organisationskunskap att göra när man uttalar sig i sådana frågor.

Exemplen som visar nödvändigheten av att facket kan tillsätta en löntagarkonsult är så många att det knappast torde föreligga någon anledning att sätta detta i fråga. Jag skall säga namnet på ett företag, så tror jag att alla begriper vad jag menar: Luxor.

ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag känner mig naturligtvis helt krossad av Sivert Anderssons sätt att beskriva mina kunskaper i och mitt intresse för dessa frågor. När man i en diskussion går ut på det sätt som Sivert Andersson gjorde är det oerhört svårt att föra en saklig debatt.

Jag hoppas att de som inte har hört det lilla replikskiftet mellan Lars Ulander och mig men som får höra talas om det eller plötsligt får läsa någonting om det i några fackliga tidningar – vilket jag brukar få göra efter det att jag har deltagit i riksdagsdebatter – läser hela debatten i snabbprotokollet. Då kanske de inser att det inte riktigt är så som Sivert Andersson vill ge sken av. Jag tycker att det är tråkigt när en kollega i kammaren bär sig åt på detta sätt.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Bengt Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Ulander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 38 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Bengt Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Ulander begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 139
Nej - 132
Avstår - 1

§ 16 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1978/79:42 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Efter framställningar av arbetsmarknadsutskottet hade talmanskonferensen den 3 mars 1979 förklarat att det inte fanns något att erinra mot uppskov till riksmötet 1979/80 med behandlingen av

dels propositionen 1978/79:159,

dels vissa med anledning av propositionen 1978/79:111 väckta motioner,

dels ock under allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motioner enligt i betänkandet angiven förteckning, däribland

1978/79:291 av Lars Werner m. fl. (vpk) om ändrade bestämmelser om lön och andra förmåner vid permittering,

1978/79:666 av Olof Palme m. fl. (s) om ändring i medbestämmandelagen, m. m. och

1978/79:1039 av Karl Hallgren m. fl. (vpk) om avskaffande av bestämmelserna om fredsplikt och skadestånd i vissa fall.

Utskottet hemställde

att riksdagen beslutade att till riksmötet 1979/80 uppskjuta behandlingen av

1. propositionen 1978/79:159 om lag om rätt till ledighet för vissa

Nr 150

Fredagen den
18 maj 1979

*Uppskov med be-
handlingen av
vissa ärenden*

Nr 150

Fredagen den
18 maj 1979

Uppskov med be- handlingen av vissa ärenden

föreningsuppdrag inom skolan, m. m., jämte de med anledning av densamma väckta motionerna 1978/79:2588 av Olof Palme m. fl. (s), 1978/79:2620 av Börje Hörnlund (c), 1978/79:2621 av Ingrid Sundberg (m) och 1978/79:2622 av Irgegerd Troedsson m. fl. (m),

2. de med anledning av propositionen 1978/79:111 om åtgärder mot krångel och onödigt byråkrati m. m. väckta motionerna 1978/79:2467, yrkandena 2 och 16, av Lars Werner m. fl. (vpk) och 1978/79:2494 av Alf Wennerfors (m),

3. de i förteckning i betänkandet upptagna motionerna från allmänna motionstiden,

4. de ytterligare ärenden som kunde komma att hänvisas till utskottet efter den 3 maj 1979.

Reservation hade avgivits av Bengt Fagerlund, Birger Nilsson, Gördis Hörnlund, Erik Johansson i Simrishamn, Ingrid Ludvigsson, Bernt Nilsson och Frida Berglund (samtliga s) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen beslutade att till riksmötet 1979/80 uppskjuta behandlingen av de i förteckningen upptagna motionerna från allmänna motionstiden med undantag av motionerna 1978/79:666, yrkandet 1, av Olof Palme m. fl. (s) och 1039 av Karl Hallgren m. fl. (vpk).

BENGT FAGERLUND (s):

Herr talman! Det är inte ofta man fogar reservationer till ett uppskavsbe-
tänkande, men i det här fallet anser vi socialdemokrater att vi måste reservera oss. Bestämmelsen om att slopa maximeringen av bötesstraffet i samband med olagliga strejker anser vi nämligen att vi måste föra fram så ofta vi kan i den här kammaren ända tills vi får en ändring till stånd. Alla vet att det var den 2 juni 1976 som riksdagen fattade beslut om MBL och att det då förekom lottdragningar. Vi förlorade och de borgerliga vann vid lottdragningen på den här punkten. Jag behöver inte upprepa de argument som användes vid det tillfället och som vi har använt i många debatter här i kammaren därefter, utan jag nöjer mig med, herr talman, att yrka bifall till den reservation som är fogad till arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 42.

KARL HALLGREN (vpk):

Herr talman! Det blir allt vanligare att behandlingen av motioner som avlämnats under den allmänna motionstiden uppskjuts till höstriksdagen. Det kan naturligtvis vara försvarligt i vissa fall, bl. a. med hänsyn till ett uppgjort tidsschema. Men det är samtidigt ett belägg för en dålig planering av riksdagens arbete. Detta förfarande kan också användas i syfte att undgå debatt i väsentliga frågor speciellt inför ett nära förestående val.

Säkerligen är många väljare intresserade av var de olika partierna står i vissa frågor. En sådan fråga är arbetarnas skadeståndsskyldighet för deltagande i s. k. olovliga konflikter, som Bengt Fagerlund här berörde och som socialdemokraterna mycket riktigt har tagit upp i sin reservation till arbetsmark-

nadsutskottets betänkande.

Säkerligen är många jobbare intresserade av om de borgerliga partierna fortfarande är överens om att det för det första skall vara möjligt att avskeda arbetare med hänvisning till att de deltagit i en allvarlig s. k. olovlig konflikt och att för det andra arbetsköparna skall ha rätt att utkräva dryga skadestånd av dem som tvingats tillgripa strejk som vapen i kampen för bättre arbetsförhållanden. Det kan gälla kamp för högre löner, det kan gälla krav på bättre arbetsmiljöer o. d.

När medbestämmandelagen antogs deklarerades från centerns sida, med partiordföranden som talesman, att skadeståndsbeloppen mot dem som deltar i olovlig konflikt skulle upphöra att vara maximerade och att skadestånd av sådan storlek skulle kunna utdömas att det – som han uttryckte det – skulle svida i skinnet på dem som tvingats tillgripa en strejk som gick utanför lagens rāmärken.

De borgerliga partierna var helt eniga om denna ändring. Som Bengt Fagerlund redan nämnt vann borgarna genom lottdragning. Säkert vill många jobbare veta om dessa partier fortfarande hävdar denna uppfattning.

Socialdemokraterna har krävt en återgång till de gamla bestämmelserna från 1928 om att skadeståndsbeloppet skall vara maximerat till 200 kr. Vpk har i ett flertal motioner krävt att deltagande i arbetskonflikt inte skall kunna leda till skadestånd för vare sig den enskilde arbetaren eller facket, och att det inte skall kunna åberopas som skäl för att avskeda eller säga upp en arbetare. Nog vore det väl både värdefullt och välgörande att före valet få klarhet i var partierna står i dessa för arbetarna så väsentliga frågor.

En annan fråga som måste anses mycket betydelsefull för alla arbetare är frågan om permitteringslön och andra anställningsförmåner som enligt lagen om anställningsskydd utgår efter viss tids permittering. LO-kongressen har krävt att permitteringslön och andra anställningsförmåner skall utgå omedelbart då någon drabbas av permittering.

Vänsterpartiet kommunisterna har vid ett flertal tillfällen motionerat om att lagen om anställningsskydd skall ändras så att LO-kongressens krav tillgodoses. Hittills har samtliga övriga riksdagspartier röstat ner vpk:s krav om lagändring på den punkten. Vpk har även i år motionerat i det ärendet. I motion 291 reser vi på nytt kravet på att permitteringslön och andra anställningsförmåner skall utgå från första permitteringsdagen.

Det är säkerligen av stort intresse för alla arbetare var partierna står i denna fråga. Många vill säkert före valet veta vilka partier som ställer sig bakom LO-kongressens krav när det gäller permitteringslön m. m. Det är av särskilt intresse hur socialdemokratin ställer sig till detta LO-krav. Tidigare har SAP avvisat detta vpk:s krav. Jag tror att det är av stort värde att SAP deklarerar hur man kommer att ställa sig till kravet om permitteringslön från första permitteringsdagen.

Herr talman! Med det här korta anförandet yrkar jag bifall till reservationen. Därutöver yrkar jag avslag på utskottets hemställan såvitt avser förslaget, att behandlingen av motion nr 291 av Lars Werner m. fl. om

Fredagen den
18 maj 1979

*Uppskov med be-
handlingen av
vissa ärenden*

ändrade bestämmelser om lön och andra förmåner vid permittering skall uppskjutas till riksmötet 1979/80.

ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Arbetsmarknadsutskottet har i likhet med andra utskott hemställt att riksdagen måtte besluta att ett antal ärenden skall uppskjutas till nästa riksmöte. Utskottet är helt enigt på alla punkter, med ett undantag. På en punkt har socialdemokraterna anfört en reservation. De anser att vi borde behandla den kommunistiska motionen 1039 och den socialdemokratiska motionen 666, som båda berör maximiregeln för enskild arbetstagares skadeståndsskyldighet vid olovliga konflikter.

Skälet till att utskottsmajoriteten inte har biträtt socialdemokraterna i utskottet i deras önskemål är två: Det första skälet för att skjuta upp ärendet är den stora ärendemängd som präglar denna vårriksdag. Det andra skälet är att riksdagen tog ställning till samma fråga för mindre än sex månader sedan, dvs. under detta riksmöte. Under denna tid har ju inte inträffat någonting som har framställt frågan i ny dager. Jag vill hänvisa till den debatt som fördes här i kammaren den 22 november, då frågan diskuterades och då riksdagen med bred majoritet avvisade samma framställning som här motionsledes framförts från socialdemokratiskt och kommunistiskt håll. Dagens debatt har inte heller den kunnat uppvisa någon omständighet som ger anledning för utskottet att inta annan ståndpunkt än den som redovisas i vårt betänkande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

KARL HALLGREN (vpk):

Herr talman! När Elver Jonsson säger att riksdagen har behandlat det här ärendet för så kort tid sedan att det därefter inte har inträffat någonting som ger anledning till att diskutera det igen, förstår jag att åtminstone han inte följer med vad som händer på den svenska arbetsmarknaden i dag. Han har inte tagit del av alla dessa mål i arbetsdomstolen där man har dömt ut höga skadestånd av dem som har tvingats ut i strid utan att ha rätt enligt lag eller avtal till det. Han har heller inte läst alla dessa krav som man från arbetsköparhåll har rest på väsentligt högre skadestånd än vad som har dömts ut tidigare och vad som exempelvis skulle gälla, om man hade gått efter den gamla regeln om 200 kr.

Naturligtvis är det väl inte att begära av en representant för den borgerliga regeringen att han så noga skulle följa just de här problemen. Man har ju varit så rörande enig om att det verkligen skall vara på det här sättet. Man skall kunna döma ut sådana skadestånd – som centerledaren uttryckte det och som de övriga borgerliga partierna instämde i – att det skall svida i skinnet på den som vågar eller tvingas ta kamp utanför lagens ramar.

ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Innan jag accepterar Karl Hallgrens tes att jag inte skulle känna till det här så noga skulle jag vilja ställa frågan: Hur många mål har lett till högre skadestånd sedan i november?

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3

ANDRE VICE TALMANNEN: Propositioner ställs först särskilt dels beträffande de i reservationen av Bengt Fagerlund m. fl. omnämnda motionerna nr 666, yrkandet 1, av Olof Palme m. fl. och nr 1039 av Karl Hallgren m. fl., dels beträffande utskottets hemställan såvitt avser motionen nr 291 av Lars Werner m. fl. Därefter företas utskottets hemställan i övrigt under detta moment till avgörande i ett sammanhang.

De i reservationen omnämnda motionerna nr 666, yrkandet 1, och nr 1039

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkanudet nr 42 mom. 3 beträffande de i reservationen av Bengt Fagerlund m. fl. omnämnda motionerna nr 666, yrkandet 1, av Olof Palme m. fl. och nr 1039 av Karl Hallgren m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Fagerlund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 139

Nej - 129

Utskottets hemställan såvitt avsåg motionen nr 291

Propositioner gavs på dels bifall till, dels avs'ag på utskottets hemställan i denna del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karl Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 150

Fredagen den
18 maj 1979

*Uppskov med be-
handlingen av
vissa ärenden*

Nr 150

Fredagen den
18 maj 1979

Anslag till centralnämnden för fastighetsdata

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 42 mom. 3 såvitt avser motionen nr 291 av Lars Werner m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren avslagit utskottets hemställan i denna del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karl Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 254
Nej – 12
Avstår – 1

Mom. 3 i övrigt

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17 Anslag till centralnämnden för fastighetsdata

Föredros civilutskottets betänkande 1978/79:36 med anledning av propositionen 1978/79:114 med förslag till anslag till centralnämnden för fastighetsdata för budgetåret 1979/80 jämte motioner.

BO TURESSON (m):

Herr talman! Jag har bara en kort kommentar till civilutskottets betänkande nr 36. Min bedömning av fastighetsdatasystemet från åren 1972 och 1973 står sig än i dag. Det är oroande att de grundläggande frågorna om reformen ännu inte blivit klarlagda. Utskottet säger nu att det inte går in på en omprövning av förra årets principbeslut, varefter utskottet, såvitt jag förstår, föreslår ett beslut i delningsfrågan som går stick i stäv mot detta uttalande.

Det är ingen överdrift att påstå att här i riksdagen råder osäkerhet, nästan rädsla, för hanteringen av beslut om de mycket stora statliga datasystemen. Detta kan delvis bero på att vi inte kunnat enas om en fungerande avvikelserapportering. Vi tar i riksdagen principbeslut om datasystem. Under konstruktionstiden ändras planerna, och därvid uppdragas nya, dessförinnan oupptäckta konsekvenser. I många fall blir resultatet endast ett hjälplöst konstaterande att om vi i riksdagen kunnat förutse dessa konsekvenser, hade vi aldrig tagit det inledande principbeslutet. Detta gäller i allra högsta grad riksdagens beslut om fastighetsdatasystemet. Men ansvaret får vi ändå ta på oss, ansvaret för de konsekvenser som myndigheterna borde insett och i lämplig form anmält för regering och riksdag.

När nu civilutskottet skriver att en delning av fastighetsdatasystemet är en i praktiken oåterkallelig bindning, så uppfattar jag det som ett förtvivlat försök att i någon mån bibehålla det reella beslutsinflytandet. Det skall inte än en gång glida i väg från riksdagen. Utskottet vill undvika ännu ett principbeslut som tolkas som ett mandat att bygga vidare, oavsett vilka i dag oförutsedda konsekvenser som uppdragas under de kommande åren. Det är sympatiskt, men faktum är att det finns mer konstruktiva vägar. Om något är olyckligt för alla inblandade parter, så är det en fortsättning av den nuvarande situationen: inga beslut och ingen vägledning för framtiden.

Landmäteriverket har nu beräknat att en del av arbetet med fastighetsdatareformen kommer att vara färdigt först på 2000-talet. Vi kommer därför att ha olika nivåer av reformstatus inom landet under överskådlig tid. Vi måste lära oss att acceptera detta, att reformer inte alltid omedelbart medför en vacker, intellektuellt motsägelsefri riksläkformighet. Jag förstår civilutskottet. Att nu oåterkalleligen fixera en viss riksläkformighet någon gång in på 2000-talet skulle ge fullt motiverad beslutsvånda. Riksdagen bör vägra, om sådana krav ställs på oss.

Som jag påpekade redan 1973 är rationaliseringen av de delar av landet som får vänta på datorisering lika angelägen som stridsfrågan om driftsystem 1. Jag påpekade då att det var fullt möjligt att införa flera av detaljerna i datasystemet redan i det manuella systemet, exempelvis den rationaliseringen att två kanslisters får handlägga trivialärenden utan lagfarens jurist. Trepartiregeringen beslöt om detta på prov i tio tingsrätter. Det finns fler sådana uppslag som berör blanketter, skrivautomater och annan vardagsrationalisering. Det konstruktiva och viktiga i detta är att vi accepterar det nuvarande manuella systemet som något faktiskt, som något värt eftertanke – och inte som något som så fort som möjligt, eller rättare sagt ett antal år efter nästa sekelskifte, skall kastas över bord.

Vi måste uppfatta stora reformer som något kontinuerligt, något fortlöpande som riksdagen kontrollerar, etappbeslut för etappbeslut. Och om civilutskottet sätter i första rummet en bibehållen framtida möjlighet att efter fritt val separera eller slå samman fastighetsregisterdatasystemet och inskrivningsregisterdatasystemet, så skall utskottet skriva det. Det är fullt tekniskt möjligt. Datatekniken är följsam. Det är möjligt att det går att genomföra inom rimliga kostnadsramar. Men gratis blir det inte.

Organisation, lagstiftning och datasystem måste på lång sikt ha samma gränser. Vi kan inte ha en gränsdragningsprincip för organisationen inom fastighetsregistrerings- och inskrivningsväsendet och en annan för datasystemet – inte på lång sikt i varje fall. De tidigare åtskilda regelverken för de två delarna har på några punkter börjat sammanslås. Det är helt följdriktigt. Regelverk och datasystem är två sidor av samma sak. Ett gemensamt datasystem kommer att medföra att regelverken långsamt glider ihop till ett lagstiftningskomplex, oavsett om vi här i riksdagen vill ha det så eller inte.

Vi skall inte använda driftsystem 1 och den olyckliga malträterade centralnämnden för fastighetsdata som ställföreträdande slagpåse för den

*Om upphandlingen
för byggandet av
Stallbackabron*

nästa tabubelagda huvudfrågan: Skall ansvarsgränserna dras så att vi har två organisationer, två regelverk och två datasystem, eller skall vi slå samman dessa, långsiktigt sett? I dag har vi än det ena, än det andra. Det är detta, och endast detta, som hela tiden genererar konflikter, utredningar och oändligt stora kostnader.

Samhället behöver ett väl fungerande fastighetsregister- och inskrivningsväsende. Detta är en praktisk fråga utan politiska övertoner. Det är däremot av stort politiskt intresse om systemets ekonomiska konsekvenser blir orimliga. Det är därför beklagligt att utskottet inte anger någon konstruktiv vägledning för framtiden.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan biföljs.

§ 18 På förslag av andre vice talmannen beslöts att behandlingen av på föredragningslistan återstående utskottsbetänkanden skulle uppskjutas till ett senare sammanträde.

§ 19 Om upphandlingen för byggandet av Stallbackabron

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att besvara *Ingrid Sundbergs* (m) den 10 maj anmälda fråga, 1978/79:541, och anförde:

Herr talman! Ingrid Sundberg har frågat mig hur jag bedömde sysselsättningsläget när avsteg gjordes från gällande regler för statlig upphandling av Stallbackabron och om jag anser att regeringens bedömning varit riktig.

Upphandlingen av Stallbackabron har tidigare varit uppe till diskussion i kammaren i anledning av en fråga som besvarades av statsrådet Bondestam.

Regeringens beslut om upphandling av bron skedde mot bakgrund av de i riksdagen väl dokumenterade problemen inom svensk varvsindustri. Om dessa inte hade varit så omfattande skulle ett beslut om upphandling inte ha fattats och brobygget således inte blivit tidigarelagt med särskilda medel.

INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet för svaret. Jag vågar efter att ha lyssnat till det och läst det säga att regeringens agerande när det gäller upphandlingen av Stallbackabron är både oansvarigt och felaktigt, och jag vågar också säga att det strider mot gällande regler för upphandling.

1977 tillsatte statsrådet Turesson en arbetsgrupp. 1978 fanns en rapport från den gruppen, och i februari 1978 uppdrog regeringen åt statens vägverk att upphandla de broar med en bärande konstruktion av stål som gruppen hade föreslagit.

I april 1978 – då var således Bo Turesson kommunikationsminister – översände statens vägverk anbudshandlingar för Stallbackabron till AB

Järnmontering. Av följbrevet framgår att avsikten med att utföra bron i stål är att främja sysselsättningen för bl. a. den inhemska verkstads- och varvsindustrin. Anbudstiden utgick den 23 augusti.

Så föll regeringen Fälldin, och regeringen Ullsten tillträdde den 13 oktober.

13 dagar senare uppdrog den nya regeringen åt statens vägverk att fullfölja upphandlingen av Stallbackabron, varvid skulle gälla att stålkonstruktionen skulle utföras av varvsindustrin. Stålbyggnadsgruppen inom Sveriges Mekanförbund uppvaktade givetvis då kommunikationsdepartementet, och man fick därvid beskedet att det beslut som statsrådet Anitha Bondestam hade ansvaret för hade fattats efter samråd med Rolf Wirtén och Erik Huss. Anitha Bondestam har också här i riksdagen, vilket arbetsmarknadsministern sade i sitt svar, hänvisat till att det var sysselsättningspolitiska bedömningar som gjorde att man frångick de regler som normalt gäller för upphandlingen.

När det gällde det beslut som regeringen här hade att fatta och som normalt skall baseras på gällande regler ansåg regeringen att det för denna upphandling förelåg särskilda skäl för att frångå reglerna. De särskilda skälen angavs vara sysselsättningspolitiska. För Järnmontering har detta inneburit att man nu varslar om nedläggning. Man har dessutom fått låna ut arbetskraft till varven, som är översysselsatta och inte haft möjlighet att med ordinarie arbetskraft fullfölja det här arbetet.

Jag frågade arbetsmarknadsministern vilka sysselsättningspolitiska bedömningar det var som Anitha Bondestam hänvisade till här i kammaren och som låg till grund för att regeringen frångick vanliga regler för upphandling i det här fallet, regler som dessutom innebar att man frångick vad Bo Turesson hade förutsatt och skickat ut meddelande om när det gällde anbudshandlingarna. Jag fick inget svar på den frågan.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Själva upphandlingsfrågan har varit föremål för debatt tidigare här i kammaren, och jag har ingen anledning att för min del ta upp den nu. Men det står helt klart att anledningen till att man lade ut de här beställningarna var den allmänna situation som rådde inom verkstads- och varvsindustrin. Den var som Ingrid Sundberg helt riktigt påpekar pressad. Här har alltså lagts ut beställningar på fyra broar. Endast en av dessa fyra har gått till varven. De övriga har lämnats till andra entreprenörer.

Låt mig också säga, herr talman, att jag har tagit del av debatten vad gäller situationen för AB Järnmontering och mottagit uppvaktningar. Vi har diskuterat problemen med både personal och företagsledning liksom med arbetsmarknadsverkets centrala och regionala personal. Jag tror att det finns möjligheter att lösa upp också den knuten.

Men det som är avgörande här är naturligtvis att vi har gått in för att rädda sysselsättningen i en rad företag som var mycket nära att tvingas friställa personal. Därför var den här fördelningen nödvändig.

*Om upphandlingen
för byggandet av
Stallbackabron*

Fredagen den
18 maj 1979

*Om sysselsättning-
en i Pajala kom-
mun*

INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Statsrådet säger att fördelningen var nödvändig. Min fråga gällde om statsrådet tyckte att den var riktig. Den kan inte vara riktig, när Järnmontering under vintern har fått en förfrågan från Öresundsvarvet i Landskrona om man kunde hjälpa till med diverse utrustningsarbeten genom att låna ut personal – så har också gjorts, vilket jag redovisade tidigare.

Än märkligare är det som står att läsa i Talröret, Öresundsvarvets personaltidning, i samband med att man där redogör för att företaget tillsammans med Cityvarvet lämnat in anbud på att tillverka och montera Stallbackabron. Facket i Järnmontering får alltså läsa följande i Talröret:

”Eftersom vi har full sysselsättning på varvet, utreder vi för närvarande detaljerna kring utförande och montage, kommenterar Torsten Lundgren, chef för ansvarsområdet Industri.”

Detta uttalande offentliggörs i en tid när man praktiskt taget inte har någon sysselsättning i Järnmontering, när Järnmontering lånar ut arbetskraft till AB Svenska Varv.

Jag är glad över det positiva besked som statsrådet här har lämnat till AB Järnmontering, men jag vill att statsrådet svarar på det som min fråga gällde: Vilka sysselsättningspolitiska bedömningar gjorde regeringen, som fick den att frånga gällande regler för upphandling? Anitha Bondestam redovisade detta i ett svar på en fråga till Rolf Clarkson. Anitha Bondestam kan väl inte bara stå här och säga att de sysselsättningspolitiska bedömningarna är gjorda av henne. Det har dessutom meddelats att statsrådet Wirtén deltog i den bedömningen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 20 Om sysselsättningen i Pajala kommun

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att besvara *Ingvar Svanbergs* (s) den 10 maj anmälda fråga, 1978/79:539, till industriministern, och anförde:

Herr talman! Ingvar Svanberg har frågat industriministern om han anser en redogörelse från Statsföretag AB om vidtagna åtgärder för att skapa sysselsättning i Pajalaområdet vara tillfredsställande och, om så inte är fallet, vilka vidare åtgärder industriministern avser att vidta för att söka komma till rätta med det synnerligen otillfredsställande sysselsättningsläget i Pajala kommun.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

År 1976 åtog sig Statsföretag AB att, företrädesvis via Svetab, söka finna andra industriprojekt än Kaunisvaaraprojektet, som skulle kunna ge sysselsättning i Pajalaområdet. I en skrivelse den 20 december 1978 har Statsföretag AB redovisat resultatet av sitt arbete genom att till industridepartementet översända en rapport från Svetab om vissa aktiviteter som detta bolag bedrivit

i Norrbotten.

Svetab redogör i rapporten för ett tiotal förslag till sysselsättningskapande industriprojekt. I endast ett fall, Strömsnes AB, har en etablering kunnat ske i Pajala. Företaget tillverkar komponenter till gruvindustrin och har drabbats hårt av de senaste årens minskade efterfrågan på järnmalm. F. n. sysselsätts 21 anställda med rådrumsbeställningar från arbetsmarknadsverket. Jag anser därför att Svetabs ansträngningar att skaffa ny industrisysselsättning till Pajala tyvärr inte har givit de resultat som är nödvändiga mot bakgrund av sysselsättningsförhållandena i området. Statsföretag AB har därför ånyo ombetts att medverka till att lösa sysselsättningsproblemen genom nyetablering av industriell verksamhet i Pajala.

Sysselsättningsläget i Pajala är fortfarande synnerligen ansträngt, antalet arbetstillfällen har fortsatt att minska och arbetslösheten har ökat de senaste åren. Pajala hör till landets regionalpolitiskt mest utsatta kommuner och Pajalaområdet är därför ett av de områden som i första hand måste prioriteras när det gäller behovet av ny sysselsättning.

Betydande arbetsmarknadspolitiska åtgärder har satts in i Pajala kommun. Regeringen kommer även i fortsättningen att utnyttja de möjligheter som ryms inom arbetsmarknadspolitiken till både kortsiktiga och långsiktiga insatser. De beredskapsarbeten som pågår inom skogsvård, vägbyggnad och serviceutbyggnad har givetvis även långsiktiga positiva effekter utöver den sysselsättning de ger för dagen.

Det tyngsta inslaget i regeringens ansträngningar att förbättra sysselsättningsläget i Pajalaområdet anser jag dock vara de regionalpolitiska insatserna. Under våren har regeringen förelagt riksdagen förslag om tre omfattande regionalpolitiska program som innebär möjligheter till förstärkta direkta och indirekta insatser i Pajala. Jag vill nämna några exempel.

I propositionen om förbättrat fraktstöd föreslås bl. a. inrättande av en sjätte fraktzon för Tornedalen, ett förhöjt maximibidrag till 50 % samt sänkta avstånds- och viktgränser. Den regionalpolitiska propositionen innehåller bl. a. förslag till en mycket kraftig förstärkning av sysselsättningsstödet liksom en permanentning av det statliga stödet till byggande av kommunala industrilokaler och utvidgade möjligheter att använda det s. k. offertstödet. Det s. k. Norrbottenspaketet, som nyligen antogs av riksdagen, innehåller bl. a. förstärkning av det särskilda anslaget för upprustning av jord- och skogsbruk och en förstärkning av forsknings- och utvecklingsresurserna hos tekniska högskolan i Luleå samt inrättande av en forskningsstation för gruvbrytning i Kiruna.

Jag vill dock särskilt betona ett av förslagen i Norrbottenspaketet. Regioninvest i Norr AB får en kraftig förstärkning av sina resurser. Detta företag har på kort tid blivit ett betydelsefullt inslag i strävandena att förbättra sysselsättningsläget i Norrbotten. Jag förutsätter att Regioninvest med sina förstärkta resurser kommer att kunna öka sina ansträngningar att bidra till att lösa sysselsättningsproblemen i Norrbottens inland och därmed även i Pajala. Därutöver pågår f. n. förberedelser för vissa mindre företagsetableringar i Pajala.

Fredagen den
18 maj 1979

*Om sysselsättning-
en i Pajala kom-
mun*

INGVAR SVANBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret på den fråga jag riktat till industriministern. Jag vill hoppas att det förhållandet att det är arbetsmarknadsministern som svarar inte innebär att regeringen bedömer Pajala sakna varje som helst förutsättning att få ett naturligt näringsliv och därför har överlämnat det till arbetsmarknadsmyndigheter för nödhjälpsarbeten för stunden. – Jag har självfallet ingenting emot att diskutera frågorna med arbetsmarknadsministern som person!

Jag ställde min fråga på grund av att Statsföretag redan 1976 fick i uppdrag att söka finna andra sysselsättningsmöjligheter för Pajala när inte Kaunisvaara-
rautbyggnaden kunde komma till stånd. Jag fann den rapport ganska upprörande som man avlämnade och som i stort sett innebär en förteckning över ett antal projekt som inte går att etablera i Pajala – och då ger man upp. Jag är därför glad att också arbetsmarknadsministern säger att han inte finner detta tillfredsställande.

Det finns ett ännu mer flagrant exempel: Pajala kommun har inte fått annat än den rapporten sedan 1978. Jag ställde frågan i torsdags. I måndags fick Pajala kommun en skrivelse från Statsföretag, som egentligen är en kopia av ett brev från industriminister Huss till Statsföretag, där han betonar att man också skall försöka använda Regioninvest. Kommunen poängterar att det var på det sättet man fick tag i den skrивelsen. Jag vill beteckna det som ganska upprörande och är därför väldigt tveksam när det sägs att man på nytt bett Statsföretag att göra någonting i denna fråga. Statsföretag har egentligen inte visat något intresse.

Sedan går arbetsmarknadsministern in på sysselsättningsläget och säger att det är ansträngt osv. O. K. Det är bra att man säger det. Han talar också om betydande arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Självfallet måste man vidta sådana! Men sedan kommer han in på det kärva sysselsättningsläget och säger att det framför allt är de regionalpolitiska insatserna, med ett förstärkt fraktstöd, kraftig förstärkning av sysselsättningsstödet osv., som är betydelsefulla. De är självfallet viktiga, men i botten måste finnas en näringspolitik som skapar nya företag, som man kan lokalisera till Pajala. Man kan inte skapa ur tomma intet! Enligt talesätt är det bara Gud som skapar ur tomma intet, inte arbetsmarknadsministern eller industriministern. – Vi måste få en expansion i det svenska näringslivet, som gör att företag kan lokaliseras till Pajala.

Herr Wirtén talar om Regioninvest. Det är utmärkt, men jag vill ställa frågan om arbetsmarknadsministern och regeringen i övrigt verkligen förstår hur allvarlig situationen är i Pajala. Pajala kommun är inte bara den kanske värst drabbade i landet, den är också omgiven av kommuner som har det väldigt svårt. Därför krävs utomordentliga insatser. Den enorma ungdomsarbetslösheten, utflyttningen osv. bidrar till det. Jag vill därför uppmana regeringen att ta situationen i Pajala på allvar. Vanliga arbetsmetoder räcker inte. Ta till några djärva nya grepp! Våga satsa resurser som är långt större än dem man hittills har satsat – och lita inte bara till fagra löften från fonder och styrelser! Här gäller det att ta ett bestämt grepp. Jag förutsätter att

arbetsmarknadsministern är beredd att göra det och inte bara lämna uppdrag till fonderna.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Låt mig bara säga till Ingvar Svanberg att jag svarar på denna fråga delvis i kapacitet av industriminister. Jag har enheter från detta departement under mitt ansvar, och en av dessa handlägger de frågor det här gäller. Jag vill helt kort ta upp de synpunkter som Ingvar Svanberg har anfört.

Jag vill än en gång erinra om vad jag sade i den senare delen av mitt svar, där jag tycker att jag formulerade mig just på det sätt som Ingvar Svanberg önskade att jag skulle göra. Jag sade bl. a.: "Pajala hör till landets regionalpolitiskt mest utsatta kommuner och Pajalaområdet är därför ett av de områden som i första hand måste prioriteras när det gäller behovet av ny sysselsättning." Jag tror att den viljeinriktning som herr Svanberg efterlyste verkligen är angiven i mitt svar.

Jag skulle också, herr talman, vilja erinra om de insatser som vi har försökt att göra i Pajala under den tid som jag haft möjlighet att påverka utvecklingen där. Vi har ändå gjort ett stort antal insatser för att försöka få i gång näringslivet på orten. Jag är medveten om att detta inte är tillräckligt, att trenden är vikande och att detta är ett utomordentligt svårt problem att komma till rätta med. Alla goda uppslag mottages därför, Ingvar Svanberg, med tacksamhet för vidare bearbetning. Jag är också medveten om att sådana insatser måste understödjas av en aktiv näringspolitik, och jag hävdar att vi försöker att föra en sådan. Men det är en annan debatt, som vi får ta upp vid ett senare tillfälle.

INGVAR SVANBERG (s):

Herr talman! Jag har inte på något sätt anmärkt på arbetsmarknadsministerns formuleringar. Jag skall inte ens anmärka på hans goda vilja. Men ibland räcker det inte med goda önskningar – det måste göras mycket mera. Jag anser att Pajala och några ytterligare kommuner i landet befinner sig i en så akut situation att man inte kan arbeta med gängse metoder. Man får tillgripa mycket hårdare, aktivare och kostsammare medel för att nå resultat, om man inte skall förvandla dessa kommuner till ödemark. Sådant är läget.

Det är alldeles riktigt att flera av de saker som arbetsmarknadsministern pekar på är betydelsefulla för Pajala. Men de är mycket mer betydelsefulla för någorlunda normala kommuner. I Pajala finns mycket litet att bygga på, och det fordras därför ännu aktivare och mer speciella insatser i detta sammanhang.

I vad sedan gäller talet om att föra en aktiv industripolitik kan jag naturligtvis återkomma i en diskussion med industriministern om någon vecka, när propositionen på det området skall behandlas. Men jag anser att den nuvarande regeringen – och det gällde även den föregående – inte för den riktiga politiken för att skapa nya jobb, som kan lokaliseras även till Pajala.

Nr 150

Fredagen den
18 maj 1979

*Om sysselsättning-
en i Pajala kom-
mun*

Jag upprepar att jag visserligen tror att arbetsmarknadsministern har den goda viljan men att jag undrar om han verkligen inser den enorma omfattning som problemen i Pajala har. Sätt in ännu kraftfullare åtgärder! Improvisera och hitta på andra grepp, som inte behöver tas i andra och mera normala kommuner! Också Kaunisvaarautbyggnaden kan diskuteras i detta sammanhang så småningom, och jag vill uppmana arbetsmarknadsministern att inte glömma bort den i detta sammanhang.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 21 Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1978/79:35 med anledning av propositionen 1978/79:111 om åtgärder mot krångel och onödig byråkrati m. m., såvitt propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet, jämte motioner

1978/79:36 med anledning av propositionen 1978/79:181 om lokala organ i kommunerna jämte motioner

1978/79:37 med anledning av propositionen 1978/79:109 om ändring i datalagen (1973:289) samt motioner

1978/79:38 med anledning av propositionen 1978/79:188 om fördjupad företagsdemokrati i kommuner och landstingskommuner samt motioner

1978/79:39 med anledning av propositionen 1978/79:195 om förstärkt skydd för fri- och rättigheter m. m. jämte motioner

1978/79:40 med anledning av propositionen 1978/79:157 med förslag till lag om ändring i rikets indelning i kommuner, landstingskommuner och församlingar, m. m. jämte motioner

Finansutskottets betänkanden

1978/79:37 angående verkställd granskning av riksbankens förvaltning år 1978 samt förslag om disposition av riksbankens vinst

1978/79:38 angående verkställd granskning av riksgäldskontorets förvaltning

1978/79:39 angående riksgäldskontorets organisation m. m. samt anslag för budgetåret 1979/80 till riksgäldskontoret

Skatteutskottets betänkanden

1978/79:47 med anledning av propositionen 1978/79:136 om trädgårdsnäringsringen såvitt avser handelsdepartementets verksamhetsområde (bilaga 2) jämte motioner

1978/79:52 med anledning av propositionen 1978/79:141 om redovisning av mervärdeskatt, m. m. jämte motioner

1978/79:56 med anledning av motioner om reklamskatt

Justitieukskottets betänkande

1978/79:35 med anledning av ett i propositionen 1978/79:111 om åtgärder

mot krångel och onödig byråkrati m. m. framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1977:20) om TV-övervakning

Nr 150

Fredagen den
18 maj 1979

Lagutskottets betänkande

1978/79:21 med anledning av ett i propositionen 1978/79:111 om åtgärder mot krångel och onödig byråkrati m. m. framlagt förslag till lag om ändring i utsökningslagen (1877:31 s. 1)

Utrikesutskottets betänkande

1978/79:30 med anledning av propositionen 1978/79:100, bilaga 6, lit. C 3-5, och 1978/79:113 om anslag och riktlinjer för u-landsinformation och biståndets organisation m. m. jämte motioner

Socialutskottets betänkanden

1978/79:39 med anledning av propositionen 1978/79:174 om avveckling av nämnden för sjukvårds- och socialvårdsbyggnader (NSB) jämte motion
1978/79:40 med anledning av viss del av propositionen 1978/79:111 om åtgärder mot krångel och onödig byråkrati m. m. jämte motioner
1978/79:42 om uppskov med behandlingen av visst ärende till riksmötet 1979/80
1978/79:43 med anledning av motion om återkrav av bidragsförskott

Kulturutskottets betänkanden

1978/79:32 med anledning av propositionen 1978/79:187 om huvudmannaskapet för fjällsäkerheten m. m. jämte motioner
1978/79:33 med anledning av propositionen 1978/79:203 om Nordiska ministerrådets kulturbudget för år 1980 jämte motioner

Trafikutskottets betänkande

1978/79:25 med anledning av propositionen 1978/79:111 om åtgärder mot krångel och onödig byråkrati m. m. såvitt avser avsnittet 3.1 om trafiksignaler för gående i bilaga 5 (kommunikationsdepartementet)

Jordbruksutskottets betänkanden

1978/79:29 med anledning av propositionen 1978/79:136 om trädgårdsnäringsringen jämte motioner
1978/79:32 med anledning av propositionen 1978/79:176 om rapportering av oljeföreningar m. m. jämte motioner
1978/79:33 med anledning av propositionen 1978/79:163 med förslag till lag om skötsel av jordbruksmark jämte motioner

Näringsutskottets betänkanden

1978/79:39 med anledning av propositionen 1978/79:100 i vad avser vissa anslag inom ekonomidepartementets verksamhetsområde jämte motion
1978/79:40 med anledning av regeringens skrivelse 1978/79:129 med överlämnande av allmänna pensionsfondens fjärde fondstyrelsens årsredo-

Nr 150

Fredagen den
18 maj 1979

visning

1978/79:44 med anledning av propositionen 1978/79:194 om ändring av lån till Uddeholms AB jämte motioner

1978/79:46 med anledning av propositionen 1978/79:169 med förslag till lag om yrkesmässig försäljning av dyrkverktyg jämte motion

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1978/79:32 med anledning av propositionen 1978/79:126 om medel för tidigareläggningar av vissa investeringar inom SSAB Svenskt Stål AB, m. m., såvitt avser regionalpolitiska insatser i Ludvika kommun

Civilutskottets betänkanden

1978/79:35 med anledning av motioner om bokföring av underhållslån

1978/79:39 med anledning av motion om lånegränsen för bostadslån vid nybyggnad

§ 21 Kammaren åtskildes kl. 15.57.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert